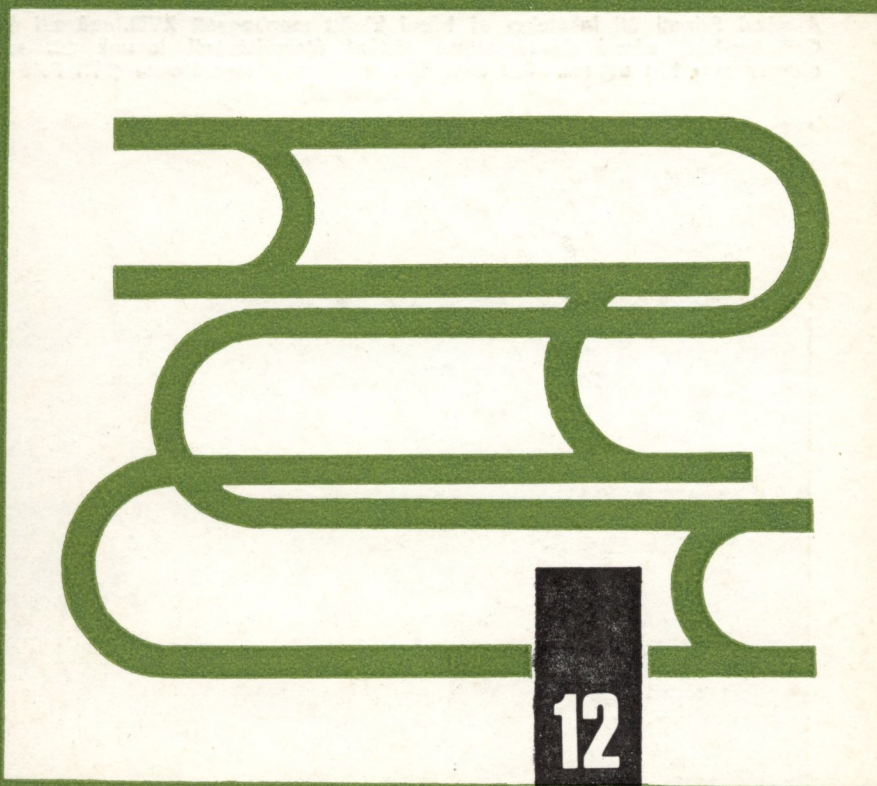

P 400 (2)

KÖNYVTÁROS

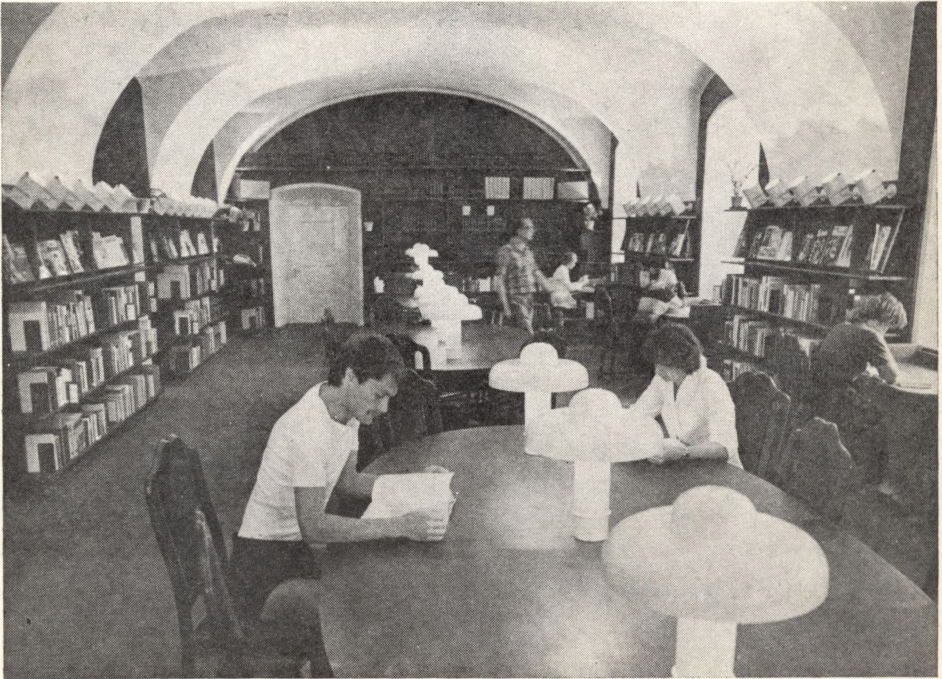
12

1980

Kölcsönözhető

A pécsi Szigeti úti lakótelep új házai között megmaradt XVIII. századi épület (az ún. Griffaton-ház) városi fiókkönyvtárrá történt átalakításáról lapunk 10. számának 609. oldalán már hírt adtunk. Alsó képünkön a könyvtár olvasóterme (MTI Fotó – Cser István felvételei)

TARTALOM

KATSÁNYI SÁNDOR: A szakképzés fontos láncszemei: a könyvtárkezelői tanfolyamok	699
Kitüntetések	720
MERKOVSKY PÁL: Az önálló könyvtárhasználatra nevelés — és ami mögötte van	702
OROSZ BERTALANNÉ: „Rangos könyvtárat minden pedagógusképző főiskolának!” Beszélgetés DR. SZÜCS LÁSZLÓ kandidátussal, az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola főigazgatójával (<i>Megkérdeztük a fenntartókat</i>)	705
FÓRUM	
SZITA FERENC: Gyógyítható-e a hálózati—módszertani munka?	707
Lapozgató	710, 728, 746
BESZÉLGETÉSEK A KÖNYVTÁRRÓL	
KÖPECZI BÉLA: „A könyvgyűjtő érzelmes ember is” (<i>Dr. Csulák Mihály</i>)	711
BÁLINT SÁNDOR: „Két hely szent előttem Szegeden, az egyik a Somogyi Könyvtár ...” (<i>Lippainé Fekete Ilona</i>)	713
Olvastuk	715
FAZAKAS ZSIGMONDNÉ: Méltó-e nevéhez az encsi József Attila Nagyközségi-Járási Könyvtár?	716
RÓZSA BÉLA: A közéletiség alapkövetelmény a könyvtáros tevékenységében. Beszélgetés DR. KUNTÁR LAJOSSAL (<i>Könyvtáros sorsok — könyvtáros pályák</i>)	724
A KÖNYVTÁRAK ÉLETÉBŐL	
Természettudományos nevelés egy megyei gyermekkönyvtárban (<i>Kalocsay Krisztina</i>)	729
Kérdezz—felelek	730
Hírek	731
LÁTÓKÖR	
LISZTES LÁSZLÓ: Helyismereti bibliográfiai kiadványok Magyarországon ...	733
ARATÓ ANTAL: Bemutatjuk egy városi-járási könyvtár ismeretterjesztő eszköztárát	738
FOGARASSY MIKLÓS: Dani az olvasásról	741
FEGŐ LAJOS: A könyvtárak és a KISZ összefogása az „Olvasó ifjúságért” pályázat sikeréért	742
VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL	
RUFFY PÉTER: Könyvek, könyvtárak, források	744
Helytelenül — helyesen. „Közművelés”, „önművelődés” (<i>Szabó Ernő</i>)	745
A KÖNYVTÁRAK TÖRTÉNETÉBŐL	
A Párizsi Magyar Egylet könyvtára (<i>Batári Gyula</i>)	748
A Könyvtáros galériája: Tóth Rózsa (<i>Galambos Ferenc</i>)	751

A Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár évkönyve 1980 (<i>Tuba László</i>)	752
Lőrincz Judit: Gondolatok a munkásművelődésről (<i>Monostori Imre</i>)	753
SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK	754
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK	757

A lapunk e számában közölt könyvjegyeket és egyéb grafikákat Tóth Rózsa készítette

Из содержания

- Katiyani Sándor*: Новая основная форма подготовки библиотечарей в Венгрии: курс для подготовки библиотечарей-техников (699);
- Мерковски Пал*: Вопросы воспитания самостоятельного пользования библиотекой в педагогическом институте (702);
- Орос Берталаннэ*: Разговор с главным директором Педагогического института им. Хо Ши Мин в городе Эгер д-р *Сюч Ласло* о вузовской библиотеке (705);
- Сита Ференц*: Можно ли „лечить“ сетевую-методическую работу? (Статья, открывающая дискуссию) (707);
- Разговоры о библиотеке. Интервью с заместителем генерального секретаря Венгерской Академии Наук д-р *Кёпечи Бела* и с этнографом *Балинтом Шандором* (711);
- Листеш Ласло*: Краеведческие библиографические указатели в Венгрии (733);
- Арато Антал*: Представляем научно-популярную медиотекку городской-районной библиотеки (Ясберень) (738).

From the contents

- Sándor Katsányi*: New form of elementary library training in Hungary (699);
- Pál Merkovszky*: Education for independent use of the library at a teachers' college (702);
- Mrs. Bertalan Orosz*: Interview with Dr. *László Szücs*, director of the Ho-chi Minh Teachers' College (Eger) on the college library (705);
- Ferenc Szita*: Is methodological work in the network still curable? (Introducing a dispute) (707);
- Talks about the library. Interviews with Dr. *Béla Köpeczi*, assistant secretary of the Hungarian Academy of Sciences, and *Sándor Bálint* ethnographer (711);
- László Lisztes*: Local history bibliographies in Hungary (733);
- Antal Arató*: Educational media collection in a town-district library (Jászberény) (738).

Aus dem Inhalt

- Sándor Katsányi*: Eine neue Form der Grundfachbildung in Ungarn: Lehrgang zur Ausbildung von Bibliotheksadministratoren (699);
- Pál Merkovszky*: Die Fragen der selbständigen Bibliotheksbenutzung auf einer pädagogischen Hochschule (702);
- Frau B. Orosz*: Gespräch mit Dr. *László Szücs*, Oberdirektor der Hoh Si Minh Pädagogischen Hochschule von Eger über die Bibliothek der Hochschule (705);
- Ferenc Szita*: Ist die methodische Netzarbeit heilbar? (Diskussionsgrundlage) (707);
- Gespräche über die Bibliothek. Interview mit Dr. *Béla Köpeczi*, stellvertretendem Generalsekretär der Ungarischen Akademie der Wissenschaften und mit *Sándor Bálint*, Gelehrte der Ethnographie (711);
- László Lisztes*: Bibliographische Publikationen der Ortskunde in Ungarn (733);
- Antal Arató*: Wir präsentieren die populärwissenschaftliche Werkzeugsammlung einer Stadt- und Kreisbibliothek (Jászberény) (738).

Cikkeink szerzői

Arató Antal, a Jászberényi Városi-Járási Könyvtár igazgatója; *Batári Gyula*, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa; *dr. Csulák Mihály*, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum tudományos főmunkatársa; *Fazakas Zsigmondné*, a Hatvani Városi Könyvtár igazgatóhelyettese; *Fegő Lajos*, a Pécsi Megyei Könyvtár munkatársa; *Fogarassy Miklós*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Galambos Ferenc* bibliográfus; *Katsányi Sándor*, a KMK osztályvezetője; *Lip-painé Fekete Ilona*, a szegedi Somogyi Könyvtár munkatársa; *Lisztes László*, a Kecskeméti Megyei Könyvtár igazgatója; *Merkovszky Pál*, a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola könyvtárának igazgatója; *Monostori Imre*, a Tatabányai Megyei Könyvtár munkatársa; *Orosz Bertalanné*, az Egri Megyei Könyvtár igazgatója; *Rózsa Béla*, a szombat-helyi Eletünk c. folyóirat főszerkesztő-helyettese; *Szabó Ernő*, a Népművelés olvasószervezője; *Szita Ferenc*, a Kaposvári Megyei Könyvtár igazgatója; *Tuba László*, a Mosonmagyaróvári Városi-Járási Könyvtár igazgatója.

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**
 A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.
 Telefon: 451-758, 664-805
 Kiadja a **Lapkiadó Vállalat**
 1073 Budapest, Lenin krt. 9-11. Tel.: 221-285.
 Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223.
 Felelős kiadó: **Siklósi Norbert**

Egyetemi Nyomda — 80.6195 Budapest, 1980.
 Felelős vezető **Sümeghi Zoltán** igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Elfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Elfizetési díj 1/2 évre 48 forint. Egy szám ára 8 forint. Külföldön terjeszti a „Kultúra” Külkereskedelmi Vállalat. H-1389 Budapest, Postafiók 149.

KÖNYVTÁROS
A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

INDEX: 25 449

A szakképzés fontos láncszemei: a könyvtárkezelői tanfolyamok

Sokáig váratott magára, de végre megjelent a *könyvtárkezelői tanfolyamokról és vizsgákról* szóló 103/1980. számú utasítás, s nyomában számos könyvtárban máris megkezdték az új képzési forma szervezését. Kevés esemény van, mely ilyen sok könyvtárost ennyire közvetlenül érintene; például a közművelődési könyvtárak dolgozóinak mintegy a fele számára nyílik meg most *elvileg* a lehetőség, hogy a *Szakalkalmazott IV. nevű* munkaköri besorolásból a *Szakalkalmazott III.* kategóriába lépjen elő.

A CÉL. *Elvileg* tehát az új rendelet minden — szakképesítéssel nem rendelkező — könyvtári dolgozót érint, ha megfelel a hármas követelménynek: főfoglalkozású könyvtári alkalmazott, középiskolai végzettsége és könyvtári gyakorlata van. Ám a tanfolyam célja valójában nem a kedvezőtlen besorolási lehetőségek korrekciója, hanem az, hogy a *megosztott munkaszervezetben, egyetemi vagy főiskolai végzettségű könyvtárosok mellett dolgozó, könyvtártechnikai munkát végző könyvtári alkalmazottaknak a könyvtárkezelői munkakör* (bármely közkönyvtárban való) *betöltéséhez kellő — elsősorban gyakorlati — ismereteket és készségeket nyújtson.*

Legújabb képzési formánk tehát nem egyszerűen „régii hiányt pótol” — a középfokú szaktanfolyamét —, hanem új szintet hoz létre, illetve szentesít a könyvtári munkakörök rendszerében: a könyvtárkezelői szintet. Az ésszerű és gazdaságos könyvtári munkamegosztásban ugyanis megkülönböztetjük azokat, akik az *információval foglalkoznak* (a dokumentumok lelkével), ennek rendszerezését és a használóhoz való eljuttatását szervezik és végzik, tehát akiknek a magas színvonalú könyvtárosi ismeretek mellett a közvetített szakterület főiskolai vagy egyetemi szintű elsajátítására is szükségük van, és megkülönböztetjük azokat, akik a *dokumentummal foglalkoznak* (a dokumentum testével), vagyis a könyvtári állomány kezelését végzik az erre vonatkozó technikai ismeretek birtokában. Ők a könyvtárkezelők, az ő munkájukhoz szükséges ismereteket nyújtják a most induló tanfolyamok.

Lehetséges persze, hogy azok a képesítés nélküli könyvtári alkalmazottak is igénybe veszik majd a tanfolyamok kínálta lehetőséget, akiknek munkaköre főiskolai végzettséget igényelne (például az egymunkaerős könyvtárak, főleg a falusi könyvtárak dolgozói). Bár a szakismeret teljes hiányához mérten a könyvtárkezelői képzettség is nagy többlet, mégis minden érdekeltnek — munkavállalónak és munkaadónak — tisztában kell lennie azzal, hogy a kezelői szakvizsga ezekben a munkakörökben nem mentesít a főiskola elvégzése alól.

Az új képzési forma és az új munkaköri szint megjelenésével összhangban szakmai szóhasználatunkban is rendet kell teremtenünk. Szakképzettségről beszélve a „felsőfokú” jelző kettéhasadt, a „középfokú” jelző pedig elbizonytalanodott, csak a korábban középfokú könyvtárosképző szaktanfolyamot végzettek jelölésére használható egyértelműen. Tisztábbá válik szakmai nyelvünk, ha a jövőben a *könyvtári dolgozókat szakképesítésük alapján a következő négy csoportba osztjuk: egyetemi végzettségű könyvtárosok, főiskolai végzettségű könyvtárosok, könyvtárkezelők, szakképesítés nélküli könyvtári alkalmazottak.*

A FORMA. Könyvtárkezelői képesítést 1981-től két úton lehet szerezni: a már munkaviszonyban állóknak tanfolyami utóképzéssel, a pályára készülő fiataloknak pedig gimnáziumban, a fakultatív könyvtárkezelői tantárgy anyagának elsajátításával. A *Könyvtárkezelői ismeretek* tantárgy kísérleti oktatása néhány gimnáziumban már második éve folyik, tananyaga és követelményei lényegében azonosak a könyvtárak által szervezett tanfolyamokéival. (A különbség az előképzés és az utólagos képzés eltérő sajátosságából adódik.) A jövőben tehát a már könyvtárkezelői munkakörökben tevékenykedőket tanfolyamon lehet kiképezni, míg a megüresedett helyek betöltésekor — megfelelő jelölt esetén — a kész végzettséggel rendelkező fiatalokat kell előnyben részesíteni.

A tanfolyamok legfontosabb szervezési kérdéseit a 103/1980. számú utasítás szabályozza — nagyrészt a könyvtárügy különféle fórumain előzetesen folytatott megbeszélések és az 1979/1980-as évek hat kísérleti tanfolyamának tapasztalatai alapján. Az utasítás értelmében a könyvtári hálózati, valamint koordinációs központok a művelődési miniszter előzetes hozzájárulásával szükség szerint indíthatnak 200 órás tanfolyamot. A záróvizsga a miniszter által kijelölt elnök jelenlétében folyik, és gyakorlati feladatok (tesztek) megoldásából, valamint szóbeli feleletből áll. Az egységesen előírt vizsgaszabályzat szövegét rövidesen minden tanfolyamhallgató meg fogja kapni.

A TARTALOM. A tananyag a könyvtári technológia széles körét öleli fel, és teljes értékű könyvtártechnikusi ismeretet ad. (A könyvtártan gyakorlati részében a követelmény nem lehet kisebb, mint akár a korábbi középfokú könyvtársképző szaktanfolyamon, akár más, későbbi képzési formában volt.) Elmarad viszont — legalábbis a törzsanyagból — az irodalomismeret és az erre épülő állományalakítási és olvasószolgálati tanácsadó-tájékoztató munka mellyebb ismerete.

Bár a szervező könyvtárak közvetlen érdekét talán a helyi gyakorlat ismerete is kielégítené, mégis azt tartjuk helyesnek, ha ennél általánosabb és szélesebb körű ismeretekből indulnak ki. A könyvtárakban is gyakori munkahelyváltoztatás miatt mind a hallgatók egyéni, mind a könyvtárügy egyetemes érdeke azt követeli, hogy a vizsgázók minden magyar közkönyvtárra érvényes bizonyítványt kapjanak, ennek fedezete a bármely könyvtártípusban gyümölcsözteszhető, konvertábilis tudás.

Az egységes alapismeretet a központilag meghatározott *törzsanyag* foglalja magában. A *kiegészítő anyag* viszont az a sajátos ismeret, mellyel az egyes tanfolyamatokat szervező hálózati központok helyileg kiegészíthetik a törzsanyagot.

Mit és milyen mélységben kell tehát a résztvevőknek ismerniük a könyvtárkezelői szakviszga letételéhez? Szükségük van *dokumentumismeretre*, vagyis a magyar könyvtárakban jelenleg gyűjtött dokumentumtípusok (beleértve a mikroformákat, a hang- és képrögzítéssel készült dokumentumokat is) főbb műfaji és formai sajátosságainak, ismerethordozó és könyvtári szerepének ismeretére; továbbá képesnek kell lenniük arra, hogy az *állományalakítás* és az *állománygondozás* valamennyi technológiai feladatát elvégezzék a különféle könyvtártípusok sajátosságainak megfelelően. A *dokumentumleírás*ban alapkövetelmény a mai könyvek leírása, az MSZ 3424/1—78. szerint, az MSZ 3424—60. alapján készült leírásokat viszont csak értelmezniük kell. Átfogó tájékozódásra van szükségük a dokumentumleírás egyéb ismereteiben, gyakorlati jártasságra pedig a betűrendes katalógus szerkesztésében és gondozásában. Az *osztályozás* munkája nem tartozik a könyvtárkezelők feladatkörébe, de — a művelt könyvtárhasználó színvonalán — ki kell ismerniük magukat mind a tizedes, mind a tárgyszavas-indexelő rendszerre épülő katalógusokban, bibliográfiákban. Az *olvasószolgálat* valamennyi technikai feladatát — bármely könyvtártípusban — tudniuk kell elvégezni, beleértve a könyvtárra és tájékoztatási eszközeinek használatára vonatkozó kérdések rutin jellegű megválaszolását is. Tisztában kell lenniük a könyvtárakban használatos *technikai eszközök* (főként másoló- és olvasóberendezések) alapelveivel és kezelési módjával, önállóan kell végezniük a könyvtári *iratkezelést*, formailag a *levelezést* is. A könyvtári gyakorlatban írógéphez kötött feladatokat (katalóguscédula-készítés, levelezés stb.) természetesen *írógéppel* kell elvégezniük.

A felsorolt gyakorlati ismereteket kiegészíti az az áttekintés, mellyel a magyar *könyvtárügyről*, annak szerepéről, feladatairól, felépítéséről, a könyvtári munka belső szervezetéről, a könyvtári munkaerők feladatairól minden képzett könyvtári dolgozónak, tehát a könyvtárkezelőnek is, rendelkeznie kell.

A KÖVETELMÉNY. A követelmények elsősorban gyakorlati jellegűek. A vizsgán a könyvtári munkában rutin jellegűnek számító feladatokat (például a könyvek bibliográfiai leírását, a raktári jelzet megállapítását, a betűrendes katalógusba való besorolást, a könyvtárközi kölcsönzési kérelemnek elintézését stb.) olyan színvonalon kell megoldaniuk, amit a könyvtár vezetője *mint tényleges munkateljesítést* is kifogás nélkül elfogadna dolgozójától. A gyakorlati feladatokból álló írásbeli vizsgán tehát csak csekély tévedés engedhető meg; aki a rutinfeladatokban ennél több hibát vét, a megjelent vizsgaszabályzat értelmében csak később, az írásbeli teszt megismétlése után tehet szóbeli vizsgát.

A gyakorlat elsődlegességének hangsúlyozása nem jelenti azt, hogy a tanfolyamoknak csak a szabályok mechanikus ismeretére és gépies alkalmazásukra kell rávezetniük hallgatóikat. A könyvtáraknak a vérbeli jó szakmunkásokhoz hasonlóan jó „anyagismerettel” rendelkező, a technológiát pedig önállóan és alkotóan alkalmazni tudó szakemberekre van szükségük. Nem az a cél, hogy a gyakorlati anyaghoz történeti-elméleti függelékeket toldozzunk, hanem magából a gyakorlati anyagból kell a képzés során kibontani a problémalátó és problémamegoldó képességet, amire egy önállóan és alkotó módon dolgozó könyvtárkezelőnek szüksége van. Ezért lesz a szóbeli vizsga követelménye, hogy a felelő világosan meg tudja fogalmazni a megoldandó munkaproblémát (például a kölcsönzési adatok racionális nyilvántartását), ismertesse a lehetséges eljárások mibenlétét (így a különféle kölcsönzési nyilvántartási rendszereket), és meg tudja indokolni, hogy saját munkahelyén melyik eljárás miért előnyös.

Bizonyára kitetszik az eddigiekből, hogy a könyvtárkezelői szakvizsgával szemben támasztott követelmények egyáltalában nem alacsonyak. A könyvtárkezelővé

válás lehetőségéből senki sincs — nem is lehet — kizárva, ezzel a könyvtári demokratizmus egyik elemi követelménye valósult meg. A demokratizmus megköveteli, hogy a tanfolyamon való részvételre mindenkinek lehetősége nyíljon, de nem követeli meg, hogy végbizonyítványt is kapjon mindenki. A könyvtárkezelői bizonyítvány nem hűségjuttalom, mely hosszabb-rövidebb szolgálat után minden alkalmazottnak kijár, hanem a tisztes erőfeszítés és a bizonyított tudás ellenértéke. Ne feledjük: a könyvtári alkalmazottnak négy képesítési kategóriájuk van, s az egyik kategóriába a szakképesítéssel nem rendelkező könyvtári dolgozók tartoznak és fognak a jövőben is tartozni. Könyvtárkezelővé válni: kiemelkedést, rangot jelent.

AZ ESZKÖZ. Tankönyvként jelenleg a *Könyvtárkezelői ismeretek* (Bp. 1977. OSZK KMK. 234 l.) használható. Ez a korábbi gimnáziumi fakultatív tantárgy könyvtárkezelői jegyzeteit foglalja magába. Nem szerepel benne a dokumentumleírás: ennek tankönyve *Kovács Ilona: A könyvek bibliográfiai leírása* (Bp. 1980. OSZK KMK. 54 l.); segédeszköze a *Példatár a könyvek bibliográfiai leírásához* (Bp. 1979. OSZK KMK. 195 l.). Ez utóbbi a Könyvtártudományi és Módszertani Központ oktatási osztályától kérhető a tanfolyam időtartamára, amíg a Tankönyvkiadónál készülő 2. kiadása meg nem jelenik. Ugyancsak sajtó alatt van a *Feladatgyűjtemény a könyvtárkezelői ismeretek elsajátításához* című fontos segédeszköz is.

A vizsga teljes anyagát tartalmazó tankönyv most készül, párhuzamosan két változatban. A KMK által szerkesztett változat elsősorban a nagyobb közművelődési és a felsőoktatási könyvtárak szükségleteiből kiindulva dolgozza fel az ismereteket, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ füzetenkénti megjelenítésre tervezett változata pedig elsősorban a szakkönyvtárak igényeiből indul ki.

A FELELŐSÉG. A most induló tanfolyamok szervezeti keretet, jó lehetőséget adnak sok száz könyvtári dolgozónak a könyvtártechnológiai ismeretek alapos elsajátítására; ez mindenképpen előrelépés. A szervező hálózati és koordinációs központok igényességén múlik, hogy a tanfolyamok — melyek alacsonyabb óraszámúak, mint a szomszédos országok hasonló képesítést nyújtó oktatási formái — jó hatásfokúak legyenek. Ez az ő felelősségük.

Messzebbre tekintve azonban a könyvtárkezelői tanfolyamok polgárjogot nyereséből egyaránt származhat könyvtárügyünk egészére kedvező vagy hátrányos eredmény. Kedvező, ha arra használjuk őket, amire valók: a nagyobb könyvtárak dokumentumkezelőinek kiképzésére. Kedvezőtlen hatású lenne viszont, ha pótszerű használva egyéb sürgős teendőink előadását eredményezné. Ha nem oldjuk meg a szakképzés előttünk álló egyéb feladatait: a főiskolai tanszékek kapacitásának növelését, mindenekelőtt pedig a fővárosi szakkönyvtárak utánpótlását szolgáló főiskolai szintű könyvtárosképzés bevezetését, szükségserűen könyvtárkezelők fogják betölteni a főiskolai végzettségű könyvtárosi helyeket is. Ez pedig szakmánk képzettségi szintjét tekintve visszalépés lenne a középfokú képzés korábbi évtizedeihez képest, és a nemzetközi mezőnyben is szomszédaink szintje alá kerülnénk. A középfokú tanfolyam önmagában nem csodaszer: gyógyszer lehet, ha a szükséges mértékben vesszük igénybe, de mérge, ha más helyett, vagy mértéktelenül alkalmazzuk. Akkor fog jól működni, ha képzésünk egyéb formái is a szükségesletnek megfelelően, arányosan működnek. Ez könyvtárügyünk, művelődésügyünk felelőssége.

Katsányi Sándor

Kitüntetések

A művelődési miniszter a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár fennállásának 100. évfordulója alkalmából *Németh Ottóné* osztályvezető-helyettesnek és *Szabados Lenke* olvasószolgálati könyvtárosnak A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT; *Janzsó Gyuláné* olvasószolgálati könyvtárosnak és *Kovács Ferencné* feldolgozó könyvtárosnak a KIVÁLÓ MUNKAÉRT kitüntetést adományozta.

A művelődési miniszter nyugállományba vonulása alkalmából, eredményes munkája elismeréséül *dr. Mészti Lászlónak*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára igazgatóhelyettesének, eredményes munkája elismeréséül *dr. Makkay Jánosné*-nek, az MTA Régészeti Intézete könyvtárosának A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT; nyugállományba vonulása alkalmából, eredményes munkája elismeréséül *Kléger István*-nak, az Országos Széchényi Könyvtár ügyintézőjének, valamint eredményes munkájuk elismeréséül *Kersák Pálnak*, a Pécsi Egyházmegyei Könyvtár főkönyvtárosának, *dr. Köveshegyi András*-nak, a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár főkönyvtárosának, *Szentimrei Mihálynak*, a sárospataki Tiszáninneri Református Egyházkerület Nagykönyvtára főmunkatársának a KIVÁLÓ MUNKAÉRT kitüntetést adományozta.

Az önálló könyvtárhasználatra nevelés — és ami mögötte van

Egy tanárképző főiskolai gyakorlat könyvtárosi szemmel

Az oktatás korszerűsítésének állandóan napirenden levő, parancsoló társadalmi igénye szükségessé teszi azt is, hogy a pedagógiai gyakorlat minden korábnál jobban, hathatósabban eljen a tanulók *önálló ismeretszerzési képességének* kialakítását szolgáló könyvtári lehetőségekkel, illetve törekedjék arra, hogy elsajátítsák a *könyvtárhasználati*, az *irodalomkutatási* és más, hasonló technikai jellegű *alapvető tudnivalókat*. Az 1972-es *párthatározat* szerint „... az oktatási intézmények nem taníthatnak meg mindent, ami az életben szükséges. Nem adhatnak befejezett műveltséget sem az általános, sem a szakképzés keretében ... iskoláink csak úgy felelhetnek meg a társadalmi követelményeknek, ha az alapvető ismeretek tanítására törekcszenek, ha a tanulók gondolkodását fejlesztve kialakítják a továbbtanulás igényét, és képessé teszik őket a folyamatos önművelésre.”

Az első kísérlet

Noha történt *egy és más* a fentiek érdekében évtizedünk elején a pedagógusképző főiskolai oktatásban, az utóbbi években azonban — elsősorban tantervi, ám alig kevésbé szemléleti okokból — *egyenesen visszafejlődés* tapasztalható a hallgatók önálló tanulási és önművelési képességének intézményesen szervezett fejlesztésében. A tanító- és tanárképzés akkori tantervében ugyan már az 1971/72-es tanévtől helyet kapott a didaktika keretében a *könyvtárhasználati és szakirodalmi forrásismereti stúdium* (összesen 6 órában), de programját szinte kizárólag a pedagógiára szűkítették. (Ez még nem volt nagy baj, mert az oktatásában mód nyílt *általában* a szakirodalmi tájékozódásra, kutatásmetodikára tágítani.) A — sajnos — nem elkülönítetten és minősíthetően, értékelhetően oktatott tárgy bevezetésének két éves országos tapasztalatait *Kisfaludi Sándor* foglalta össze a *Könyvtáros* 1973/3-as számában, de csak a tematika alakulásának és az e tekintetben is korszerűbb pedagógiai szemléletnek a létrejötte, valamint a *tárgy szakmódszer- tanokba való ágyazódásának szükségessége* szempontjából.

Egyébként nem kis mértékben *Kisfaludi Sándor* úttörő érdeme a tárgy oktatásának pedagógia-elméleti és tartalmi-módszertani kimunkálása, majdhogynem azt írtam: *kiharcolása*. Az említett tantervi *feladat- és tananyagmeghatározásban* is lényegében az ő ideiglenes jegyzetpótlójának tartalmi kivonata szerepelt. A teljes program később *A nevelés gyakorlata* című pedagógiai segédkönyv első fejezeteként mint „hivatalos” tananyag jelent meg — voltaképpen a szaktárgyi program hiányát vezérfonalként pótlóan, „slágvortok”-ra redukáltn. Idézem: „Tájékoztatás a képzés szakterületéhez tartozó tudományágak legfontosabb forrásairól, a jelentős hazai tudományos- és szakkönyvtárak szolgáltatásairól; a könyvtárak használati módjának, a szakirodalom kutatási módszereinek, eszközeinek megismertetése.” A tananyag témái: „A könyv — könyvtár — korszerű nevelés; A szakirodalmi tájékozódás; A könyv szerepe az oktatási folyamatban; A szakirodalmi tájékozódás folyamata és lehetőségei; A kutatómunka technikai kérdései; A bibliográfiai tájékoztatás jellege és formái, funkciója; A bibliográfiák fajtái; A dokumentáció fogalma, szakirodalmi dokumentáció; Egyéb források: Lexikonok, enciklopédiák, szótárak, adattárak, kézikönyvek stb.; Folyóiratközlemények és a folyóiratok repertóriumai, indexek; Könyvtári hálózatunk, a legjelentősebb magyar könyvtárak; Iskolai könyvtárak.”

Szép, sőt *túlságosan szép program* volt ez a tantervben előírt hat elméleti órára, s természetes, hogy ilyen tartalommal *megvalósíthatatlannak is bizonyult*,

különösen a hallgatók — kiegészítésnek szánt — kiscsoportonkénti könyvtári gyakorlatának kívánalmát illetően. Ezt a tárgy hat tanévi oktatásában szerzett tapasztalataim alapján biztosan állíthatom. Am ezúttal sokkal inkább az a fontos, hogy a tartalmilag végeredményben rugalmasan, szinte tetszés szerint alakítható *stúdium bevezetése után kilenc évvel* miben tapasztalható *visszaesés*, és *mi a valódi helyzet* a főiskolai hallgatók könyvtárhasználatában, önálló könyvtári tájékozódásuk, ismeretszerzési készségük kialakítását illetően — hogy ezirányú ismereteik továbbadási készségéről, a majdani oktató-nevelő munkájukban való gyakorlati alkalmazásáról ne is essék szó... Mert, sajnos, a Kisfaludi-cikkben rögzített állapot és a további kívánalom, meg a szép és hasznos program *ma már visszasírni való*.

Sorvasztás két fokozatban

Az 1973/74-től életbe léptetett *újabb tanterv már nem tartalmazta* a — jobb híján — *Könyvtárhasználati és szakirodalmi ismeretek* elnevezésű tárgy tananyag-megjelölését a didaktikán belül, csak az úgynevezett kiegészítő utasítások 4/c. pontjában írt elő 6 óra időráfordítást, s ezt sem a tanítóképzők I., illetve a tanárképző főiskolák III. félévi heti 3 (2 elméleti plusz 1 szemináriumi) órakerete elméleti részének terhére, hanem úgy, mint ami a II., illetve IV. félévi heti 1 órás *didaktikai szemináriumokba is „besorvasztható”*. A tárgy tantervben előírt oktatásának *sorvasztása* tehát elég hamar megkezdődött. Az oktatási gyakorlat főiskolánkon, a nyíregyházi *Bessenyei György Tanárképző Főiskolán* úgy alakult, hogy az amúgy is szűkös szemináriumi órakeretben, 25—30 fős hallgatói csoportonként, két félévre elosztva, 3—3 órában tartottunk könyvtáros munkatársaimmal foglalkozásokat. (Elméleti előadásokat, szemináriumi keretben! Kiscsoportos gyakorlati foglalkozásokról szó sem lehetett.) Ide tartozik, hogy mivel a didaktika oktatói nincsenek (és nem is lehetnek egyetemi tanulmányaik során) felkészítve a tárgy oktatására, továbbá, hogy szerintem más dolog eligazodni a pedagógia — mint szaktárgy — kutatásmetodikájában és a „magáncélú” könyvtárhasználatban, és megint más komplexebb módon oktatni azt, valószínűleg ezért kérték fel nálunk is a könyvtárosokat az évi hat óra megtartására — óraadó megbízással. Amennyire én tudom, hasonlóan az országos gyakorlathoz.

Mi, könyvtárosok túlnyomórészt elgyekezünk is eleget tenni megfizetendő megbízatásunknak. Több-kevesebb eredménnyel, de mindenesetre a tájékoztató-eligazító könyvtári munkában jól tapasztalható haszonnal, hiszen úgyszólván lehetetlen évfolyamonként mintegy 500 hallgatót egyenként megtanítani a könyvtárhasználatra és általában a kutatásmetodikára. Ez *csak hallgatói csoportonként*, intézményesen biztosított órakeretben *lehetséges* — annyira-amennyire. De „hallgatóink kedvező (tévedés ne essék: nem személyre szóló!) „visszajelzése” is határozottan ez irányú felkészítésük *hasznosíthatóságára, tanulmányi munkájuk könnyebbé válására utaltak*. Hát ki ne örülne az érdemi segítségnek?

Talán nem érdektelen leírnom, hogy tematikailag végül is *mi fért bele a hat órába*. Az első foglalkozás alkalmával a könyvtár fogalmáról, használatának a korszerű neveléssel való összefüggéséről és a hazai könyvtári rendszer rövid ismertetéséről — különös tekintettel az iskolai könyvtárakra — volt szó. A másodikon kiadványtipológiával, főként a kézikönyvek fajtáival és használatukkal foglalkoztunk. A harmadikon főiskolánk könyvtárának, raktári rendjének, katalógusainak és azok használatának ismertetése következett (a helyszínen). A negyedik alkalommal a bibliográfiák különböző fajtáit ismertettük. Az ötödik órán a tudományos igényű kutató és feldolgozó munka technikájával, valamint formai követelményeivel foglalkoztunk (cédlázatás-jegyzetelés, idézés, bibliográfiai hivatkozás stb.). Az utolsó órán pedig hallgatóinknak kellett 6—7 (csoportonként más) *villámkérdésre rövid írásbeli választ adniuk*. A röpdolgozatokat átnéztük, és igen leegyszerűsített minősítéssel (kiváló, jó, megfelelt) láttuk el, s a csoport didaktikai szemináriumvezetője az eredményt a *hallgatók gyakorlati jegyébe beszámíthatta*. (Ha akarta.)

Persze, nem volt ez valami csodálatos módszer — ilyen nincs is —, de minden bizonnyal több a semminél és a jelenlegi gyakorlatnál. Ugyanis a legújabban kiadott, az 1976/77-es tanévtől érvényben levő *módosított tanterv* a könyvtárhasználati-kutatásmetodikai tárgy didaktikán belüli 6 órás kötelező voltáról *sem tesz említést*, nemhogy a programjáról! (Csupán a didaktika tananyag-megjelölésében szerepel egy mondat — mint pusztán a témakör megnevezése — *óraszám-megkötés nélkül*.) Ennek következtében főiskolánkon a tárgy oktatását „visszavették” a könyvtárosoktól, illetve nem nekünk adtak rá megbízást, hanem azt a didaktikai szemináriumokat vezető feladatává tették.

Nem tudom, hogy a didaktikai szemináriumvezetők valójában *mit és hány órában tanítanak* a szóbanforgó témakörből, bár fel kell tételeznem, hogy ők jó szán-

dékkal mindent megtesznek, amit tehetnek. Viszont tény, hogy demonstrációs anyagot sohasem kérnek tőlünk az oktatási órákra, és behatóbb tájékoztatást (mondjuk: a katalógushasználatról és a bibliográfiai fajtáiról) sem igényelnek. Az is tény, hogy azóta *hallgatónk nagy többségének* — amúgy sem kielégítő — *könyvtárhasználati kultúrája* nem a kívánalmaknak megfelelően fejlődik, sőt, a korábbi helyzethez képest *visszaesés* tapasztalható. Gondolom, nem szorul különösebb bizonyításra, hogy ez a könyvtárban — nagy és jószerezivel elvégezhetetlen — munkatöbbletként erősen és érzékelhetően csapódik le.

Pedig van rá igény

Nézzünk tehát szembe a cseppet sem szívderítő valósággal! Főiskolás hallgatóink túlnyomó többsége csekélynek is alig nevezhető könyvtári, irodalomkutatási, katalógus- és bibliográfia-használati ismeretek birtokában jön hozzánk. Igényeik viszont — dicséretes módon — határozottan megvannak ezekre az ismeretekre. Hiszen unos-untalan azt olvassák a pedagógiai szakkiadványokban, azt hallják oktatóiktól, hogy a jegyzet, a tankönyv önmagában nem elég tanulmányaikhoz, hogy milyen fontos a szakirodalom ismerete, no meg a könyvtár használata, s hogy ez irányú ismereteiket alkalmazniuk kell majd saját pedagógusi munkájukban is stb., stb. Csakhát *így, általánosságban ez kevés, s néhány, valóban jó szakkönyv ismeretét sem kéri tőlük számon senki.*

Meg merem kockáztatni az állítást, hogy a — tantervben is tükröződő — „hagyományosabb” pedagógiai szemlélet és talán a tárgykörben megkívánható konkrétabb oktatói tájékozottság hiánya is nagyon esetlegessé teszi hallgatóink tárgyi felkészítésének előrehaladását. Az előbbire egy példa. Két-három éve főiskolai tanácsunk egyik ülésén a hallgatók önállóságra nevelése szerepelt a napirenden. Sem az írásos előterjesztésben, sem a hozzászólásokban és az összefoglalóban *egyetlen szó sem esett a hallgatók önálló könyvtári ismeretszerzésének lehetőségeiről, erre való felkészültségéről*, mintha az — szemináriumi vagy a tudományos diákköri munkájuktól eltérően — nem is tartoznék a kívánatos hallgatói öntevékenységhoz.

Mindenek következményeként hallgatóink nagy többségének könyvtárhasználati ismerete és jártassága jelenleg *alig különbözik a hasonló nagyságú és teljesítőképeségű közművelődési könyvtárak olvasóitól*, pedig az utóbbiak nem kaptak (és nem is kaphatnak) szervezett felkészítést erre. Elnézést az elemi tudnivalók hiányának felhánytorgatásáért, de főiskolásaink zöme nem tud megbízhatóan keresni a betűrendes katalógusban, nem ismervén eléggé a betűrendbe sorolás alapszabályait sem. A szakkatalógus önálló használatától többnyire visszaborzad, nem ismeri a bibliográfiai, repertóriumok típusait és használatuk módját. Fel sem tételezi, hogy bibliográfiailag viszonylag milyen könnyen áttekinthető bármely témakör magyar nyelvű szakirodalmá. És még folytathatnám a felsorolást kutatásmethodikai ismereteik fogyatékoságairól, főleg tudományos igényű írásbeli munkáiknak (szakdolgozatok, tudományos diákköri és egyéb pályamunkák, cikkek) sokszor alapvető feldolgozás-technikai hibáiról. (Pedig a főiskola külön szakdolgozat-írási segédanyagot is készített számukra.) Tisztelet a kevés számú kivételnek.

Természetesen nem állítom, hogy a könyvtárhasználati és szakirodalmi forrásismeretek oktatásának tantervi „rehabilitációja”, illetve *e témakörök óráinak gyakorkorlott szakemberekkel való megtartatása* egycsapásra meg tudná oldani a jelentkező problémákat, még kevésbé azt, hogy mi, könyvtárosok megoldottuk volna ezeket, ha továbbra is kaptunk volna rá intézményes lehetőséget. De azt igen, hogy a hallgatók önálló ismeretszerzési készségének kialakításában *az előrelépés leginkább járható útja az oktatáson keresztül vezet.* Tehát nem hátrafelé kell menni. Az egész pedagógiának többet kellene törődnie az ügygel, nemcsak a deklarációkban, hanem elsősorban a mindennapi gyakorlatban. A felső- és az alsófokú oktatásban egyaránt.

Merkovszky Pál

IRODALOM

- Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai. Az MSZMP Központi Bizottságának 1972. június 14–15-i ülése. 1972. Kossuth. 101, [3] l.;
- Delé István—Zsolnai József:* Kutatásmethodikai ismeretek hallgatóknak pedagógiai és pszichológiai tárgyú dolgozatok írásához. 1974. Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola soksz. 133 l.;
- Kisfaludi Sándor—Nagyszentpéteri Géza:* Könyvtárhasználati ismeretek. 1975. Tankönyvkiadó. 184 l.;
- Nagy Ernő, B.—Zircz Péter:* Bevezetés a szakirodalmi alkotómunka technikájába. 1967. Népművelési Propaganda Iroda. 199 l.;
- A nevelés gyakorlata. Szerk. Füle Sándor. 1973. Tankönyvkiadó 372 l.;
- Órák a könyvtárban. (Szerk. Katsányi Sándor.) 1974. Népművelési Propaganda Iroda. 150 l.

„Rangos könyvtárat minden pedagógusképző főiskolának!”

Beszélgetés dr. Szűcs László kandidátussal,
az egi Ho Si Minh Tanárképző Főiskola főigazgatójával

Az egi főiskolán volt diák, matematika—kémia szakon végzett. Megszerezte a kohómérnöki diplomát is. 1960-tól irányítja a kémiai tanszéket, s 1966-tól az intézmény főigazgatója. Vezetése alatt a főiskola sokat fejlődött, korszerűsödött. Másfél évtizedes vezetői tevékenysége során alaposan megismerte a tanárképzés összes eredményét és gondjait is. Beszélgetésünk abból indult ki, hogy a művelődéspolitikai dokumentumokban, a pedagógiai szakirodalomban fontos gondolatként fogalmazódik meg az önálló ismeretszerzés, tanulás követelménye, amely összefügg a képzéssel is, mivel a hagyományos módszerekkel felkészült tanártól nem lehet elvárni, hogy korszerűbb legyen a gyakorlati tevékenysége. Ezért első kérdésünket arról tesszük fel, miként vélekedik a jelenlegi tanárképzéssel, megvan-e a lehetőség az új követelmények szerinti munkára?

— Régóta vagyok itt az egi tanárképző főiskolán. Harmincadik évemet taposom a tanárképzésben, korábban mint hallgató, jelenleg mint az intézmény főigazgatója. Kémikus vagyok, tehát a kérdést elsősorban a természettudományok oldaláról fogom megközelíteni, de amennyire az ismereteim engedik, más összefüggésekre is kitérek. Mindenki tudja, hogy a természettudományos ismeretek — de mások is — öt-nyolc év alatt teljesen elévülnek, megváltoznak. Az a szólasmondás járja, hogy a tanári diplomát is legalább tíz évenként meg kellene újítani. Olyan nagy az információáradat, hogy ezt a véleményt csak elfogadni lehet, vitatkozni nem érdemes vele. Rögtön hozzátenném, hogy a felsőoktatási intézményeket némileg váratlanul érte ez a felismerés. A pedagógusképzés Magyarországon — főként általános iskolai vonatkozásban — elsősorban mennyiségi kérdés volt az elmúlt években, s erről a holtpontonról máig sem sikerült elmozdulnunk. Minden évben emelkedett a hallgatói létszám, s a jelen pillanatban a nappali tagozaton 1250 hallgatónk van, a levelező tagozaton ezren tanulnak. Volt már 3000 levelező hallgatónk is, erre az időszakra nem szívesen gondolunk.

— *Mi okozza a krónikus pedagógushiányt? Milyen mértékben játszik közre ebben az oktatásügy fejlődése, illetve a pályáról történő elvándorlás?*

— Több okkal is kell számolnunk. A

pálya elhagyása szerintem mérséklődött; a fizetésrendezés, a javuló munkafeltételek stb. sokat segítettek. Viszont új elmentmondások keletkeztek. Mondok egy példát: sok esetben nagyon nagy a tanárok megterhelése, de a túlórákról mégsem mondanak le szívesen, emiatt az iskolák nem kérnek új pedagógusokat, s a hallgatók elhelyezése gondot okoz. Itt van a pálya elnöiesedése is, és a szociális juttatások (szülési szabadság, gyermekgondozási segély) nagy arányú igénybevétele miatt — mivel a helyettesítés csak szerződéses munkaviszonnyal lehetséges — szintén növekszik a képzés nélküliek száma. Az egi főiskolán végzett hallgatók 70—80 százaléka az általános iskolákban helyezkedik el, mégis azt mondjuk, hogy több pedagógus kell. Előreláthatólag a nappali tagozaton ismét emelni fogjuk a felvett hallgatók számát. Ez nagy gondot okoz az oktatás szempontjából, mivel nem kedvez a tanárképzés minőségének.

— *Mit tehetnek a korszerűbb tanárképzés érdekében a jelenlegi körülmények között? Hogyan érvényesítik az új módszereket a főiskolán?*

— Több éve tudatosan törekszünk arra — egyébként az élet is rákényszerít bennünket —, hogy a tananyag 30—40 százalékát a hallgatók önállóan dolgozzák fel. Saját tapasztalatomból tudom, hogy a könyvtári búvárkodás mennyi haszonnal jár.

— *Az önálló tanulásnak a felsőoktatás-*

ban hagyományai vannak, a jegyzetek „egyeduralma” miatt azonban ezekről megfeledkezünk. A kényelmesség pedig nagy úr, nehéz neki búcsút mondani.

— Igaza van. A jegyzetek kézbeadása a hallgatót elszakította a tudományos búvárkodástól. Mi magunk között gyakran humorosan emlegetjük az „egyjegyzetes tudományt”, a „kétjegyzetes tudományt” és így tovább... A jegyzetekkel okosan kell bánnunk, nekünk oktatóknak és maguknak a hallgatóknak is. Feltétlenül érdemes megkövetelni bizonyos tananyagrészek önálló feldolgozását. Több tanszékünk ma már pontosan megtervezi és a hallgatókkal közli, hogy mely témákból lesz előadás, szemináriumi foglalkozás, beszámoltatás — önálló munka alapján. A pontos követelmények a fegyelemhez tartoznak.

Három éve vezettük be a könyv- és könyvtárhasználati oktatást a főiskolán. Tudom, hogy a zsúfoltság miatt, amely könyvtárunkat is sújtja, nem tudjuk szakmai elképzeléseink szerint szervezni e foglalkozásokat, de lemondani sem lehet erről az eszköztől. Könyvtárhasználati ismeretek nélkül már a tanárjelölt sem boldogulhat!

— *Az egrai tanárképző főiskola könyvtára sok gondnal küszködik. Kicsi az alapterülete, az állomány csak részben van feltárva, gondot okoz a széttagoltság is. Hogyan lehet a jelenlegi helyzeten változtatni?*

— Bennünket itt is elsősorban a körülmények nyomasztanak. Az épületben van az Egyházmegyei Könyvtár is, amelynek bővítését az intézmény nemzeti értéke és nagysága indokolja, de saját könyvtárunk elhelyezési gondját ugyancsak meg kellene oldanunk. Az utóbbi tizenöt évben mintegy ötezer publikáció jelent meg a főiskolai oktatóktól, és több mint tízezer hallgatói szakdolgozat készült. A napi tanulmányi munka kiszolgálása mellett ezek az adatok is sürgetik a könyvtár fejlesztését. A személyi gondokat tudtuk elsőként megoldani. A könyvtár vezetése jó kezékben van, s az elmúlt öt év alatt duplájára emeltük a könyvtárosi létszámot, sőt a további igényeket is méltányoljuk. Az alapterület bővítését azonban ebben az épületben már nem tudjuk tervezni sem, hiszen a központi épületben nagyobb harc folyik egy szobáért, mint bármi másért. Az a tervünk — gondolom, 3–4 év alatt megvalósul —, hogy az Almagyar dombon egy új kollégiumhoz kapcsolódó, 150–200 főiskolást befogadó olvasótermet létesítünk, egy másik szinten pedig elhelyezzük a raktárakat, munkaszobákat és az egyéb kiszolgáló helyiségeket. Itt, az új főiskolai városrészben a természettudományos tanszékek, a kollégiumok szomszédságában előrelátha-

tóan 20 évre korszerű körülmények közé kerül könyvtárunk.

— *A felsőoktatási intézményekben gyakori vitatéma a központi könyvtár és a tanszékek, tanszéki könyvtárak viszonya. Gyakran ez utóbbiak nagysága nem áll arányban használatukkal, és fékezi a központi könyvtár tevékenységét. Mi a helyzet itt Egerben, mi a személyes véleménye erről?*

— Nehéz a kérdés, mert egyszerre kell nyilatkoznom tanszékvezetőként és főigazgatóként. Azzal kezdeném, hogy ez a probléma csak részben él már, a harc nagyobb felét megvittuk. A főiskola jelenlegi vezetőségének az az álláspontja, hogy a központi könyvtár súlyát kell növelni. Mintegy öt éve indítottuk el azt a folyamatot, hogy a felduzzadt tanszéki könyvtárak állományát fokozatosan átveszi a központi könyvtár, és a tanszéken csak a gyakran használt irodalom marad. Foglalkoztat minket egy másik gondolat is. Van egy oktatástechnológiai intézetünk, amelynek — egyebek között — kiváló mikrofilmfelvevő berendezése is van. Azokat a könyveket, folyóiratokat, amelyek párhuzamos használatát meg kell oldanunk, és tárolásuk is gondot okoz, mikrofilmre vesszük. Úgy tudom, ez bevált módszer a könyvtárakban.

— *A főiskola oktatói mennyiben vehetik igénybe más könyvtárak szolgáltatásait, milyen egyéb kedvezményeket kapnak munkájukhoz?*

— Az egrai főiskolán nagyon megnőtt a tanárok kutatási ambíciója, kedve. Oktatóink egyharmada 30 év körüli fiatal, induló ember, nekik minden lehetőséget megadunk a kibontakozásra. Könyvtárunk, továbbá a megyei könyvtár, a megyei levéltár és az értékes régi állományú Főgyházmegyei Könyvtár sokat segít, de bizonyos témák esetében — főként a természettudományos kutatásban — külső támogatásra szorulunk. Hasznos a könyvtárközi kölcsönzés, a másolatszolgáltatás. Arra is van módunk, hogy a főiskolai oktatókat egy hónaptól egy évig terjedő hazai tanulmányútra küldjük. Különböző nagy egyetemekhez kerülnek tanáraink, ahol jobbka a kutatási feltételek. Van ezenkívül hat külföldi partnerintézményünk is, s az általuk nyújtott kutatási lehetőségekre szintén számíthatunk. Két év alatt 35 főiskolai oktatót tudtunk külföldre küldeni.

— *Beszéltünk az önálló ismeretszerzés fontosságáról, a főiskolai könyvtár szerepéről. Tudom, hogy a főiskola két gyakorló általános iskolával rendelkezik. Milyen könyvtárat találnak itt a hallgatók? Az iskolai könyvtárról milyen benyomást visznek magukkal? Ismereteim szerint e területen még bőven van tennivaló...*

— Iskolai könyvtár mindkét iskolánk-

ban van, de elismerem, hogy velük mi is kevesebbet törődünk. Egyik intézményünk most bővült, s elképzelhető, hogy az ottani vezetés és a tanárok központi könyvtárunk segítségével idővel korszerű gyakorló könyvtárat alakíthatnak ki ott. A személyi feltételeket talán a közeli időszakban megteremthetjük. Értem ennek az ügynek a fontosságát, s hagyom magam rábeszélni, tehát segíteni fogunk.

— *Ha döntési joga lenne — s megfelelő anyagi feltételekkel is rendelkezne —, milyen gátló körülményeket szüntetne meg elsősorban a korszerűbb általános iskolai tanárképzés érdekében?*

— Mindenekelőtt csökkenteném a tanzéki oktatók megterhelését. Heti 12 óra mellett — s most nem számítom a társadalmi tevékenységet — elmélyült kutató-

munkát aligha lehet tőlük megkívánni. Másodszor létrehoznék egy gyakorlóiskolai hálózatot, amely lehetővé tenné a tanárok nyugodt kiképzését. Gyakorló iskoláink ma a zsúfoltság elrettentő példái. Ellátnám a főiskolák tanszékeit, gyakorló iskoláit azokkal a modern oktatástechnikai segédeszközökkel, amelyekkel az ország már rendelkezik, de amelyeknek nagy részét pénzügyi okokból mi még nem tudjuk megvásárolni.

Szívem szerint rangos könyvtárat teremtenék minden főiskolának. Legalább olyat, mint amilyen a nyiregyházi *Bessenyei György Tanárképző Főiskola* könyvtára, amelyet már többször láttam, s hasonmását Egerben is szívesen látogatnám.

Orosz Bertalanné

Iórum

Gyógyítható-e a hálózati-módszertani munka?

A kérdést az utóbbi években többször feltettük magunknak, közvetlen munkatársainknak és távolabbi kollégáknak is, s eltérő válaszokat kaptunk rá. Volt, aki kategorikusan kijelentette, hogy *nem*, volt, aki megkérdezte: *miért, hát beteg?* Mások viszont ezt mondták: igen, beteg, de gyógyítható, sőt, feltétlenül meg kell gyógyítani az érett férfikorába érkezett hálózati-módszertani munkát úgy, hogy képes legyen önmagát megújítva igazodni a megváltozott körülményekhez és követelményekhez. Magam is, mint régi hálózati-módszertani könyvtáros, szívem szerint így vélekedem, mert a hálózati-módszertani munka nem csupán a hálózatépítés hőskorszakában, nemcsak a hatvanas évek virágzó és lendületben levő könyvtári tevékenységében játszott nagy szerepet, hanem a járási könyvtárak járási funkciójának megcsonkítása, elerőtlenedése, 6—10 éves átmeneti elbizonytalanodása után is fontos szerepet tölt be, kell, hogy betöltsön a könyvtárak szervezeti, hálózat-korszerűsítési munkáján túl a könyvtári tevékenység különböző szakterületeinek gondozásában, irányításában is.

A fáradtság jelei és okai

Mostanában a 20—30 éve dolgozó könyvtárosok nosztalgiával gondolnak a régi szép időkre, arra, amit az első 10—20 esztendőben végeztek hálózati és módszertani könyvtárosként. A sok szép, de fáradtságos munka emlékének árnyékában különösen sablonosnak, rutinszerűnek, fáradtnak látszik a mai módszertani tevékenység. Arról sem szabad azonban megfeledkezni, hogy a könyvtári belső munka területein, köztük a propagandában, a könyvtári szolgálatot népszerűsítő tájékoztató munkában is módszereket kellett volna változtatnunk, a hetvenes évek közepétől kezdve, ám ez sem sikerült. Pedig az 1972-es szakmai irányelvek megjelenése után adva volt a lehetőség, hogy a könyvtárak hálózatszervezési és tartalmi munkájában egyaránt változás álljon be. Ezzel szemben maradt a hálózatszervezés adminisztratív jellegű feldozgató munkája: megpróbáltuk a közigazgatási változásokhoz igazítani a könyvtári szervezetet, s ez az átszervezés sok és egyhangú szervező tevékenységgel, aprómunkával terhelte meg a hálózati könyvtárosokat, akik e munkájukban annál is inkább elfáradtak, mert *nem érezték maguk mögött az irányító tanácsok támogató erejét*. A járási tanácsok megszűnése következtében megszűnt azok erőteljes általános felügyeleti irányítása is, a vidéket járó módszertani munkatársak egyedül érzik magukat, olyanoknak, akiknek immár csak a tanácsadás, a segítségnyújtás, a kérés-könyörgés kötelezettsége maradt meg, viszont hiányzik a biztonságot adó háttérük: az érdekelteket — a fenntartókat is — javaslataik figyelembevételére készítő hatalmi erő. A könyvtárak ellenőrző látogatása, szakmai

gondozása rendszertelenné, inkább csak betekintő, beszélgető jellegűvé vált. Egyre kevésbé érzi a vidéket járó hálózati-módszertani könyvtáros, hogy munkája eredményes és sikeres, sőt ennek ellenkezőjét tapasztalja.

Közben sokat változott, megfiatalodott az e területen dolgozó módszertani könyvtárosok gárdája is, ami nem volna baj, ha kellőképpen be tudtuk volna oltani őket a hálózati-módszertani gondozó munka mozgalmi jellegének megfelelő igényességgel, lelkesedéssel, sokféle lehetőségének — időnként buktatójának — ismeretével. Ez azonban az esetek többségében nem sikerült. Némely helyen az idősebb, közben vezetővé lett hajdani módszertani könyvtáros és az általuk felvett, esetleg szakképzett, de főnyíre szakképzetlen fiatal módszertani munkatársak közt a szakmai kapcsolatok sem alakultak kedvezően. Kevés bizalmat és önállóságot kaptak a fiatalok, bár némelyiküknek volt sok új ötlete, s ehhez kísérletező kedve is, amit segíteni, alakítani, csiszolni kellett volna, és nem elvetni. Talán ezért, meg a vidékre járás nehézségei, az általuk végzett munka eredményeinek elmaradása, vagy túl lassú beérése miatt is ezen a területen megközelítően akkora volt a cserélődés, mint az olvasószolgálatban. A gyakorlat viszont évek óta bizonyítja, hogy a hálózat gondozásában azok érnek el jó vagy akárcsak némi eredményt is, akik évek hosszú munkája során megismerték a vidéki könyvtárakat, könyvtárosokat, a fenntartó tanácsokat, és velük jó kapcsolatokat alakítottak ki, mert a jó szakmai és emberi kapcsolat fő szerepet játszik a hálózati-módszertani irányító, gondozó munkában.

A hálózati-módszertani tevékenység országos betegségének oka egyebek között az is, hogy a vidéken élő módszertani könyvtárosok úgy érzik: legfőbb módszertani műhelyükben, a Könyvtártudományi és Módszertani Központban is a sokféle kutatás, új út keresése közepette elbizonytalanodott, gyengült a vidéket, az egyes könyvtárakat és hálózatokat közvetlenül segítő instruáló munka. Tény, hogy a hálózati-módszertani könyvtárosok országos továbbképzései, jelentősebb szakmai fórumai csaknem egy évtizedig szüneteltek, csupán 1979/80-ban szerveztek részükre egy kiválóan sikerült továbbképzést a KMK-ban. De többségük önképzésében is hiányok támadtak. A módszertanosnak megvan a módja, vagy meg kell teremteni számára a lehetőséget arra, hogy a legfrissebb hazai és külföldi szakirodalmat megismerje, és mindig tájékozott legyen szakmai és politikai kérdésekben is.

Vesztes: a falusi könyvtárügy

Megváltozott társadalmi életünk, a falu átalakulása némely esetben kedvezően, máskor viszont kedvezőtlenül hat a hálózati munkára. Sokat fejlődött a könyvtári hálózat, szép új könyvtárak létesültek, gazdag állományuk van, ám ezzel nem tart lépést az olvasómozgalom fejlődése. A rendszeres olvasók tábora évtizeddel ez-eltől kialakult, s az új olvasók szerzésére irányuló erőfeszítések — köztük a különféle mozgalmi akciók — nem hozták meg a várt eredményeket. Ma sokszorta nehezebb a könyvtári szolgáltatások iránti érdeklődés felkeltése, újabb olvasók megnyerése, mint tíz évvel ezelőtt volt. A fejlődés éveit következett az olvasólétszám, a falusi könyvtári szolgálat megtorpanása, sőt visszaesése, s ezt elsődlegesen a hálózati-módszertani könyvtárosok eredménytelen munkájának rovására írjuk. Valóban van benne részük, mert lemondtak a munka lelkesedést-lelkesítést kivánó mozgalmi jellegéről, de az is igaz, hogy ma a jobban szervezett könyvtárhálózat ellenére is nehezebb körülmények között dolgoznak. Gátló jelenségek sokféleségével találják szembe magukat, amelyek helyenként külön sajátosságokat is tartalmaznak, és ezekkel szemben sokszor nehéz egyedül felvenni a harcot.

Az évek óta azonos gondok megismétlődése, a „már százszor elmagyaráztam, kértem, javasoltam” sikertelenségei lehangolóan hatnak a hálózati-módszertani könyvtárosokra. Néha valóban jogosan érzik úgy, hogy tehetetlenek, erőtlének, és jogos a beletörődési érzésük. De az is igaz, hogy a könyvtári élet, mozgalom bármely területén elért rész siker is új lendületet adhat — néha ugyan csak átmenetileg — a hálózati-módszertani könyvtárosoknak.

Bizonyára lehetne még pontosabb és részletezőbb diagnózist is adni, azokat a tüneteket és okokat felsorolni, amelyek külön-külön és együttesen hozzájárultak ahhoz, hogy a hetvenes években nem fejlődött, hanem megrekedt, elszürkült, elbizonytalanodott a hálózati-módszertani munka. Ennek hátrányos következményei elsősorban a falusi könyvtárak munkájában és kedvezőtlenül eredményekben jelentkeznek. Állományépítési, állományvédelmi, katalógusépítési hiányosságok, az olvasómozgalom csökkenő vagy stagnáló mutatói, a könyvtári propaganda gyengesége, az utóbbi években pedig a szakfelügyelet által feltárt hiányosságok, mulasztások igazolják, hogy a módszertani gondozás beteg, vagy legalábbis nem tudott lépést

tartani a könyvtári szolgálattal szemben támasztott növekvő követelményekkel. Pedig a hosszantartó betegség, a ténylegesen meglévő és a hozzá képzelt bajok tartós megléte a legveszélyesebb a beteg ember — egy munkaterület — számára. Ezen változtatni kell, elsősorban azzal, hogy a mai és a holnapi társadalmi követelményekhez igazodva, a könyvtári élet fejlődéséről soha le nem mondva a hálózati-módszertani munkát, a munkaszervezetet a szervezetben dolgozó könyvtárosok — önmaguk munkáját is beleértve — képesek legyenek megújítani.

A feladatok adva vannak

A hálózati-módszertani munka megújulására most is van lehetőség, sőt éppen most van a legnagyobb szükség arra, hogy az elkövetkezendő nehezebb esztendőkre a feladatokat újra fogalmazzuk:

A hálózati központok, illetve alközpontok tagkönyvtáraik munkáját úgy segítik, irányítják, hogy a hálózat állandóan fejlődjék, és azonos, magasabb színvonalra emelkedjék. A hálózati-módszertani tevékenység feladata tehát az, hogy a művelődéspolitikai célok eléréséhez a sokoldalúbb, tartalmasabb munka megvalósításához szükséges módszereket kidolgozza, és a célokhoz vezető úton gyakorlatilag is segítse a gondjaira bízottakat.

Mivel a hálózati-módszertani tevékenység az irányítás és a szakmai gondozás alkotó része, segítse a fenntartó és az irányító szervezetet, köztük a könyvtári szakfelügyeletet is, de mindenneelőtt a hálózat könyvtári munkáját, az egységes könyvtári ellátási rendszert kialakítását, a könyvtárak működési feltételeinek és a könyvtári szolgálat tartalmi munkájának, a könyvtárak belső rendjének fejlődését. Ezzel nem a hálózati-módszertani munka elsődlegességét kívánom hangsúlyozni, hanem azt a követelményt, hogy a módszertani tevékenységnek a könyvtári munka minden ágazatában — az irányításban, tervezésben, ellenőrzésben, az állományalakításban és -feltárásban, az olvasószolgálatban, a tájékoztatásban és a propagandában, a könyvtári kapcsolatokat megteremtő és állandóan ápoló munkában — egyaránt jelen kell lennie. Szervezeti rendszerével hasson a könyvtári munka minden ágazatára, de egyben „táplálkozzék” és töltődjék is fel azokból.

Ennél fogva ma már nem lehetnek „csak” független hálózati-módszertani munkatársak, akik a régi, hagyományos módon elsősorban a vidéki könyvtárakat segítik, „instruálják”, hanem olyan szervezeti egységre van szükség, amelynek tevékenységét egész kör segíti: neki a könyvtári munka minden területének legjobb ismerői is „bedolgoznak”, mint irányítói, gondozói szakterületük sajátos munkájának. A jó hálózati-módszertani munkatárs ugyan a könyvtári munka minden területén jártas, de az igényesebb, mélységében fontosabb munkákat, például a „C”-típusú könyvtárak katalógusépítését, a legjobb szakterületi munkatársnak kell irányítania, gondoznia, ellenőriznie. Ezért a hálózati-módszertani munkatárs szakreferens-partnereket keres és vesz igénybe a könyvtári tevékenység minden ágazatából. A hálózati-módszertani szervezeti egységek időszerű feladata — a megújodás nehézségeivel is számolva —, hogy az országos, illetve a megyei irányelvek, elképzelések szerint elkészítsék hálózatuk VI. ötéves tervét. (A szűkösebb anyagi eszközök miatt körültekintően kell tervezni, és a meglévő ellentmondások megszüntetésére, a belső erők, tartalékok feltárására kell törekedni a következő esztendő könyvtári munkájának megtervezésekor.)

Szoros együttműködés a szakfelügyelettel

A hálózati-módszertani munka válságához hozzájárult a hetvenes évek közepén létrehozott és ma már egyre jobban működő *könyvtári szakfelügyelet* is. Tény, hogy sok az azonosság a két területen, de a hálózati munkát nem helyettesítheti a bizonyos „hatalmi” pozícióval is rendelkező szakfelügyelet. Sőt, e két munka egymásrautaltságában kell megtalálni a hálózati-módszertani gondozás megújuló tartalmát. A módszertani és a szakfelügyeleti munka kölcsönösen hat egymásra, és kiegészíti egymást. A módszertani munkából fejlődött ki a szakfelügyelet, amely önállósult, és kapocsná vált az állami irányítás és felügyelet, valamint a hálózati központok és alközpontok módszertani szolgálata, a hálózati gondozás között.

A *Könyvtáros* hasábjain is sokan írtak már a szakfelügyeleti és a módszertani tevékenység kapcsolatáról, amely csak akkor lesz jó és eredményes, ha a szakfelügyelet vizsgálatai során feltárt hiányosságok, gondok megszüntetésében részt vesz, tevékenyen közreműködik a módszertani apparátus is. (Ellenkező, kedvezőtlen eseteknek gyakran lehetünk tanúi, például az iskolai könyvtári hálózatban, ahol a

könyvtári szakfelügyelet megállapításainak, javaslatainak elhangzása után ott maradnak a könyvtárosok szakmai segítség nélkül, a hálózati-módszertani gondozás hiányában egyedül, saját gondolataik megoldásával viaskodva.)

A két munkának olajozott fogaskerekek módjára kell kapcsolódnia egymáshoz. A jó szakmai irányítás és gondozás esetében egymás hajtóerejévé válhat a szakfelügyeleti és a módszertani tevékenység. Meggyőződésem, hogy ha ez az együttműködés megvalósul, akkor a hálózati-módszertani tevékenység ismét megtalálja a maga helyét a könyvtári munkában.

Óriási, de nagy lehetőséget is kínáló feladat a könyvtári ellátási rendszerek, bizonyos integrációs elképzelések módszertani-szervezeti és gyakorlati megvalósítása is. A letéti ellátás közismerten hasznos rendszer volt, s ahol jól működött, a hálózati munkatársak szép munkáját dicsérte. Most ugyanezt kell magasabb fokon és színvonalasabban megvalósítani.

Végül: országosan is többet kell foglalkozni a hálózati-módszertani munkával, a könyvtári munka különféle ágazatainak módszertani kérdéseivel, az egy-egy hálózaton belüli és a hálózatok közötti módszertani szolgálat, szolgáltatások lehetőségeivel. Többet kell törődni az e területen dolgozó könyvtárosok helyi és országos továbbképzésével. És nem utolsósorban fokozni kell e könyvtárosok serkentését, de megbecsülését is, hogy új kísérletekbe, kutatásokba, új szakmai megoldásokba fogjanak a kisebb könyvtárak olvasószolgálati munkájának továbbfejlesztésére, hisz ezeknek a könyvtáraknak az egységes (integrált) ellátóhálózat tagjaiként még inkább képeseknek kell lenniük szolgáltatásaik színvonalának emelésére, olvasóik számára gyarapítására és az új olvasók rendszeres könyvtárhasználókká nevelésére. (Ehhez természetesen a könyvtári munka minden területén — nem csupán a propagandában és a kapcsolatok szervezésében — van mit tenniük a szakmai gondozást végzőknek.)

Bőven van tehát lehetőség a gyógyításra-gyógyulásra, a hálózati-módszertani munka megújulására, csak egyénileg és közösen is többet kell tenni érte. A megújodás hogyanjára keressük meg közösen a módszereket!

Végül is milyen az igazi módszertani könyvtáros? A múlt év őszén Baranya, Bács-Kiskun, Somogy és Zala megyék hálózati-módszertani könyvtárosainak egyhetes továbbképző tanfolyamán a jó előadások és viták alapján félig komolyan, félig ironikusan a következőképpen rajzolták meg ideálképét: A jó módszertani könyvtáros magas intelligenciájú, tudományos tevékenységre törő, váll-lap nélküli, hol csak beköszönő, lóti-futi módon feltűnő, de állhatatos, egy helyben végzendő munkára is hajlamos, mindenesetre nagyon mozgékony, időnként — ha kell — harapós, többnyire azonban jó és kellemes kapcsolatok kialakítására képes, praktikus érzékű bibliológus, aki biztosan halad a síkos úton is, és úgy működik együtt partnereivel, mint a megalajozott fogaskerék.

Szita Ferenc

Lapozgató

● A TŰRI ALMA MATER címmel fennállásának 450. évfordulója alkalmából emlékkönyvet adott ki a mezőtúri Dózsa György Gimnázium és Szakközépiskola. A mezőtúri iskola, amelynek könyvtárát *Szurmay Ernő* mutatta be a *Könyvtáros* októberi számában, az ország egyik legrégebb tanintézete, ősbibliai és a debreceni kollégiumnál is. Az emlékkönyv azért számíthat a szokásos ünnepi kiadványoknál szélesebb körű érdeklődésre, mert olyan költők neve kapcsolódik az iskola működéséhez és a városhoz, mint *Tamkó Sírátó Károly*, *Erdélyi József*, *Szép Ernő*, de sok más jeles magyar költő és író mezőtúri kapcsolatáról is hírt ad a kötet: például *Móricz Zsigmond*, *Móra Ferenc*, *Karinthy Frigyes*, *Arily Lajos*, *Veres Péter*, *Darvas József*, *Ignác Rózsa*, *Galgóczi Erzsébet* látogatásairól, hosszabb-rövidebb idejű mezőtúri tartózkodásáról közöl dokumentumokat a könyv, amelynek második kötete is nyomdakész állapotban van. (Tankönyvkiadó, 1980. Egyetemi Ny. 411 l.)

● AZ ELSŐ BOLGÁR ÁLLAM MEGALAPÍTÁSÁNAK 1300. ÉVFORDULÓJÁT 1981-ben ünnepli a Bolgár Népköztársaság. A jubileumi előkészületek során a bolgár könyvtárosok folyóiratának, a *Bibliotekarnak* szerkesztősége cikket kért a szocialista országokból a bolgár nép történetére vonatkozó könyvtári forrásokról. Magyarországról a Könyvtáros felkérésére *Fried István*, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa küldött cikket, amelyet a *Bibliotekar* 1980. augusztusi számában közölt „A bolgárokra vonatkozó kutatások forrásai a magyar tudományos könyvtárakban” címmel.

„A könyvgyűjtő érzelmes ember is”

**KOPECZI
BÉLA**
történész,
irodalomtörténész,
az MTA
főtitkár-
helyettese,
Állami-díjas
akadémikus

— *Professzor úr a francia nyelv és irodalom tanára az egyetemen, magas akadémiai tisztség viselője, az egzisztencialista filozófia egyik legismertebb hazai szakembere, a Rákóczi-szabadságharc francia kapcsolatainak kutatója — és még tovább is sorolhatnám a területeket, amelyekre az Ön tudományos érdeklődése kiterjed. Honnan ez a napjainkban kiveszőfélben levő, sokoldalú tudományos érdeklődés?*

— A sokoldalú érdeklődést részben a körülmények, részben a szándék magyarázza. A körülmények abban az értelemben, hogy földrajzilag és kulturálisan nagyon is különböző helyeken éltem, és különféle szakmákat műveltem, vagy ha tetszik, funkciókat láttam el.

Erdélyben születtem, és ott végeztem elemi és középiskolai tanulmányaimat. Budapesten az egyetemen francia—román—olasz szakos tanárnak készültem, és az Eötvös Kollégium tagja voltam. Tanulmányaimat Párizsban folytattam, de közben a katonaság és a hadifogság is nyújtott tapasztalatokat. Párizsból való hazatérésem óta egyfolytában Budapesten élek, de részben hivatali munkám, részben kutatásaim lehetővé tették, hogy sokfelé megforduljak a világban. Voltam kiadói lektor és a Kiadói Főigazgatóság vezetője, az MSZMP kulturális osztályának vezetője, dolgoztam és dolgozom az Eötvös Loránd Tudományegyetemen és még sok más helyen.

Ami a szándékot illeti, talán az élettapasztalatokból kiindulva, hamar megfogalmazódott bennem az a törekvés, hogy igyekezzem minél szélesebb körben tájékozódni. Ebben segített a szakválasztásom is. Ma divat interdiszciplinaritásról beszélni, a filológiában azonban szinté természetesen volt, hogy egyszerre kel-

lett foglalkozni a nyelvvel, irodalommal, történelemmel. Nagymértékben bővítetek ismereteimet a kiadói évek, az a tény, hogy hosszú időn keresztül egy minden tudományággal foglalkozó ismeretterjesztő könyvkiadónál dolgoztam.

Végül, de nem utolsósorban, a kultúrával való foglalkozás is erősítette ezt az igazodást, a dolgok komplex megismerésére irányuló törekvést. Attól természetesen mindig kell tartani, hogy az ember nem tud elmélyülni egy témában, és a sokoldalúság címén felületessé válik. Ez ellen a veszély ellen úgy próbáltam védekezni, hogy az átfogó témák mellett bizonyos szakterületeket a filológia szigorú módszereivel igyekeztem szolgálni — méghozzá folyamatosan. Arról azonban a szakmai tudás és a szakosodás megbecsülése mellett sem mondtam le, hogy a világ dolgaihoz hozzászóljak.

— *Lapunk olvasói könyvtárosok. Hadd kérdezzem meg az ő nevükben: milyen volt az első gyermekkori találkozása a könyvvel?*

— A könyvtárral való első találkozásomról azt mondhatom, hogy szinte mitikus volt. A környezet, amelyben éltem, nem volt értelmiségi, viszont a hely, ahol születtem, Nagyenyed, a Bethlen Kollégiumhoz, tehát a kultúrához kötődött. Nagy dolognak tűnt a kollégium és könyvtára, s amikor évekkkel később meglátogattam, még mindig élt bennem az elfogódottság. Később a kolozsvári Református Kollégium tanári könyvtára volt olvasmányaim fő forrása, ahová már a nagyobb diákokat beengedték. Önképzőkori dolgozataimhoz, pályamunkáimhoz már itt gyűjtöttem az anyagot, és itt kaptam lehetőséget arra, hogy a történeti, irodalomtörténeti alpmunkákkal megismerkedhessem.

— *Milyen szempontok döntötték el annak idején, érettségi után pályaválasztását?*

— Tekintettel nyelvészeti, irodalomtörténeti érdeklődésemre, elég hamar eldöntöttem, hogy a tanári pályát választom. Egy ideig ugyan haboztam, és a korabeli divat hatására még az is felmerült bennem, hogy orvos leszek, ideggyógyász. A már említett érdeklődés, a kollégiumi környezet, a közvetlen emberi példák azonban erősen hatottak rám, és 1940-ben, amikor Észak-Erdélyt Magyarországhoz csatolták, a kollégium javaslatára és pénzével Budapestre jöttem, hogy

kérjem felvételemet az Eötvös Kollégiumba.

— *Legendák szólnak ennek a kollégiumnak szelleméről és könyvtáráról. Önnek mit jelentett a kollégium és a könyvtár?*

— Az Eötvös Kollégium fő előnye a könyvtár volt, azon túlmenően, hogy demokratikus, értékeket tisztelő szemléletet alakított ki. A szabadpolcos könyvtári rendszer előnyeit éppen a könyvtárosok előtt nem kell ecsetelnem. Rengeteget olvastam, és nemcsak francia, román vagy olasz irodalmat, hanem sok mindent, ami kezembe került. Azt mondhatnám, hogy annak a sokoldalú érdeklődésnek a kielégítésében, amelyet említettem, a könyvtár jó segítőtárs, sőt útmutató is volt.

— *Fiatalként egy időre sajátos kapcsolatba került a könyvvel: könyvkiadói lektor volt. Hogyan emlékszik vissza életének erre a szakaszára?*

— 1949-ben a Hungária Könyvkiadónál kezdtem el a lektori munkát, és a Művelt Nép Könyvkiadónál folytattam, az ismeretterjesztő könyvkiadás megalapozásában vettem tehát részt. A megalapozás öröme még az sem tudta teljesen elrontani, hogy a dogmatikus politika csak szűk választási lehetőséget adott, sokszor kicsinyes méricskélésekre kényszerített, s az éppen aktuális politikai szempontok egyoldalú mérlegelésére. Ne feledjük azonban, hogy ekkor lehetett megjelentetni az első külföldi marxista írásokat a tudományok különböző ágazataiban, és ekkor kezdett kialakulni a marxista szellemű magyar ismeretterjesztő irodalom is. Úttörő munka volt ez, annak minden nehézségével, hibájával és eredményével.

— *Professzor úr kutatásai során bizonyára sok külföldi könyvtárban megfor-*

dult. Kérem, mondjon róluk valami jellemzőt!

— A legtöbbet a párizsi Bibliothèque Nationale-ban dolgoztam, ahol a XVII—XVIII. századi francia és németalföldi francia sajtóban megjelent történeti és földrajzi, irodalmi, szépirodalmi munkákat olvastam. Ez a kutatás alapozta meg Rákóczi- és Thököly-tanulmányaimat. A könyvtár a negyvenes évek második felében a hagyományos eszközökkel dolgozott, de gazdag szabadpolcos kézikönyvtárával és viszonylag liberális könyvelésével nagy segítséget nyújtott. Sajnos, azóta a kutatási lehetőségek nem bővültek, a technika nem fejlődött, a könyvtár nagy nehézségekkel küszködik. Később kitűnő munkalehetőséget találtam a londoni British Museum könyvtárában, ahol a modern segédkönyvtár és a gyors kiszolgálást kell dicsérni. A legjobbak a körülmények az amerikai könyvtárakban és különösen az egyetemiekben, ahol a szabadpolcos rendszert alkalmazzák, s ahol a modern technika megkönnyíti a tájékozódást és a bibliográfiai munkát.

— *Kutatómunkája során milyen hazai könyvtárakkal ismerkedett meg közelebről, mi a véleménye ezeknek a könyvtáraknak a felkészültségéről, szolgálatásaik minőségéről? Mi az, amivel elégedetlen?*

— A budapesti nagy könyvtárakkal állandó kapcsolatban vagyok, különösen az Akadémiai Könyvtárral, a Széchényi Könyvtárral és az Egyetemi Könyvtárral. Azt mondhatom, hogy mindegyiktől nagy segítséget kapok kutató és tájékozódó munkámhoz. Elégedetlen vagyok azzal, hogy könyvtáraink elhelyezése nem megfelelő, hogy nincsenek jól felszerelt segédkönyvtárak, és hogy nem alakult ki a megfelelő információs és dokumentációs rendszer. Hivatalomnál fogva is arra törekszem, hogy ez a helyzet megváltozzék.

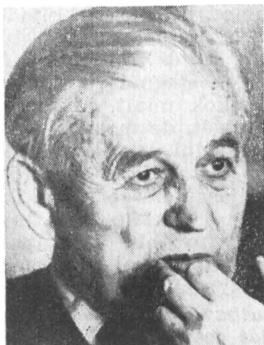
— *Kérem, mondjon valamit saját könyvtáráról!*

— Ami a saját könyvtáramat illeti, a gyűjtés elsősorban állandó stúdiumaimhoz kapcsolódik, tehát a francia, román, olasz irodalmi és irodalomtörténeti munkákat tartalmazza, és a magyar szépirodalom alapmunkáit, nyelvészetet, valamint irodalomelméletet, de természetesen különféle szótárakat és lexikonokat is. A több mint tízezer kötet egyre inkább terhétel kezd lenni, s újabb válogatást kíván meg. Bármennyire alkalmazom is a hasznosság elvét, egyes könyvektől nehéz megválni, hiszen emlékek kapcsolódnak hozzájuk. A könyvgyűjtő érzelmes ember is.

Dr. Csulák Mihály

„Két hely szent előttem Szegeden, az egyik a Somogyi Könyvtár...”

**BÁLINT
SÁNDOR**
néprajztudós,
ny. egyetemi
tanár

A szegedi Somogyi Könyvtár alapításának 100. évfordulójához közeledve, történetének, szerepének alaposabb megismerése céljából felkerestem néhány olyan ismert személyiséget, aki hosszú időn keresztül a könyvtár használója volt. Elsőként, 1979 nyarán Bálint Sándor nyugalmazott professzorral, a „szegedi nemzet” nagy ismerőjével, néprajztudóssal készítettem magnós interjút, mivel ő fél évszázadon át volt szinte mindennapos látogatója a nagy múltú Somogyi Könyvtárnak. A közlésnek szomorú időszerűséget ad Bálint Sándor közel-múltban bekövetkezett tragikus halála.

— Professzor úr! Mióta van kapcsolata a könyvtárral?

— Alighanem én vagyok az egyik legrégebbi látogatója a Somogyi Könyvtárnak. Ha jól emlékszem, 1921-ben fordultam meg ott először, mint gimnazista diák, aki magyar irodalmi dolgozatához olvasgatott, puskázott. Néha a könyvtáros is segített. Kisebb-nagyobb megszakításokkal azóta is megfordulok a Somogyi Könyvtárban.

— *Vannak közelebbi ismeretei a Somogyi Könyvtárról, annak történetéről?*

— Szívesen beszélek arról, hogy emlékezetem szerint kik voltak azok, akik a könyvtárat megajándékozták, a nagy adományozón, Somogyi Károlyon kívül. Például Kálmány Lajos néprajztudós, akinek fő kutatási területe a nagyobb szegedi táj és annak népe volt, sokat bejárt a könyvtárba búvárkodni, saját könyvtárának nagy része is a Somogyi Könyvtárba került. Volt egy érdekes mecenása a könyvtárnak. Úgy hívták, hogy Kovács István. 1822-ben született, 1902-ben halt meg. Onnan tudom ilyen pontosan, mert egy keveset foglalkoztam vele. Egészen egyszerű környezetből származó kőműves volt. Két vagy három évig

mesterlegényként vándorolt negyvennyolc előtt, amikor is a céhrendszert megszüntették. Világlatott ember lett. Leírta, hogyan járt Erdélyben, Galiciában, Ausztriában, Bajorországban. Hazatérte után önállóította magát, és igen tiszteletre méltó mértékben vett részt Szeged újjáépítésében. Ez az ember arról volt nevezetes, hogy nagyon szeretett olvasni. Könyveinek jelentékeny hányadát — azokat a munkákat, amelyek népszerű jellegűek voltak — csudálatosképpen a Csillag börtön rabkönyvtárára hagyta; a tudományos műveket pedig a Somogyi Könyvtárra. Naplóját is, mely kiadásra vár.

Somogyi Károly után legnagyobb mecenása a könyvtárnak Vasváry Ödön — ahogy nevezték —, a „legnagyobb amerikai magyar” volt, aki nagyon kedvesen elmondta, hogy nem volt még tizennégy éves, amikor sikerült beszöknie a könyvtárba olvasni. Életének ezek voltak a legemlékezetesebb napjai. Beszöknie azért kellett, mert akkoriban, a század elején a látogatási korhatárt az ötödik gimnáziummal, a betöltött tizennégy évben állapították meg.

— *A húszas évek tájékán kik látogatták a könyvtárt, és milyen könyveket olvastak?*

— Mi, diákok kerestük azokat az irodalomtörténeti munkákat, amelyekben valami okosat reméltünk találni, de aztán kikötöttünk egy-egy regénynél, vagy valami más, izgalmas, érdekfeszítő könyvnel.

1922 előtt a könyvtár olvasóinak, látogatóinak túlnyomó részét a középiskolás ifjúság alkotta. Sokan jártak ide a művelődni vágyó mesterlegények, kereskedők és munkásifjak közül is, különösen olyanok, akik valamelyik szakmában szerették volna továbbképezni magukat. A könyvtárnak különös gondja volt rájuk, pedig ez akkoriban nem volt olyan természetes, mint manapság.

Megváltozott a helyzet 1922-ben, amikor a kolozsvári egyetem letelepedett itt, Szegeden. Ettől kezdve az olvasók nagy része már az egyetemi hallgatók közül került ki. Különösen azoknak a hallgatóknak adott sokat a Somogyi Könyvtár, akik történelmi, irodalomtörténeti kutatásokat folytattak szakdolgozatuk vagy doktori disszertációjuk elkészítéséhez. A Somogyi Könyvtár igen gazdag volt, és most is gazdag történeti forrásmunkákban, történeti életrajzokban, régi, magyarországi latin nyelvű, de magyar szellemű történeti irodalomban. Folyóiratgyűjteménye, helytörténeti

újsággyűjteménye páratlanul bőséges, pótolhatatlan értékű. En a magam szakdolgozatát és doktori disszertációját is a Somogyi Könyvtárnak köszönhetem. Nem kellett jóformán egy lépésnyire sem elmennem Szegedről, mert mindazokat a munkákat megtaláltam itt, amikre szükségem volt.

— *Miért nem a szegedi egyetemi könyvtárat látogatták a bölcsészhallgatók?*

— A feladatok megoszlottak a Somogyi Könyvtár és az Egyetemi Könyvtár között: a Somogyi Könyvtár az általános műveltség követelményeinek kívánt eleget tenni. Annak a szolgálatában állott és áll ma is. Viszont az egyetemi könyvtár a szaktudományok érdekeit szolgálta, szolgálja. Amit úgy nevezünk, hogy magyarságtudomány, amiben benne van a történelem, az irodalom, a néprajz, a nyelvészet, a földrajz, az a Somogyi Könyvtárnak erőssége.

— *Voltak-e jeles látogatói a könyvtárnak?*

— Elsősorban *Juhász Gyula* volt egész életében nagyon lelkes látogatója a könyvtárnak. Ajánlom, hogy keresse ki *Juhász Gyulának* azokat a kis tanulmányait, amik a könyvekkel foglalkoznak. Sokszor utal a Somogyi Könyvtárra. Vagy érdemes kikeresni és összegyűjteni *Móra Ferencnek* a könyvtárral foglalkozó, irodalmi értékű beszámolóit. Ajánlanám a figyelmébe *Ortutay Gyula* doktori disszertációját, amely *Tömörkény*-nyel foglalkozik. Függelékében föl van sorolva *Tömörkény* összes műve. Ezt a bibliográfiát átnézve is sok könyvtári vonatkozásra lehet találni.

Reizner János, az első igazgató kicsit „ült” a könyvtáron. Abban az időben még elképzelhetetlen volt, hogy akár egyetlen darabját is kikölcsonózzék. Úgynevezett prézens állományú volt. Ebben sok jó is van, mert ha egy könyvet kikölcsonóznak, mindig fennáll a veszély, hogy nem kerül többet vissza. Nem tudom, most van-e a könyvtárnak olyan része, ami prézens jellegű, csak helyben használható?

— *Igen. Az állomány jelentékeny hányada ma is ilyen.*

— Akkor jó! Erre is szükség van. De visszatérve az előző kérdésre, *Juhász Gyula* mellett *József Attila* és *Radnóti Miklós* is sűrűn megfordult itt. Részben tanulni, részben irodalmi műveltségüket gyarapítani.

— *Milyennek látta professzor úr a könyvtárat a két világháború között?*

— Ha nem tévedek, a könyvtár még akkor is elsősorban a fiatalságé volt. A diákifjúságé és az igényesebb munkásfiataloké, akik az inasiskola hiányosságait itt igyekeztek pótolni.

— *És napjainkban?*

— Most valósággal népkönyvtárrá vált ezekkel a fiókokkal. A társadalom minden rétegét be akarja szervezni az olvasásba. Örvedetes, hogy olyan kiváló, irodalom- és könyvszerető igazgatói voltak a könyvtárnak, mint *Tömörkény* és *Móra*. Utánuk eléggé stagnált a könyvtár, főképp külső okok miatt. Mindenki elvégezte a köteleességét, de most... Nem akarok élőkről beszélni, de meg kell mondanom, hogy *Tóth Béla* vezetése alatt valósággal újjászületését éli a Somogyi Könyvtár. Ez a sokféle kiadvány! A fiókhálózat és így tovább! Valósággal az ideghálózata lett fiókjaival, kezdeményezéseivel a város szellemi életének.

— *Jelen pillanatban, mint szegedi tudós, milyen hasznát veszi ennek a könyvtárnak? Tud-e még valamit nyújtani Önnek?*

— Kezdetben — mint mondtam — iskolai dolgozataim megírásához vettem igénybe. Bölcsészhallgató koromban is sok történelmi művet olvastam el itt. Szakdolgozatomat *Klauzál Gábor*ról, az első felelős magyar miniszterium ipar-és földművelésügyi miniszteréről írtam. Ehhez a Somogyi Könyvtárban tanulmányoztam át az országgyűlési naplókat és a *Széchenyi-korabeli* irodalmat, amely főképp az ország gazdasági életével foglalkozott. Mindent megtaláltam itt.

Doktori disszertációmát egy irodalomtörténeti kutatóról, *Szilády Áron*ról írtam, aki a 16—17. század irodalmával foglalkozott. Ehhez nekem is nagyon sok szakmunkát kellett tanulmányoznom, amelyek úgyszólván maradéktalanul megvoltak a könyvtárban. *Szilády* szerkesztette több évtizeden keresztül az *Irodalomtörténeti Közleményeket*. Ezeket a köteteket is megtaláltam a Somogyi Könyvtárban. Így tanulmányozhattam, milyen volt az ő szerkesztői felfogása, irodalomtörténeti munkássága.

Igen ám, de az ember telhetetlen! Ha már ott voltam, nagyon sok művészeti könyvet is elolvastam. Érdekelte a város-történet is. Tulajdonképpen az alapot, amire építve később elkezdtem kutatni, itt szereztem meg. És aki nem ilyen speciális szegedi témákkal foglalkozott, mint én, az is megtalálta a maga szükségle-

teinek megfelelő műveket. Ne felejtsek el, hogy a szegedi egyetemi könyvtár 1922-ben a nulla pontról indult el, hiszen az egyetem Kolozsváron hagyta könyvtárát. Úgy próbálták az új szakkönyvtárat kialakítani, hogy megvették néhány kiadestűlt vagy elhalt professzor könyvtárát. A régi diákok pedig szinte végigkoldulták az összes könyvkiadót. Még most is érzik ezen a könyvtáron, hogy nem olyan szerves a gyűjteménye, mint a Somogyi Könyvtáré, habár 1945 óta itt is gyökeres változások történtek.

— *Esetlegesebbnek érzi az anyagot?*

— Igen. Ha speciális témát keres valaki a társadalomtudományok világából, bizonyos műveket inkább megtalál a Somogyi Könyvtárban.

— *Milyen munkáiban segített még a Somogyi Könyvtár?*

— Több munkám nem született volna meg a könyvtár segítségével és — nyugodtan elmondhatom — támogatása nélkül. Ilyen például a *Szegedi szótár*. Tájékozódás az anyanyelvem, de nemcsak arra törekedtem, hogy azt a szókincset örökítem meg, amit az alsóvárosi vagy a tápéi parasztok beszélnek, hanem lehetőleg az egész magyar szókincset belekerüljön. Valamennyi jelentős szegedi újságot, a *Szegedi Híradót*, a *Szegedi Naplót*, a *Délmagyarországot*, a *Szegedet* átlapoztam, olyan előfordulásokat kerestem, amik megerősítették ismereteimet. Közben kicéduláztam más dolgokat is. Például a Szeged irodalmi életére vonatkozó és művészetére jellemző adatokat. Rendelkezésemre álltak a könyvtár kéziratárából a céh-iratok, amiket szintén átnéztem. A céhes szavakat, kifejezéseket szintén belevettem a szótárba. Sajnos, ez a szótár ma már ritkaság.

— *Valóban. Dedikált példányunkra féltő gondnal vigyázunk.*

— Remélem, már ez is a prézens anyagba tartozik, mert ha egyszer kiadják valakinek, az illető azt fogja mondani, hogy elvesztette, és akkor keresetet vehetnek rá.

Másik művem a *Szeged városa*. Ez Szeged művészet- és művelődéstörténete akar lenni. Nem tudtam volna megírni a Somogyi Könyvtár segítségével nélkülül. Hiába lettek volna elképzeléseim, ha ezeket nem tudom tényekkel alátámasztani, nem ért volna az egész semmit.

Aztán ott van a legújabb munkám, *A szegedi nemzet*, amelybe nagyon sok régebbi Somogyi Könyvtári kutatási anyagot építettem be. Létrejötték elképzelhetetlen volna ezen kutatások nélkül.

Néprajzi és nyelvészeti munkáimnál mindig az élőszavas gyakorlatból indultam ki, ámde éreztetni kell a történetiséget is. Erre volt jó a könyvtár anyaga. Elavult szavakat is közöltem, amik az utolsó száz év alatt kihullottak a nyelvhasználatból. Ezeket csillaggal jelöltem, s megneveztem a forrást is. Hogy ilyen változatossággal sikerült anyagot gyűjtenem, a Somogyi Könyvtárnak köszönhető, amely nem finnyáskodott a szegedi anyag gyűjtésekor, nem törekedett arra, hogy csak irodalmi értékű műveket gyűjtsön, hanem beszerezte mindazt, ami írásbeli dokumentum Szegedről: ponyvairatokat, régi szegedi kalendáriumokat stb., amiknek nincs ugyan irodalmi jelentőségük, de művelődéstörténeti annál inkább van. Hiszen ahogy kicserélődik a társadalom, kicserélődik a nyelv, a társalgás, kicserélődik az életforma, annál többen lesznek olyanok, akik keresik a történelmi hátteret, az előzményeket, gyökereket, mert történelmi szemlélet nélkül nincs igazi kultúra. Szegedi vonatkozásban bizonyosan lesz néhány új-jászületése Dugonicsnak, Tömörkénynek. A későbbiekben bizonyára előveszik Reizner János és talán ez én műveimet is, amelyek ezt a múltat, a régebbi állapotokat őrzik meg. Ebben a tekintetben van óriási missziója a Somogyi Könyvtárnak.

Szülőházamon kívül két helyet tartok szentnek Szegeden, az egyik a Somogyi Könyvtár...

Lippainé Fekete Ilona

Olvastuk

az MSZMP Szolnok megyei Bizottsága által kiadott, *Tájékoztató a propagandista klubok részére* című kiadványban *Arató Antalnak* a Jászberényi Városi-Járási Könyvtárban működő klubról szóló írását. Örvedetes, hogy a tiszafüredi és a kunszentmártoni nagyközségi-járási könyvtárakban is működik ilyen klub, illetve hozzá kapcsolt különgyűjtemény. A városi könyvtáraknak érdemes arra törekedniük, hogy egyetlen, nyilvános gyűjteménybe szervezzék az ismeretterjesztés, valamint az agitációs és propagandamunka során felhasználható nem hagyományos dokumentumokat, eszközöket. Másként könnyen elképzelhető, hogy e különgyűjtemények valahol egyebütt önállóulnák majd, s elveszítik közvetlen, szerves kapcsolatukat a könyvtárban meglevő — a propagandista munkájától, felkészülésétől elválaszthatatlan — könyv- és folyóirat-gyűjteménnyel, valamint a könyvtár által kínált egyéb művelődési lehetőségekkel. (— a — I)

az encsi József Attila Nagyközségi-Járási Könyvtár ?

Miként lehet méltó az ország egyik legnagyobb költőjéhez az ország egyik legkisebb járási könyvtára? Encs 5064 lakosával azonban nemcsak az egyik legkisebb járási székhely, de az egyik legnagyobb járás székhelye is. Az encsi járás magában foglalja Borsod-Abaúj-Zemplén megye abaúji részét, és úgy vált nagy járássá, hogy 1962-ben hozzácsatolták az abaújszántói és a szikszói járást. Települési viszonyaira a szétszórtság, a sok kis község a jellemző. Közigazgatásilag csupán Encs és Szikszó nagyközség, és huszonöt településen található községi, illetve közös községi tanács. A települések legnagyobb része ezernél is kevesebb lelket számlál, sőt olyan is akad, ahol csupán 50—60 ember él. Határvidék az encsi járás, járási könyvtára pedig a közművelődés, a könyvkultúrával ható tudatformálás végvára. Munkájától függ, hogy 83 nehezen megközelíthető településén mennyire van jelen a könyv, az olvasás...

A járás az ország történelmi múlttal rendelkező sajátos tája. Már a honfoglalás óta lakott terület, amelynek lakói részt vállaltak a török és a német elleni szabadságküzdelmekből is. Fontos terepe volt ez a vidék a Rákóczi-szabadságharcnak, negyvennyolc diadalmas harcainak, e területen zajlottak le 1919-ben a Vörös Hadsereg sorozatos győzelmes csatái, itt volt az északi hadjárat fő útvonala is. A 16. és 17. században a szellemi és a kulturális haladásnak is otthont adott Abaúj. Olyan nevek fémjelzik ezt a tevékenységet, mint *Szenczi Molnár Albert* vagy *Károlyi Gáspár*, és innen indult hosszú külföldi útjára *Szepsi Csombor Márton*, az első magyar nyelvű útleírás szerzője. Névadóként számbajöhető, haladást szolgáló úttörő elméket is számon tart tehát Abaúj. A Horthy-korszakban a fejletlen mezőgazdaságú, ipar nélküli terület teljesen elmaradt az ország egyébként sem gyors fejlődésétől. Lakosai közül sokan elköltöztek, kivándoroltak. A felszabadulás után az elmaradottság felszámolása, a mezőgazdaság szocialista átszervezése, a nagyüzemi gazdálkodás megerősítése és az iparosítás hozta a döntő változást. A közigazgatási átszervezés nyomán központtá vált települések erősebb fejlődésnek indultak. Mindenhol van villany, fejlődik az egészségügyi hálózat, valamennyi községet bekapcsolták az autóbusz-hálózatba, az iskolák körzetesítésével tökéletesedik az oktatás. Két gimnázium van a járásban:

Encsen és Szikszón. A lakosság nagy része az iparban, a kereskedelemben, a közlekedésben dolgozik — sokan ingáznak. E gondok enyhítése érdekében folyik a lakosság helybenfoglalkoztatásához szükséges üzemek idetelepítése.

Encs központi fekvésének köszönhető, hogy 1962-ben az összevont járás székhelye lett, bár nem volt felkészülve a területi központ szerepére. Az elmúlt években azonban rohamosan fejlődött. Új gimnáziumot, áruházat, szolgáltatóházat, irodaházat stb. is kapott, és erősen iparosodik. Az anyaközség lakossága 4508 főre gyarapodott. Azok aránya, akik a kisebb településekről ide járnak dolgozni, illetve azoké, akik innen Miskolcra stb. mennek munkába, egyenlő. A közművelődési környezetet három iskola — a gimnázium, a szakmunkásképző és az általános iskola —, valamint egy, a közelmúltban épült művelődési központ adja. Mindhárom iskolában rendezett iskolai könyvtár működik, függetlenített iskolai könyvtárossal, a könyvtárközi együttműködésre tehát megvan a mód.

Kinőtt épület — rendezvények a névadó emlékére

A József Attila Nagyközségi-Járási Könyvtár épületét 1960-ban emelték, könyvtári célra. A járási átszervezést követően az épület szűknek bizonyult, ezért 1965-ben hozzáépítéssel bővítették. A belmagasság lehetővé tette galéria kialakítását is. A könyvtár, amelynek alapterülete 129 négyzetméter (!), az újonnan épült művelődési központ udvarán helyezkedik el, szerényen meghúzódva annak árnyékában. Eljárt fölötte az idő, s ami építéskor még jóleső érzéssel töltötte el az építetőköt és a használókat, ma már kicsi és korszerűtlen.

A olvasói teret az igazgatói és a módszertani iroda is csökkenti. A gyermekkönyvtár a viszonylag tágasabb elhelyezés reményében más épületben kapott helyet. A könyvtárban mindössze 8 ülőhely van a helybenolvasás céljára, de a gyermekkönyvtár csoportokat, iskolai osztályokat is képes fogadni közös foglalkozásokra, tanítási órákra.

Biztató a jövőre nézve, hogy a leírt könyvtári kép hamarosan a múlté lesz. A megye 11 millió forinttal költséggel új könyvtár építését tervezi, amely előreláthatóan 1982—83-ra fog felépülni, és kialakításakor messzemenően figyelembe veszik a korszerűség követelményeit.

Nem irodalmi emlékhely József Attila vonatkozásában sem Encs, sem a járás, ezért emléktáblának itt nincs létjogosultsága. Egy József Attila szobor vagy kisebb bronz dombormű, illetve plakett a közelében elhelyezett, a költő munkásságát reprezentáló kötetekkel az évfordulón túl is ébren tarthatná iránta a figyelmet, de erre a jelenlegi körülmények között nincs hely és lehetőség. Az új könyvtár épületében bizonyára létesítenek e célra egy sarkot, hiszen a könyvtár jelenlegi lehetőségeit kihasználva is méltóképpen ünnepelte József Attila születésének 75. évfordulóját. A megyei szavalóverseny megrendezését a felső tagozatos általános iskolai tanulók és a KISZ korosztályú fiatalok részére az encsi könyvtár vállalta. Itt rendezték meg a megyei döntőt, melyet megelőzött a járási döntők sora. A kiíráshoz — annak érdekében, hogy a résztvevők életkori sajátosságainak megfelelő verseket válasszanak — ajánló jegyzéket mellékeltek a könyvtár. A két csoportban rendezett döntőben 95 versenyző vett részt, az első hat helyezett jutalmazásán kívül valamennyi résztvevő emlékplakettet is kapott.

A könyvtár *képzőművészeti pályázatot* is hirdetett. Ennek keretében a pályázók azt rajzolták le, ami József Attila valamelyik versében megragadta őket. A szavalóverseny idején e rajzokat a művelődési központban kiállították és díjazták. A Petőfi Irodalmi Múzeummal pedig megállapodtak abban, hogy a József Attila *vándorkiállítás* októberben végigvándoroltatják a járás kiállítási lehetőségeikkel rendelkező településein. Maradandó élményt szerzett Kulcsár Imre színművésznék az évfordulóra összeállított *előadóestje*, amelyre a könyvtár és a művelődési központ közös rendezésében került sor a művelődési központ nagtermében. Az említettekén kívül kiállításokat rendeztek, könyvkiemeléseket végeztek a körzeti könyvtárak is. Nem csökkent az ünneplés fényét annak megemlézése, hogy az elmúlt nagy évfordulók — Adyét, Móráét, Móricz Zsigmondét — is hasonlóképpen felhasználta a könyvtár az irodalom népszerűsítésére.

„B”-típusú könyvtár, nagyközségi-járási könyvtár, körzeti könyvtár

A nagyközségi tanács jó gazdája a könyvtárnak, előteremtí a fenntartás költségeit, de nem áll módjában anyagi támogatást nyújtani a járás közsegeinek a könyvtári gondok megoldásához. A helyi erőforrások viszont a járásban szegényesek, egy-egy könyvtár korszerűsítése többirányú társadalmi, gazdasági összefogás eredménye.

A „B”-típusba sorolás is nehéz erőpróba elé állítja egy kis településen működő könyvtár fenntartóit és könyvtárosait, mivel ez a rang nagyon komoly anyagi és szakmai feltételeket támaszt. Mindaz, amit az encsieknak eddig sikerült megvalósítaniuk, önmagáért beszél mind a hálózati, mind az olvasószolgálati tevékenység tekintetében.

A könyvtár személyi ellátottsága kielégítő; kilenc főfoglalkozású és egy részfoglalkozású könyvtárosa van, valamennyi rendelkezik a munkakörének ellátásához szükséges szakképesítéssel. A hálózati munkát öten végzik, beleszámítva az igazgatót is, aki a kapcsolattartásban kiváló példát mutat a többieknek. Három fő- és egy részfoglalkozású könyvtáros végzi a feldolgozó, a helyi olvasószolgálati stb. teendőket, a gyermekkönyvtárban pedig egy főfoglalkozású könyvtáros tevékenykedik.

A könyvtárosok munkáját a fenntartó az erkölcsi elismerésen felül anyagiakkal is megfelelően elismeri: a fizetések viszonylag magasak. A 11 fő bére 1980-ban 430 500 Ft volt, tehát a havi átlag 3300 forint.

A hálózati és módszertani munka Encsen a 87 könyvtári egység munkájának irányítását jelenti, erőfeszítéseket a szakmai irányelvekben előírt könyvtári ellátási színvonal elérésére, a könyvtárak pozíciójának megerősítésére és megtartására. A könyvtárak korszerűsége, felszereltsége széles skálán mozog. Jó néhány elhagyott iskolában, tanácsi kirendeltséggel közösen és korszerűtlen önálló helyiségben működik. Jobb körülmények között dolgoznak a körzeti könyvtárak (Baktakék, Halmaj, Hidasnémeti, Novajidrány), ezekben egy-egy főfoglalkozású könyvtáros és egy tiszteletdíjas kisegítő tevékenykedik. A könyvtár dolgozói szerint a körzeti rendszer járásukban bevált ellátási-irányítási forma. Ez év augusztus 20-án a helyi párt- és tanácsi vezetés összefogásával új körzeti könyvtárat avattak *Krasznokvajdán*. Az új épület pártház, művelődési ház és könyvtár céljára szolgál, ebben 60 négyzetméter a könyvtári alapterület, kétszerese az előzőnek. A csaknem egymillióba került objektumhoz a megyei pártbizottság adott

támogatást. A berendezés a könyvtárban még a régi, pedig megérdemelte volna, hogy kicseréljék. Az elmúlt években ezenkívül még 25 kiskörzeti feladatkörű könyvtárat szerveztek. E könyvtárak nagymértékben rászorulnak a módszertani segítségre, mivel részfoglalkozású vagy tiszteletdíjas könyvtárosok dolgoznak bennük.

A járás könyvtárainak állománya 227 903 kötet könyv. 15 könyvtárnak van 5000 köteten felüli állománya (Baktakéé 19 167, Sziksóé 16 098 és még négy könyvtáré csaknem 10-10 ezer). Egy lakosra 3,9 kötet jut. A 87 hálózati egységből csak 56-ba jár folyóirat. A járásra 414 példány, ebből Encsre és a nagyobb körzeti könyvtárakra — 7 egységre — 255 példány jut. A többi könyvtárba tehát mindössze 1—6 példány jár csupán.

A járási könyvtár erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy a tiszteletdíjakat, ahol lehetőség nyílik, béreisítsék.

Küzd a könyvtár mindazokkal a gondokkal, amelyekkel az elnéptelenedő kis településekkel rendelkező járássok küszködnek. 17 község iskolájában megszűnt az oktatás, a könyvtári munkát végző pedagógusok elköltöztek, könyvtárosként nemcsak szakképzetlen, hanem alacsony iskolai végzettségű munkatársakat is alkalmazniuk kell. Az ilyen könyvtárak gondozása fokozott terhet és felelősséget ró a hálózati módszertani munkát végző könyvtárosokra.

17 községet érint a vasúthálózat, a többi csak autóbusszal közelíthető meg. Mivel a buszok este indulnak Encsről, és reggel érkeznek vissza, a módszertani munkát végző könyvtárosnak két éjszakát is kinn kell töltenie valamelyik településen, ha egész nap ott akar dolgozni. Ezért is nehéz megérteni, hogy 1979 októberében központilag bevonták a könyvtár személygépkocsijának üzemeltetési engedélyét, és különböző adminisztratív huzavonak miatt a könyvtár még ma sem kapta meg a mikrobuszt, ami pedig munkájának alapfeltétele. Az igazgató Trabantja segít a kiszállásoknál, ez azonban természetesen nem tekinthető megoldásnak.

A munkafeltételek tehát nem kényeztetik el a járásban dolgozókat, ennek ellenére a járási könyvtár erőfeszítései nyomán a könyvtár az eldugott településeken is jelen van. A községi tanácsok egyenrangú partnereknek tekintik a járási könyvtár munkatársait, akik sokat segítenek a könyvtári kapcsolatok kiépítésében az ilyen téren nem járatos, tiszteletdíjas könyvtárosoknak. Végzik az állomány ellenőrzését, gondozzák a raktári katalógusokat, javaslatot tesznek a korszerűsítésekre, kimennek minden vb-ülésre, és tevékenyen segítik a könyvtárak

gyűjteményeinek kialakítását. A megrendelőjegyzékeket bekérik, ellenőrzik a könyvtáros könyvválasztását és a rendelt katalóguscédulák számát. Ellenőrzik a nyilvántartásokat. Negyedévenként tapasztalatcserevel egybekötött továbbképzéseket szerveznek.

Munkamódszerükhöz tartozik a komplex vizsgálati rendszer, amelynek keretében egy-egy könyvtár teljes tevékenységét áttekintik és megállapításait írásban rögzítik, hogy a könyvtáros is tisztán lássa munkája megítélését. A jegyzőkönyvet a fenntartóknak is megküldik. Ez voltaképpen már szakfelügyeleti tevékenység, de a tanácsok ebben a formában is elfogadják a járási könyvtár véleményét.

Fontos része a könyvtár munkájának, hogy az apró falvakban, sokszor az egyetlen közművelődési tevékenységként színvonalas programokat szervez. Valamennyi könyvünnep — mezőgazdasági könyvhónap, ünnepi könyvhét, őszi megyei könyvhetek —, valamint tájünnep (például abauji napok) és az irodalmi évfordulók megünneplésére író-olvasó találkozókat, ankétokat, vetélkedőket rendez. A Móricz-évforduló alkalmával *Czine Mihály és Móricz Virág* járt a járásban, Móra Ferencre emlékezve *Takács Tibor*, a Móra igazgató úr című könyv szerzője. Rendeztek Képes Újság ankétot, tanácskozást az apró falvak gondjairól — az érintett környezetben —, vendégül látták *Bajor Nagy Ernőt*, az ünnepi könyvhétre pedig azokat az írókat, akik e vidékről származtak stb. stb.

Az írók a könyvtárakon kívül munkahelyi közösségekhez is kimennek, ezzel is erősítik az olvasás már elfoglalt pozícióit. A különféle rendezvények tiszteletdíjainak, költségeinek előteremtésén a fenntartók, valamint az ÁFÉSZ, a Hazafront és a TIT osztoznak.

A járási könyvtár a művelődési központtal közösen módszervásárt hirdetett a járás könyvtárosai és népművelői számára. A járási könyvtár ekkor egy teljes kötetre való anyagot tett le az asztalra, amit *Módszertani Tájékoztató* című kiadványának 1979. évi 2. számában közreadott. Az encsi könyvtár az úttörőszövegséggel együtt minden évben pályázatot hirdet a járás általános iskolai könyvtárainak korszerűsítésére. A pályázatra bevezető és a feltételeket teljesítő iskolai könyvtárak állománybeszerzésre 3—5000 forintot kapnak. Ezt az összeget a nagyközségi tanács fedezi.

A járási könyvtár kapcsolatot épít ki a községekben levő mezőgazdasági és ipari vállalatokkal, javaslatot tesz a kulturális alap felhasználására, és a községi könyvtárosokat is a munkahelyi közösségekkel való szoros kapcsolatartásra ösz-

tönzi. Mindenhol szorgalmazza az együttműködést az iskolákkal is. Eljut a könyvtár továbbá az öregek napközijébe is, műsort szervez, olvasnivalót, folyóiratot ad az idős embereknek.

Míndez a járás olvasómozgalmi mutatóiban is tükröződik. Annak ellenére, hogy az intézmények felszereltségi foka, a könyvbeszerzési keretek összege alatta marad az országos átlagnak, a beírt olvasók, valamint a forgalmi adatok nemcsak a megyei, de az országos középértéket is meghaladják. A lakosság 26,1 százaléka könyvtári olvasó.

Mit kap a székhely lakossága?

Az encsi könyvtár állománya az 1960. évi indulási 331 kötetről húsz év alatt 30 139 kötetre gyarapodott. Ebben az állományban benne van a körzetéhez tartozó három kis község letéti állománya is. A könyvbeszerzési hitelkeret 1980-ban 83000 forint, ez lakosonként 16,40 forintot tesz ki. Az állomány 1979-ben 2975 kötettel gyarapodott, ezt az 1980-as könyvárak mellett csak póthittel érheti el a könyvtár. Az állomány 50 százaléka szépirodalom, a kézikönyvtár körülbelül 1000 kötetes, a gyermekkönyvtár állománya pedig 8285 kötet. A könyvtárba 120-féle folyóirat jár, ebből néhány éve 30 folyóiratot bekötetnek. A gyermekkönyvtárba 12 folyóirat jár, a székhelykörnyéki községekben azonban még nem fizettek elő rájuk, ugyanis használatuk nincs megoldva.

A könyvtár zsúfoltsága miatt a zenei szolgáltatást nem tudják megszervezni, ezért hanglemez nem vásárolnak rendszeresen, csupán 1—2 példányt a szükségletnek megfelelően. A meglévő hanglemezállomány nem jelentős, elavult és feltáratlan. A zenei szolgáltatás megoldása a jövő feladata és az új helyiség függvénye.

Diafilmm-állományuk 2362 tekerces, ezt kölcsönzik is.

A helyismereti gyűjtemény kialakítása most folyik. Értékes részét képezik a járásról írt szakdolgozatok, melyeket a könyvtár bekér. (Körlevelet küldött szét a járás területére, felajánlván, hogy egy példány ellenében beköteti a szakdolgozatokat.)

Az állomány feltárásiában még van a könyvtárnak pótolnivalója. A raktári katalógus pontos és naprakész. A szerzői katalógus elkészült, a címszó szerintit most rendezik és egészítik ki. A szakkatalógus kiépítését az elkövetkezendő évekre tervezi a könyvtár, ami 30 000 kötet esetében már nem kis gond, mivel a cédulák jó része is hiányzik.

A könyvtárosok a helyismereti tevékenység keretében 115 folyóiratot figyelnek, ezt az anyagot 1973 óta katalógus-

ban tárják fel, és hetenként tájékoztatják róla a járási pártbizottságot. Analtikus katalógust azonban nem építenek, és nem veszik igénybe a Szabó Ervin Könyvtár e szolgáltatását sem. A bibliográfiák gyarapítását sem szorgalmazza a könyvtár, és a szombathelyi irodalomkutatás szolgáltatását sem igényli.

A könyvtár igazgatója és dolgozói keveslik a település nagy számú (32 százalék) értelmiségének érdeklődő jelenlétét, önképzési igényét. Ez a visszahúzóds bizonyára összefügg a tájékoztatási felkészültséggel, a helyiségviszonyokkal, valamint a használat lehetőségeivel is.

A könyvtár olvasóinak száma 1929. Ebben a telkibányai úttörőtáborban létesített 1469 kötetes fiókkönyvtár 310 olvasója is szerepel, aki nyáron, a táborozás idején veszi igénybe a könyvtárat, valamint a kékeddi üdülő 159 vendége, ott ugyanis szintén működik fiókkönyvtár. A fiókok olvasóit is számítva jön létre a 38 százalékos olvasói arány. A központi könyvtár olvasóinak száma 592, a Bútoripari Vállalathoz kihelyezett letéti könyvtáré 100, a gyermekkönyvtárnak 310 olvasója van. Am a fiókok nélküli olvasóarány is 22 százalék. Az évi kölcsönzés 37 465 kötet, a fiókokéval együtt 45 600 kötet. A gyermekkönyvtárban és a fiókokban a 14 éven aluliak számára kölcsönzött kötetek forgalma 12 767.

A könyvtár hetenként öt napon, 39 órában tart nyitva.

A központi könyvtár olvasói közül 103 a munkás, 7 a mezőgazdasági dolgozó, 119 az értelmiségi, 50 az adminisztratív dolgozó, 253 a tanuló, 46 pedig nyugdíjas és egyéb foglalkozású.

A hálózati tevékenységben is megmutatkozott a könyvtár mozgósító hatása, a legkülönbözőbb könyvhasználókat igyekezett ugyanis hatáskörébe vonni, s ez egyébként a helyi olvasószolgálati és propagandamunkában is szembeűnő. *Gulyás János* igazgató alaptétele: „Ne a könyvre, hanem az olvasóra koncentráljunk”. A könyvtárban ezért tudatos olvasószervezés folyik. Az ipari üzemekbe is 300—400 kötetes letéteket helyeznek el. Felmérték a szakkönyvszükségletüket, és beszerezték a fontos munkákat. Ehhez igénybe vették a miskolci műszaki egyetem segítségét is. A szocialista brigádokat felkeresik, kulturális vállalásaik teljesítéséhez segítséget adnak. A művelődési központtal közösen szervezik meg a brigádvezetők fórumát. A Marxizmus—leninizmus Esti Egyetem a könyvtár falai között is tart foglalkozást.

A könyvtár minden évben olvasótáborst szervez Telkibányán, ahol színvonalas, élményt adó programmal szolgálja az olvasás ügyét. A gimnáziummal, az általános iskolával, a szakmunkásképzővel és

könyvtáraikkal szintén gyümölcsöző a kapcsolata. Különösen kiemelte az igazgató két encsi magyartanár — *Zimányi Lászlóné* és *Zimányi László* — tudatos olvasóvá nevelő tevékenységét. (Zimányiné a gimnázium iskolai könyvtárosa.) A gyermekkönyvtár is rendszeresen együttműködik az iskolai könyvtárral. Egyeztették a gyűjtőkört, ennek megfelelően gyarapítják az állományt, rendszeresen szerveznek csoportos látogatásokat. Támaskodik egymás munkájára az iskola, az úttörőszervezet, az iskolai és a gyermekkönyvtár a különféle megmozdulások, vetélkedők stb. szervezésében is. Együttműködési megállapodást is kötött a könyvtár az iskolákkal, az úttörőcsapatokkal és a művelődési központtal a nevelői-oktatói, valamint a közművelődési feladatok egységes értelmezése, végrehajtása és a hatékonyabb együttműködés kiszélesítése érdekében. A fiatalok aktivizálására pedig olvasópályázatot, egyéni versenyt hirdet. A központi könyvtár olvasóinak csaknem 60 százaléka a KISZ

korosztályúakhoz tartozik. A könyvtárnak azt a célkitűzését, hogy mindenhol eljuttassa a könyvet, szolgálja a Telkibányán létrehozott úttörőkönyvtár, amely valóban „úttörő” vállalkozás, és a jövőben bizonyára másutt is követőkre talál.

A könyvtár helyi rendezvényei hasonlóan színesek, mint a járásiak. Évi 12—16 rendezvényt szervez a vállalatokkal együttműködve, s a programok egy részét kiviszi vállalatokhoz, a szocialista brigádokhoz. A könyvtár tehát saját falai közül kilépve is szervezője és támogatója a község kulturális megmozdulásainak, fontos tényezője a közéletnek.

A könyvtár eddigi eredményei, elsősorban az olvasómozgalomban, a közéletiség és a hálózati munka terén elért teljesítményei alapján méltán viseli József Attila nevét.

Fazakas Zsigmondné

Kitüntetések

A művelődési miniszter augusztus 20. alkalmából az alábbi kitüntéseket adományozta:

A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT

Tudományos és szakkönyvtárak

Dr. Balla Lajosné osztályvezető, a Kosuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtára, Debrecen; *Bátky Zoltán* könyvtáros, Szegedi Tervező Szövetkezet; *Bundi Jánosné* könyvtáros, Landler Jenő MÁV Járműjavító, Budapest; *Csajági Jánosné* könyvtárvezető, a Magyar Tudományos Akadémia Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézete; *Darabos Pálné* főmunkatárs, OSZK*; *dr. Darabos Pálné* osztályvezető, OMKDK; *Eszes Máténé* csoportvezető, Állami Gorkij Könyvtár; *dr. Fallenbüchl Zoltán* főmunkatárs, OSZK; *Hervay Ferenc* főmunkatárs, OSZK; *Karakas Péterné* csoportvezető, OSZK; *Karácsonyi Rózsa* osztályvezető-

helyettes, OSZK; *Károlyi Zsigmondné* tudományos főmunkatárs, OSZK KMK; *Kertész Gyula* osztályvezető, Állami Gorkij Könyvtár; *dr. Lakatos Lászlóné* mb. osztályvezető-helyettes, OSZK; *Megyeri Lászlóné* könyvtáros, Postaigazgatóság, Sopron; *Molnár Istvánné* csoportvezető, OMKDK; *Nagy Zoltán* csoportvezető, OSZK; *dr. Nagymiklósi Erzsébet* csoportvezető, a József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára, Szeged; *Osváth Lászlóné* könyvtárvezető, az Építésgazdasági és Szervezési Intézet műszaki könyvtára; *dr. Pados Pálné* főelőadó, a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Információs Központja; *Penyigei Lászlóné* könyvtárvezető, Magyar Tudományos Akadémia Izotóp Intézet; *Pintér Lajosné* osztályvezető, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára; *Révai Judit* könyvtárvezető, Magyar Tudományos Akadémia Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet; *Schneller Károly* osztályvezető-helyettes, OSZK; *Szegesi Károly* főelőadó, NIM Műszaki Dokumentációs és Fordító Iroda; *dr. Szentmiklósi Istvánné* osztályvezető, AGROINFORM; *Szilágyi Gáborné* főkönyvtáros, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára; *Szinai Tiivadarné* főkönyvtáros, OSZK KMK; *Szlabey Györgyi* könyvrestaurátor, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára, Budapest; *Varga Ildikó* főkönyvtáros, OSZK KMK; *Zséli Lászlóné* fényképész, OSZK.

* RÖVIDÍTÉSEK:

FSZEK = Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
KMK = Könyvtártudományi és Módszertani Központ
OMKDK = Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ
OSZK = Országos Széchényi Könyvtár
KK = Községi Könyvtár
MK = Megyei Könyvtár
NK = Nagyközségi könyvtár
NK-JK = Nagyközségi-Járásai Könyvtár
VJK = Városi-Járásai Könyvtár
VK = Városi Könyvtár

Tanácsi és iskolai könyvtárak

Apáthy Sándorné fiókkönyvtár-vezető, VK, Miskolc; *Augusztinyi Béla* könyvtáros, NK-JK, Edelény (Borsod-A.-Z. m.); *Bakonyi Lászlóné* könyvtár-vezető, KK, Páty (Pest m.); *Bálint Andrásné* könyvtáros, Krúdy Gyula NK, Nagykálló (Szabolcs-Szatmár m.); *Bánhegyi Gyuláné* főmunkatárs, FSZEK; *Baranyainé Pécsi Gabriella* könyvtáros, a Zala megyei Levéltár könyvtára, Zalaegerszeg; *Baranyi József* főkönyvtáros, MK, Debrecen; *dr. Bardócz Antalné* könyvtár-vezető, FSZEK 37. sz. kerületi könyvtár; *Benczik Jánosné* könyvtáros, Radó Antal NK-JK. Mór (Fejér m.); *Bézi Sándorné* csoportvezető, VJK, Paks; *Bodó Ibolya* könyvtáros, Lenhossék utcai Általános Iskola, Budapest; *Chilla Szilvia* könyvtár-vezető, NK, Martonvásár (Fejér m.); *Czaga László* főkönyvtáros, Verseghy Ferenc MK, Szolnok; *Cser Sándorné* könyvtáros, Mogyoróssy János VJK, Gyula; *dr. Csókay Lászlóné* pedagógus-könyvtáros, 1. sz. Bajkai Ferenc Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet, Budapest; *Csoma Mihályné* könyvtár-vezető, FSZEK 34. sz. kerületi könyvtár; *Endrédi Ildikó* könyvtáros, Jókai Mór VJK, Komárom; *Farkas Józsefné* gyermekkönyvtáros, NK-JK, Dabas (Pest m.); *Fehér Éva* csoportvezető, MK, Szekszárd; *Fodor Imréné* gyermekkönyvtáros, Radó Antal NK-JK, Mór (Fejér m.); *Földiák Endréné* tanár-könyvtáros, Könyves Kálmán Gimnázium, Budapest; *Füzesi Istvánné* könyvtáros, Balassi Bálint MK, Salgótarján; *Gombás Sándorné* könyvtáros, Móricz Zsigmond MK, Nyíregyháza; *Gyalai Tamásné* könyvtáros, NK-JK, Kunszentmárton (Szolnok m.); *Győri László* könyvtáros, József Attila MK, Tatabánya; *Heidrich Lászlóné* könyvtár-vezető, Lévay József NK, Sajószentpéter (Borsod-A.-Z. m.); *Hlavács Józsefné* könyvtáros, NK, Göd (Pest m.); *Holitska Sándorné* könyvtár-vezető, NK, Pilisvörösvár (Pest m.); *Horváth Béláné* osztályvezető, MK, Szekszárd; *Horváth Rózsa* könyvtáros, Vörösmarty Mihály MK, Székesfehérvár; *Izsák László* könyvtárigazgató, Petőfi Sándor VJK, Kiskőrös; *Jám-bori Béláné* könyvtárigazgató, VK, Csongrád; *Keller Antalné* könyvtáros, Eötvös Károly MK, Veszprém; *Kerekes Sándorné* fiókkönyvtár-vezető, MK, Eger; *dr. Kisteleky Győzőné* könyvtáros, Vörösmarty Mihály MK, Székesfehérvár; *dr. Kocsári Istvánné* fiókkönyvtár-vezető, Ady Endre VK, Hatvan; *Korda Rudolfné* csoportvezető, József Attila MK, Tatabánya; *dr. Korondi Dezsőné* tanár-könyvtáros Kiss János alb. úti Általános Iskola, Budapest; *Korpádi Lajosné* könyvtáros, Városi Művelődési Központ és Könyvtár, Dombóvár; *Lampért Dezső* könyvtáros,

KK, Kemenessömjén (Vas m.); *Lenchés Katalin* könyvtár-vezető, VK, Hajdúnánás; *Márkus Zoltánné* könyvtáros, VJK, Fehérgyarmat; *Mészáros Zoltán* könyvtáros, 36. sz. Ipari Szakmunkásképző Iskola, Budapest; *Monspart Judit* könyvtáros, Palmiro Togliatti MK, Kaposvár; *Nagy Zsolt Csabáné* könyvtár-vezető, NK, Biharkezes (Hajdú-Bihar m.); *Németh László* könyvtárigazgató, MK, Zalaegerszeg; *Ordas Antalné* könyvtáros, KK, Véménd (Baranya m.); *Orosz Mihályné* könyvtár-vezető, NK, Hajdúdorog (Hajdú-Bihar m.); *Papp Emma* mb. csoportvezető, VK, Debrecen; *dr. Papp Imréné* csoportvezető, VK, Debrecen; *Pásztor Andrásné* könyvtáros, VJK, Kisvárd; *Pataki Miklósné* csoportvezető, MK, Eger; *Pelczmann Zsuzsanna* könyvtáros, KK, Városlőd (Veszprém m.); *Pesti Ernő* könyvtáros, FSZEK; *Pilissy Erzsébet* csoportvezető, NK-JK, Nagykáta (Pest m.); *Pongor Istvánné* könyvtáros, NK-JK, Buda-keszi (Pest m.); *Rozsnyai Ilona* könyvtárigazgató, VJK, Siklós; *Samu Gizella* könyvtár-vezető, FSZEK 38. sz. kerületi könyvtár; *Sobor Antalné* könyvtáros, Velineszky László VK, Székesfehérvár; *Steirner István* tiszteletdíjas könyvtáros, KK, Balatonakali (Veszprém m.); *Szabó Árpád* könyvtáros, Széchenyivárosi fiókkönyvtár, Kecskemét; *Szabó Árpádné* könyvtár-vezető, Széchenyivárosi fiókkönyvtár, Kecskemét; *Szabó Sándorné* tiszteletdíjas könyvtáros, KK, Karakószörcsök (Veszprém m.); *Székely Sándorné* könyvtáros, KK, Levelek (Szabolcs-Szatmár m.); *Szűcs Lászlóné* könyvtáros, VJK, Sátoraljaújhely; *Szűcs Sándorné* klubkönyvtár-vezető, Diósd (Pest m.); *Tárnoky Lászlóné* könyvtáros, KK, Sárosd (Fejér m.); *Tóth Gézané* tanár-könyvtáros, 11. sz. Általános Iskola Budapest; *Varga Zsuzsa* könyvtáros, Munkásművelődési Központ és Könyvtár, Dunaújváros; *Vasas Margit* könyvtár-vezető, VK, Tatabánya; *Veresné Szeredi Gizella* könyvtáros, VK, Békés; *Vincze Ferencné* fiókkönyvtáros, VK, Pécs; *Vollmuth Frigyesné* könyvtáros, KK, Badacsonytördenice (Veszprém m.); *Zselinszky Lászlóné* könyvtáros, Móricz Zsigmond MK, Nyíregyháza; *Wagner Gyuláné* könyvtáros, MK, Zalaegerszeg.

Szakszervezeti könyvtárak

Bíró György könyvtáros, SZOT Központi Iskola, Budapest; *Engi Ilona* könyvtáros, SZMT Könyvtár, Nyíregyháza; *Kellner Lászlóné* könyvtáros, a vasasszakszervezet Mező Imre Körzeti Könyvtára, Budapest; *Kiss Gézané* könyvtáros, a Bányaiipari Dolgozók Szakszervezetének Körzeti Könyvtára, Komló; *dr. Kőrösi Lászlóné* könyvtár-vezető, Dunai Kőolaj-

ipari Vállalat, Százhalombatta; *Maruszkai Józsefné* könyvtárvezető, a XX. ker. Művelődési Otthonok Igazgatósága, Budapest; *Molnár Árpád* klubkönyvtárvezető, Zalaegerszegi Állami Gazdaság; *Nagy Ágnes* könyvtáros, a Szakszervezetek Győr-Sopron megyei Tanácsának Körzeti Könyvtára, Sopron; *dr. Palóczy Péterné* könyvtáros, Allatforgalmi és Húsipari Vállalat, Nyíregyháza; *Péteri Józsefné* könyvtáros, a SZOT Hajdúszoboszlói Gyógyüdülők Központi Könyvtára; *Pogács Imréné* könyvtárvezető, Balinkai Szentbányák, Bodajk (Fejér m.); *Tóth Jánosné* könyvtáros, SZMT Könyvtár, Szeged; *Várhalmi Antalné* tiszteletdíjas könyvtáros, a Szerszámipari Művek Köszöregépgyára, Székesfehérvár; *Zákány Imréné* tiszteletdíjas könyvtáros, a Fejér megyei Állami Építőipari Vállalat székesfehérvári munkásszállója.

A KIVÁLÓ MUNKAÉRT

Tudományos és szakkönyvtárak

Baczynszki Istvánné könyvtáros, Posta Központi Szakkönyvtár, Budapest; *Balagó Lászlóné* restaurátor, OSZK; *Bán Katalin* könyvtárkezelő, OSZK; *Barta Lászlóné* csoportvezető, a VIDEOTON Fejlesztési Intézet Műszaki Könyvtára; *Belházy Marianna* könyvtáros, Alumíniumipari Tervező és Kutatóintézet, Budapest; *Beliczay Istvánné* csoportvezető, OMKDK; *Both Magdolna* raktáros, OSZK; *Bross Ferenc* könyvtárvezető, gazdasági vezető, Műszeripari Kutatóintézet; *Csillag Gézané* csoportvezető, KG-INFORMATIK, *Darabos Pál* könyvtári csoportvezető, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára; *Debreceni Károlyné* portás, OSZK; *Deutsch Dávid* szakmunkás, OSZK; *Dobi Miklósné* könyvtáros, OSZK; *Földes Józsefné* könyvkötő, Országgyűlési Könyvtár; *dr. Garai Vilmosné* könyvtáros, az Építőipari Beruházási Vállalat műszaki könyvtára; *Gyimesi Pál* csoportvezető, OSZK; *Hüllier Zoltánné* osztályvezető-helyettes, Magyar Divat Intézet; *Horváth Józsefné* xeroxkezelő, OSZK; *Horváth Tiborné* könyvtáros, OSZK; *Izbéki Károlyné* műszaki könyvtáros, környezetvédelmi felelős, a Papíripari Vállalat Fűzfői Papírgyára; *Kamondi Antal* könyvtáros, OSZK; *Kiszely Olivérné* főmunkatárs, OSZK; *Koczka Katalin* könyvkötő, OSZK; *Koroknai Ákosné* főkönyvtáros, OSZK; *Kovács Lászlóné* főkönyvtáros, OSZK KMK; *Krizka Györgyné* könyvrestaurátor, OSZK; *Kruchina Erzsébet* könyvtáros, Országgyűlési Könyvtár; *Lantos Veronika* főelőadó, OMKDK; *dr. Maróthy Jánosné* főkönyvtáros, OSZK; *Mehlhoffer Péterné* könyvtáros, a Taurus Gumiipari Vállalat

Kutatóintézete; *Némedi Károlyné* be-tanított munkás, Állami Gorkij Könyvtár; *dr. Németh S. Katalin* könyvtáros, OSZK; *Ördögh Vincéné* könyvkötő csoportvezető, a József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára, Szeged; *Pálincás Józsefné* ruhatáros, Országgyűlési Könyvtár; *Pap Zoltán* főmunkatárs, OSZK; *Plankné Tevelly Thyra* könyvtáros, KOGÉPTERV; *Plihál Katalin* könyvtáros, OSZK; *Sass Károly* könyvtárvezető, az ORION Műszaki Könyvtára; *Savanyó Rezsőné* ügyintéző, OSZK; *Schmidt Antalné* könyvtáros, a Csepel Művek műszaki könyvtára; *Sutka Istvánné* ruhatáros, OSZK; *Szász Andrásné* főmunkatárs, OSZK; *Tolnay Lászlóné* főkönyvtáros, OSZK; *Valentini Ödönné* könyvtáros, VOLÁN 1. sz. Vállalat, Budapest; *Velich Sándorné* csoportvezető, OSZK; *Veöreös Enikő* könyvtáros, OSZK; *dr. Vértessy Miklósné* osztályvezető-helyettes, OMKDK.

Tanácsi és iskolai könyvtárak

Agárdi Lászlóné részlegvezető, Somogyi Könyvtár, Szeged; *Antal Gáspárné* takarító, VK, Bonyhád; *Balázs Imréné* könyvtárvezető, KK, Bucsá (Békés m.); *dr. Bankós Gyuláné* könyvtáros, FSZEK 2. sz. kerületi könyvtár; *Barna Ferencné* könyvtáros, Budapesti úti Általános Iskola, Salgótarján; *Belkó Józsefné* könyvtáros, FSZEK 24. sz. kerületi könyvtár; *Bodrogi István* könyvkötészeti vezető, MK, Szekszárd; *Borsodi Endréné* gazdasági ügyintéző, Velinszky László VK, Székesfehérvár; *Csáthy Albert* könyvtáros, NK-JK, Rétság (Nógrád m.); *dr. Csende Béláné* könyvtárigazgató, VK, Békés; *Cseza Gyuláné* takarító, KK, Sárosd (Fejér m.); *Deme Sándorné* könyvtáros, KK, Téglás (Hajdú-Bihar m.); *Egyed Józsefné* tiszteletdíjas könyvtáros, KK, Győrvar (Vas m.); *Erős Erzsébet* takarító, Ady Endre VK, Hatvan; *Fadgyas Dezsőné* fiókkönyvtáros, Móricz Zsigmond VK, Mezőtúr; *Fehérvári Klára* könyvtáros, MK, Pécs; *Gál Zsuzsanna* könyvtárvezető, KK, Ecséd (Heves m.); *Garamvölgyi Ernőné* könyvtáros, VK, Miskolc; *Gergán Margit* könyvtáros, Általános Iskola, Jánosháza (Vas m.); *Guzner Gyuláné* könyvelő, Vörösmarty Mihály MK, Székesfehérvár; *Gyenes László* szakmunkás, József Attila MK, Tatabánya; *Hábel Béláné* könyvtárvezető, KK, Nagylak (Csongrád m.); *Halász Jánosné* könyvtáros, MK, Pécs; *Horváth Ferenc* könyvtárvezető, KK, Bagod (Zala m.); *Hotoránné Fekete Gabriella* könyvtáros, VJK, Orosháza; *dr. Hubay Pálné* könyvtáros, NK, Vasvár (Vas m.); *Ipach Tamásné* könyvtáros, Vajda János NK-JK, Bicske (Fejér m.); *Jakab Béla* könyvtáros, Somogyi Könyvtár, Szeged;

Jánosi Miklósné előadó, Balassi Bálint MK, Salgótarján; Kardos Józsefné takarító, Városi Művelődési Központ és Könyvtár, Dombóvár; Kartik László szakalkalmazott, JK, Debrecen; Kecskés Andrásné könyvtáros, NK-JK, Kisterepnye (Nógrád m.); Kendi Ferencné könyvtáros, VK, Kazincbarcika; Kiss Béláné könyvtárvezető, KK, Pápakovácsi (Veszprém m.); Kőszegfalvi Ferenc könyvtáros, Németh László VK, Hódmezővásárhely; Kovács Imréné könyvtáros, Petőfi Sándor VK, Kiskunfélegyháza; Lengyák István csoportvezető, VJK, Nagykanizsa; Lengyel Józsefné könyvtáros, NK-JK, Ráckeve (Pest m.); dr. Lupták Zoltánné könyvtáros, MK, Eger; Maróti Imréné könyvtáros, KK, Nemesgulács (Veszprém m.); Ménesi Lajosné könyvtáros, Somogyi Könyvtár, Szeged; Mészáros Ferenc könyvtáros, KK, Malomsok (Veszprém m.); Mórítz Béláné könyvtáros, KK, Rajka (Győr-Sopron m.); Nagy Gyuláné könyvtárvezetőhelyettes, MK, Debrecen; Nagy Gyuláné takarító, VJK, Berettyóújfalu; Nagy József szakmunkás, II. Rákóczi Ferenc MK, Miskolc; Nagy Károlyné könyvtárvezető, KK, Répcelak (Vas m.); Nagy Sándorné könyvtáros, KK, Szirmabesenyő (Borsod-A.-Z. m.); Novák Elza könyvtáros, Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár, Szentendre; Oláh Lászlóné fiókkönyvtár-vezető, Vámosújfalu (Borsod-A.-Z. m.); Olvasó Ferencné könyvtárvezető, NK, Hévíz (Zala m.); Orosz Zoltánné gazdasági főelőadó, VK, Nyíregyháza; Pálmai Lászlóné könyvtárvezető, NK, Üllő (Pest m.); Papp Gyula

könyvtáros, VJK, Körmend; Pető Sándorné takarító, VK, Debrecen; Ramasz Gáborné klubkönyvtár-igazgató, Nyársapát (Pest m.); Répás Györgyi Mária könyvkötő, Eötvös Károly MK, Veszprém; Somogyi Zoltánné könyvtáros, VJK, Tapolca; Szabó Ferencné takarító, Palmiro Togliatti MK, Kaposvár; Szabó Gézané könyvtáros, NK, Révfülöp (Veszprém m.); Szabó Ilona csoportvezető, VJK, Keszthely; Szabó Imréné takarító, Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár, Szentendre; Szabó Imréné takarító, II. Rákóczi Ferenc MK, Miskolc; Szalai Gáborné könyvtáros, Barátság Művelődési Ház, Százhalombatta; Szekér Márta csoportvezető, FSZEK; Szemkeő Gáborné könyvtárvezető, az FSZEK 4. sz. gyermekkönyvtára; Szénási Józsefné hivatalsegéd, II. Rákóczi Ferenc MK, Miskolc; Szentesi Jánosné könyvtáros, KK, Ecsér (Pest m.); Szöllösi Ferencné sokszorosító, MK, Szekszárd; Szöllösi Miklós könyvtár-igazgató, NK-JK, Pásztó (Nógrád m.); Török Lajos klubkönyvtár-vezető, Bihar-torda (Hajdú-Bihar m.); Török Vendelné portás, Városi Művelődési Központ és Könyvtár, Dombóvár; Urbán Miklósné könyvtáros, Petőfi Sándor VK, Kiskunfélegyháza; Világosi Ernőné könyvtárvezető, KK, Mérk (Szabolcs-Szatmár m.).

Szakszervezeti könyvtárak

Kecskeméti Jenő tiszteletdíjas könyvtáros, Fejér megyei Állatforgalmi és Húsipari Vállalat, Székesfehérvár.

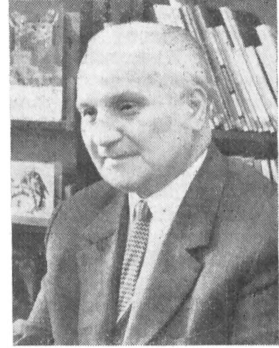
A művelődési miniszter az 1980. évi országos múzeumi és műemléki hónap alkalmából, eredményes munkája elismeréséül Goldschmidt Györgyné Varga Máriának, a Néprajzi Múzeum főkönyvtárosának A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT; Polgárné Illés Eszternek, a Szépművészeti Múzeum szakkönyvtárosának a KIVÁLÓ MUNKÁÉRT; az országos műszaki könyvnapok alkalmából, eredményes munkájuk elismeréséül Maurer Péternek és Papp Gábornénak, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ munkatársainak a KIVÁLÓ MUNKÁÉRT; nyugállományba vonulása alkalmából, eredményes munkája elismeréséül Cser Sándornak, az Állami Gorkij Könyvtár csoportvezetőjének A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT; dr. Kádár Tibornénak, az Állami Gorkij Könyvtár adminisztratív ügyintézőjének és Könczöl Imrénének, a várpalotai Krúdy Gyula Városi Könyvtár igazgatójának a KIVÁLÓ MUNKÁÉRT kitüntetést adományozta.

A közéletiség alapkövetelmény a könyvtáros tevékenységében

Beszélgetés dr. Kuntár Lajossal

A Magyar Irodalmi Lexikon művelődéstörténéssznek mondja, a nyomdászok hozzáértő könyvtervezőként és szerkesztőként becsülik, mások számára három kötet népmesegyűjtése a számontartandó érték, mi pedig most érdeműs könyvtárosként bírjuk szóra. Kuntár Lajos munkakörülményei és munkahelyei többször változtak, de ő mindenütt felismerte a legfontosabb feladatokat, s azokat példás felkészültséggel, nagy elhivatottsággal és hozzáértéssel, valamint szívós munkabírással oldotta meg. Ma már nyugdíjas, de a munkát nem haguta abba, sokféle tevékenységet folytat. Amikor szombathelyi otthonában felkerestük, első kérdésünk az iránt érdeklődött, vajon szerteágazó és más-más jellegű értékeket létrehozó tevékenysége pusztán a szellemi sokoldalúság és örök nyugtalanság, avagy a kényszerű sorsfordulók és pályamódosulások következménye-e?

— Életutam sok munkahelyre vitt, több pályamódosulással járt. Ha ismerőseim nem veszik figyelembe a sorsomat befolyásoló tényezőket, joggal hihetik, hogy nyugtalan természetű vagyok. Tévednek, mert a nyugtalanság soha nem készített helyváltoztatásra, más munka vállalására. Az újra, a többre, a változtatásra való törekvés elsősorban munkámban jelentkezett, s ha néha tényleg nyugtalanság fogott el, az mindig az elért eredmények miatt volt: önmagamnak és környezetemnek szólt. A kérdésben feltételezett négy indok közül egy tehát kiesik, a másik három szerepe viszont kétségtelen. Pályámat módosították a kényszerű sorsfordulók, az elérendő célok, s hogy munkahelyeimen alkotó módon helyt tudtam állni, azt sokoldalúságomnak köszönhetem.

Alaptulajdonságaimat a családi környezetből, a mostoha paraszti életből hoztam. Édesanyám egyhónapos özvegy volt, amikor 1914. június 27-én a Vas megyei Csörötneken világra hozott. A háború elvitte a férfiakat, segítséget kis gazdasága megmunkálásához nem kaphatott. Bizony meg kellett fognia az ekeszarvát, még a kaszanyelet is, hogy népes családjának, nyolc kiskorú gyermekének kenyeret adhasson. A nehézségekkel való szembenézést, az akadályok leküzdését tőle és testvéreimtől tanultam, a munkabírást pedig a már zsenge koromban rám háruló feladatokat alakították ki bennem. Nálunk mindenkinek tennie kellett a dolgát.

Apám testvérei közül ketten neveltek papot. Anyám mélyen vallásos volt, ő

is fel akart zárkózni hozzájuk. Tanítóm ösztönzése is hozzájárult, hogy édesanyám a hat elemi elvégzése után — 1926-ban — beiratott a szentgotthárdi állami reálgimnáziumba. A nyolc tanulmányi év alatt soha senki nem kérdezte tanáraimtól: hogyan tanulok, mint viselkedem? Magamra utalva, magamnak parancsolva kellett helytállnom. Tanítatásom költségeit is jórészt magam teremtetem elő. Negyedikes koromtól állandóan tanítottam kisebb diákokat. Felejtethetetlenek a cserkészélet élményei, örök hálával gondolok Ruzsonyi Béla magyar szakos osztályfőnökömre, aki a legtöbbet tette azért, hogy elszakíthatatlan barátság alakuljon ki köztem és a könyvek között.

— *Bármennyire sokszínű és gazdag is munkássága, úgy tűnik, hogy szinte minden írásával egyetlen célt kívánt szolgálni.*

— Korán felismertem, hogy felemelő érzés művelődni, másokat is erre ösztönözni, elősegíteni, hogy a tudást minél többen megszerezhessék. Gyerekkorom világa a babonák „ezer ijedtségű” faluja volt. Az emberek az általuk teremtett elenségekkel hadakoztak, ellenük védekeztek fortélyokkal, s közben nem is gondoltak arra, hogy a sorsukon változtassanak. Eszes parasztyerek sok volt a falunkban, mégis én lettem az első és sokáig az egyetlen iskolázott ember közülük. A felvilágosultabb és tágabb világ megismerése döbbsített rá szülőfalum elmaradottságára, s arra, hogy megváltoztatásához hozzá kell járulnom.

Ez a felismerés idővel annyira megerősödött bennem, hogy *a falu, a paraszt-ság művelődésének szolgálata életcélom-má vált*. A kezdő lépéseket már fiatalon megtettem. Szóval és írással harcoltam — például — azért, hogy a fény hozzánk is eljusson. A villamosítás érdekében cikkeztem, röplapot is írtam Wieser báró, szentgotthárdi kaszagyáros ellen, aki ezt akadályozta. Az *Önérdék — közérdek szentgotthárdi villanyfényénél* című korai írásom kemény kitételeiért 1937-ben sajtópört akasztottak a nyakamba. Az eredmény mégsem maradt el: Csörötnek és még néhány falu a villany révén viszonylag korán hozzájutott a kulturáltabb élet egyik fontos feltételéhez.

— *Első elhatározásához máig sem lett hűtlen.*

— Mire elérkeztem az érettségihez, édesanyám is belátta, hogy nem vagyok papnak való. Tanár szerettem volna lenni, de az egyetem elérhetetlen volt számomra. Két évig alkalmi munkából éltem, 1936-ban a szombathelyi *Vasvármegye* című napilap külső munkatársa lettem. A sajtóval és a nyomdával azóta is őrzöm kapcsolatomat.

Édesanyám asztalánál a kosztom megvolt, szabadidőmet írással hasznosítottam. A falukutatók hatására lejegyeztem mindent, amit Csörötnekről tudtam, láttam, hallottam. A megyei levéltárban is sok adatra leltem. Így készült el első nagyobb munkám, *Csörötnek monográfiája*. A falu múltját, akkori viszonyait rögzítő írás jó alap a bekövetkezett történelmi változások bemutatására is. A kiegészítésre, a múlt és a jelen összevetésére régóta készülök, az anyag gyűjtése végigkísérte évtizedeimet.

Népművelési tevékenységem is csörötneki éveimben kezdődött. Gyakran tartottam előadást, segítkeztem a színelőadások betanításában. A gyermekrontás elleni „mosdu”-készítés szokását *Örzse néne tudománya* címmel dramatizáltam. Előadtuk egy népművelési tanfolyamon, utóbb közölte a *Dunántúli Népművelő* is.

— *Hogyan alakult sorsa a felszabadulás után, milyen munkát vállalt Vas megye újjászerveződő tudományos és művészeti életében?*

— A háború vihara hazavetett Csörötnekre. Tevékenységemet a Szociáldemokrata Párt szentgotthárdi szervezetében kezdtem. A párt lapjának, az *Új Vasvármegye*nek lettem munkatársa. Szombathelyre is ekkor költöztem. Munkaköröm szorossá és állandóvá tette kapcsolatomat az írókkal, festőkkel, zenészekkel. Hamarosan megalakult a Vasi Írók és Művészek Munkaközössége. Beválasztottak a vezetőségbe, a sajtó- és propagandaügyeket bízta rám. A munkaközösség megyeszerte tartott előadásokat,

műsoros esteket. *Népünk* címmel folyóiratot is indítottunk. A technikai szerkesztést én végeztem. Néhány évvel később a Magyar Írók Szövetségének szombathelyi csoportja lett összefogó szervezetünk. Még saját helyiségünk is volt a Romkertben. Két antológiát jelentettünk meg: 1954-ben *Örség*, 1957-ben pedig *Vasi élet és irodalom* címmel. Mind a kettőt én rendeztem sajtó alá, s szerzőként is szerepelek bennük.

A Rákosi-korszakban a kulturális élet lángja, noha nagy akarással és sokan éllesztgettük, csak gyengén pislákol. Új fellendülés csak az ötvenes évek végén következett be. 1958-ban dr. Pável Ágoston örökségét vállalva újra megindult a *Vasi Szemle* kiadása. Újra lettem a szűkebb szerkesztői bizottságnak, s az első öt évben a technikai szerkesztést is elláttam. Részt vállaltam a nyugat-dunántúli megyék 1963-ban indult irodalmi és művészeti folyóiratának, az *Életünknek* a szerkesztéséből is. A lapot azóta Vas megye vette át, és havonta jelenik meg, előállításában mindmáig közreműködöm. Közben olyan jelentős műveket rendeztem sajtó alá, mint a *Vas megye* című monográfia, a *Pável Ágoston válogatott tanulmányai és cikkei*, valamint a *Békefi Antal* gyűjtötte *Vasi népdalok*.

Könyvtárosi munkám kezdetén azt tapasztaltam, hogy nagyon kevés a gyermekek kezébe adható könyv. Ebben az időben — módszertani könyvtáros lévén — állandóan a falvakat jártam, ez pedig néprajzi érdeklődésemet újította fel. Megszerveztem tehát a Pável Ágoston néprajzi munkaközösséget. Diákok, tanárok, könyvtárosok vettek részt munkánkban. Magam a meseféle felkutatásához láttam. Sikerült is jó néhányukat megtalálnom. Mesekincsüket lejegyeztem, s óvatosan csiszolgatva, átdolgozva alkalmassá tettem három kötetnyit a gyermekek számára való kiadásra. A *Furfangos Tülnök* Szombathelyen jelent meg 1955-ben, *Az aranyrózsafa* 1957-ben ugyanitt, s utána azonnal a Móra Kiadónál is, *A bűvös ládikó és más mesék* 1959-ben szintén itthon, de a technikai szerkesztést akkor már a Móra Kiadó szakemberei vették át tőlem. (A szombathelyi nyomda *Az aranyrózsafa* második kiadásával kezdte együttműködését a központi kiadókkal, s ma már évi 300 tonnával meghaladó mennyiségben gyárt könyveket.)

— *Szakirodalmi tevékenységének egy másik ága 2 munkásfolklor és a nyomdászattörténet. Milyen életrajzi mozzanatok irányították figyelmét e témák felé?*

— Korosztályomnak kijutott a katonáskodásból. Röpködtek felénk is a SAS-behívók. S menni kellett. Nekem a front-ra is. A haditudósítóknál szolgáltam.

Emiatt 1945-ben kellemetlenségeim voltak mindaddig, amíg a nyomozó szervek meg nem állapították büntetlenségemet. Katonai szolgálatom mégis okozója lett kényszerű pályamódosulásoknak, mellőzéseknek, méltatlanul kapott sérelmeknek. A munkaspártok egyesülésekor ezért nem kerülhettem az összevont új laphoz. A *Nyugati Kis Újságnál* folytattam az újságírást 1949-ig, a lap megszűnéséig. Családom volt már, az állásokban pedig nem válogathattam. A Vas megyei Kéményseprő Vállalatnál lettem gépíró, később pénzügyekkel kellett foglalkoznom. Bizony, nehezen barátkoztam meg a számokkal, mégis sikerült ésszerűbbé tennem munkánkat. Az akkoriban szokásos, alapos káderezés után, 1954. július 31-én írta alá a megyei tanács elnökhelyettese a megyei könyvtárba szóló kinevezésemet, s ezzel elkezdődött életem új, legszébb és legtartalmasabb szakasza.

A kéményseprőknél eltöltött évek, bár keservek voltak, mégis haszonnal jártak. Megszerettem a kormos kezű, meleg szívű és vidám füstfaragókat. Miután megismertem munkájukat, szokásaikat, iparuk történetére is kíváncsi lettem. 1952-ben lettem kész *A kéményseprő ipar Vas megyei története* című munkámmal. A róluk írott kisebb dolgozataim közül az *Őrségben* megjelent, *A kéményseprő és a szerencse* címűre gondolkodok vissza a legszívesebben.

A nyomdászokhoz régebbi és erősebb szálak fűznek. Kis létszámú szerkesztőségekben dolgoztam, így gyakran került rám a lapösszeállítás teendője. A tördelést mindig szívesen vállaltam, szerettem a nyomdát, a nyomdászokat. Az idők folyamán barátokká váltunk. Nemcsak azokkal, akikkel igyekeztünk a lapzárta, a „slusszt” minél hamarabb elérni, hogy mehessünk a törzskocsmánkba, hanem a többivel is, az egész „nagy család”-dal. Természetesen az ő életük, iparuk fejlődése is érdekelt, így aztán a könyv- és sajtótörténet is érdeklődési körömbe került. A megyében elsőként — még az ötvenes évek elején — kezdtem a munkásfolklorral foglalkozni. Sok időt kéményseprő és nyomdász elbeszélését, visszaemlékezését rögzítettem. Lelkesített a munkások készséges megnyilatkozása és önzetlen támogatása. Ez egyrészt munkaszociológiai témák feldolgozására vezetett, másrészt *A szombathelyi könyvnyomdászat története* megírására készítetett. Legkedvesebb emlékeim egyike az a díszes emléklap, amelyet a kötet megjelenése után a szombathelyi nyomdászoktól kaptam: „... ezt a könyvet büszke szeretettel zárják szívükbe írójával együtt a betű névtelen katonái”. Valamennyien aláírták. A sok közös munka mellett ez a kölcsönös ragaszkodás is

közrejátszott abban, hogy az anyaggyűjtést tovább folytattam. Összegezésem 1969-ben *A szombathelyi nyomdák és nyomdászok* címmel jelent meg. A nyomdászok élete, szokásai, hagyományai és harcai is nagy teret kaptak ebben a munkámban. Kereskedelmi forgalomba, sajnos, nem került, így máris könyvritkaság.

— 1954 óta könyvtáros. Azóta ismerjük egymást, s az ifjabb pályatárs szemével magam is figyelemmel kísérhettem tevékenységét. Innen van, hogy most munkánk ethoszáról kérdezem.

— Általános érvényű követelmény, hogy amit csinál az ember, azt vegye nagyon komolyan. Bárhová állítja a sors, próbáljon helytállni, feladatát a lehető legjobban megoldani. Erre alkalmassá is kell tennünk magunkat. Legfőképpen a szükséges szakmai ismeretek legmagasabb fokú megszerzésével. Negyvenéves már elmúltam, amikor könyvtári munkakörömré (módszertani csoportvezető) előírták a felsőfokú képesítést. Az önmagammal szemben támasztott követelmény készítetett arra, hogy ezt meg is szerezem: 1961-ben az ELTE Bölcsészettudományi Karán okleveles könyvtárosnak és történelem szakos középiskolai tanárnak nyilvánítottak. Tanulmányaim idején épült ki kapcsolatom dr. Kovács Máté professzorral, akitől sok segítséget kaptam későbbi munkámhoz tanácsok és lektori véleményezések formájában. A doktorálásra is az ő hatására vállalkoztam 1965-ben. *Szombathely könyv- és könyvtárkultúrája* című disszertációmát és szigorlatomat *summa cum laude* értékelte a bizottság. Mindezt csak annak bizonyosságként említém, hogy ötvenen túl is nekifuthat az ember a magasabb mércének, s azt sikerrel veheti, ha felvértezi magát tudással, akarással.

A közművelődési könyvtárakban rendkívül fontosnak tartom az olvasószolgálati munkát. *A könyvtári olvasók vizsgálatának lehetőségei és módszerei* című tanulmányomban gyakorlati példákkal mutatom meg, hogy miért kell és miként lehet az olvasókkal találkozni, foglalkozni. *A Könyv, könyvtár és a mai falu* című nagyobb lélegzetű írásomban is e fontos téma jelentőségét taglalom.

A közművelődési könyvtárosok városban, falun csak akkor dolgozhatnak eredményesen, ha nem zárkóznak be a könyveik közé, hanem részt vesznek annak a közösségnek az életében, amelynek művelődését szolgálják. A közéletiség, szerintem, alapkövetelmény a könyvtárosok tevékenységében. Aztán azt is fontosnak tartom, hogy legyen a könyvtárosnak a munkájához közel álló területen olyan érdeklődési köre, amely

a munkaidőn kívül is foglalkoztatja, alkotásra készteti. Az idő és az energia elforgácslását azonban kerülni kell, mert eredményt elérni, értékeset alkotni csak összpontosított akarattal, határozott célkitűzéssel lehet. Indíttatásom, ifjúkori érdeklődésem erősen kötött a néprajzhoz — szívem ma is hozzá húz —, mégis lemondtam e területről, hogy erőmet a művelődés kérdéseire és történetére fordíthassam. Így születtek kimagasló személyek (*Derkovits Gyula, Pável Ágoston*) életével, a nyomdákkal, a sajtóval, a művelődési intézményekkel foglalkozó tanulmányaim, cikkeim.

— *Noha könyvtárosi törekvéseiből, kutatási területeiből semmit sem adott fel, 1960-ban mégis megvált a könyvtártól. Hova került ekkor?*

— A népművelésnek valamilyen formában mindig is tevékeny részese, munkása voltam, ezért is esett rám a választás az új intézmény, a Vas megyei Népművelési Tanácsadó létrehozásakor. Az intézmény élén az 1960 és 1967 közötti években is könyvtárosi hittel és szívvel dolgoztam. A két intézményhálózat között nagyon esetleges volt az együttműködés, néhol még ellentét is akadt. A közös tanácskozások, tanfolyamok, közös tapasztalatcserék és más formák alkalmazásával idővel sikerült a helyzeten változtatni: jó kapcsolatokat, eredményes együttműködést kialakítani.

A népművelés legnagyobb gondja ebben az időben a szakemberhiány volt. A létrehozott velemi továbbképzési házat egész évben benépesítettük. A továbbképzést kötelezővé tettük. Közben a népművelés iskolai oktatása is megindult (kis részem nekem is van abban, hogy a Szombathelyi Tanárképző Főiskolán). Ennek munkájában is részt vállaltam: heti hat órában könyvtártant adtam elő, s megírtam a *Művelődési otthon* című jegyzetet. A népművelők tájékoztatását és továbbképzését szolgálta a rendszeresen megjelenő *Vasi Népművelés*, az *Évkönyv*, a *Klubvezetők kézikönyve*. Ide sorolhatók a *Művelődési otthonok kialakulása és helyzete Vas megyében* és *A népművelés helyzete, eredményei és gondjai Vas megyében* című, a *Vasi Szemlében* 1963-ban, illetve 1970—71-ben közzétett, összegező igényű tanulmányaim is. Összeállítottam *Vas megye népművelési Minerváját* is. Nagy munkám kézen volt a kiadásra, amikor 1967 nyarán kényszerű pályamódosítás ért: visszahelyeztek a megyei könyvtárba. Utódom nem tekintette szívügyének az országosan egyedülálló vállalkozást: kéziratom csupán a Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár Savariensia-gyűjteményében hozzáférhető.

— *Aztán négy év múltán ismét új munkahely, új feladatok várták...*

— A megyei könyvtárba visszakerülve felújítottuk a megyei könyvtári hiradót, a *Könyvtárosok Tájékoztatóját*, évkönyvet szerkesztettünk, elemzéseket készítettünk, összeállítottam *A községi könyvtárak kezelése* című szabályzatot, s az olvasók vizsgálatával szerettem volna foglalkozni. E téren azonban célkitűzéseimet nem sikerült megvalósítanom, a rutinmunka nem elégített ki, ezért s hogy a könyvtárügyet határozottabban szolgálhassam, 1971-ben elfogadtam feltevéseim ajánlatát: elvállaltam az iskolai könyvtárak megyei szakfelügyeletét. Új munkahelyem a Vas megyei Pedagógus-továbbképző Intézet lett.

Az iskolai könyvtárak helyzete siralmas volt. Az országos hálózati központ hatása alig érvényesült a megyében. Szakfelügyelő évekig nem volt. Ténnyelvő tehát bőven akadt. Mivel szilárd meggyőződéseim: a legnagyobb mértékben az iskolán múlik, hogy olvasó nép leszünk-e, igen nagy buzdalommal és munkakedvvel láttam teendőmhez. A könyvhalma-zokból könyvtárakat létesíteni csak a pedagógusok szemléletváltoztatása, a könyvtárosok nélkülözhetetlen szakmai ismereteinek tömeges elsajátítása révén volt lehetséges, ezért értekezletek, tanfolyamok, látogatások százain élőszoval küzdöttem célunkért. Támazkodtam természetesen publikációs gyakorlatomra is. Megindítottam és szerkesztettem a *Vasi Iskolai Könyvtárak* című időszakos kiadványt, 1973-ban a *Pedagógiai Írások* ban jelenttem meg *Könyv, könyvtár és iskola* című dolgozatomat. Sikerült megnyernem a közkönyvtárak segítségét is. Ez igen sokat jelentett, hiszen a megye valamennyi iskolatípusában csaknem háromszáz könyvtár szervezését és szakfelügyeletét egyedül vezegtem. Munkámat, hogy az elért eredményeket megszilárdíthassam a nyugdíjkorhatár elérése után még három és fél évig folytattam. Nyugdíjas életem 1978. január elsejével kezdődött.

— *Nem a szakmából, csak az adminisztrációból lépett ki, s van okunk feltelegzni, hogy ez nem tölti el keserűséggel. Tanácsaira és közreműködésére a továbbiakban is egyaránt számítanak a könyvtárosok, a népművelők, a pedagógusok. Cikkeivel és tanulmányaival ma is gyakran találkozunk, s részt vesz Szentgotthárd készülő monográfiájának szerkesztésében is.*

— Akkor is úgy éreztem, most is, hogy sok még a teendőm. Továbbra is ellátam a tanácsi könyvtárak szakfelügyeletét, újra vállaltam óraadást könyvtár-tanból a Tanárképző Főiskolán. Az írást sem hagytam abba mindaddig, amíg erre

nem kényszerültem. Látásom gyors romlása megdöbentett, időlegesen visszavonulásra kényszerített. Am *Szigeti Zoltán* doktor az Orvostovábbképző Intézetben mindkét szememről sikeresen eltávolította a szürkehályogot. A szakfelügyelet nem folytatom, a katedrára sem tértem vissza, de írok, szerkesztői munkát végzek, mert tevékenység nélkül nem tudok élni. Sok téma foglalkoztat. Legutóbb megyénk nemzetiségi könyvtáiról, Óriszentpéter és Körmeny könyvtáiról készítettem tanulmányt. Cikkeim művelődéstörténeti adalékokat tesznek közzé. *Sylvester János* nyomában a nyáron Lengyelországba is elmentem...

— *A sok dioptriás szemüveg íróasztala felé csillan. A legvaskosabb iratgyűjtőn ez áll: „Jegyzetek megírandó témákhoz.” Nyilván a jókívánság szavai buknak ki belőlem, mint bármely tanítványából, olvasójából, tisztelőjéből, de ezeket nem kell leírni... Villámkérdésekkel búcsúzom. Mi volt legnagyobb kutatói szerencséje?*

— A kutatásban nyomról nyomra halad az ember. Az a szerencse, ha hamar ráakadunk a keresett adatokra. A rendkívül termékeny *Pável Ágoston*ról feltételeztem, hogy diákkorában kezdte az írást. Tudtam, hogy a szombathelyi premontrai gimnáziumnak *Bimbófűzér* címmel kézzel írott diáklapja volt. Átnéztem ennek a Pável diákéveivel egybeeső évfolyamait, s megtaláltam indulásának korai dokumentumait, amelyeket más adatokkal kiegészítve közzé is tettem.

— *Melyik a legkedvesebb könyve vagy tanulmánya?*

— Könyveim közül *Az aranyrózsafút* simogatja a legtöbbször a tekintetem, sőt gyakran bele is olvasok. Tanulmányaim közül a legnagyobb kutatómunkát az *Olvasókörök és népkönyvtárak Vas megyében* című követelte, de megérte a

fáradtságot. *Páldy Róbert*, a *Könyvtáros* akkori szerkesztője hozzám írott levelében ezeket írta: „Nagyszerű, hogy végre ilyen megyei összefoglalást is tudunk produkálni ebből a fontos témából. A dolog most különösképpen azért érdekel, mert cikket rendeltem egy kutatótól, aki a témával foglalkozik, hogy próbálja lapunkban felvetni a problémát és sugalmazni a megyei könyvtáraknak, hogy az ő feladatuk ezt a kérdést feltárni. Ezért örülök, hogy ezt Te meg is csináltad.” Az említett kutató írását hozzám küldte lektorálásra a Szegedi Tanárképző Főiskola. *Hajdú Géza Vásárhelyi egyletek és könyvtárak* című, nemrég kézhez vett kitűnő könyvében pedig azt írja, hogy műve megírásához tőlem kapta az ösztönzést...

— *Mi a legkedvesebb könyvtárosi emléke?*

— Mindjárt a kezdet, amikor a megyei könyvtárban másodmagammal láttam el az olvasószolgálatot. A fizikai fáradtságot az olvasók irányításában, az értékes művek olvastatásában elért eredmények enyhítették, tették elviselhetővé.

Soha nem múló szép emlékeim fűződnek a majorok világában a művelődési autóval végzett munkámhoz. A könyvek mellett az élőszót vittük el és hozzá filmeket is a hálás közönségnek. Megjelenésünk minden alkalommal esemény volt. Eshetett az eső, a hó, lehetett bármilyen rossz idő, soha nem vártak hiába egyetlen majorban sem. Megindítottak ezek a találkozások.

— *Tanári működésének éveiből mit őriz?*

— Az ifjúság szeretetét. Számos egykori hallgatómmal van kapcsolatom ma is. Figyelemmel kísérem munkájukat, s eredményeiket látva boldog vagyok, hogy a bennük lobogó láng felszításának részese lehettem.

R ó z s a B é l a

Lapozgató

● „HA MAJD A SZELLEME NAPVILÁGA...” címmel dokumentumkötet jelent meg *A Hajdú-Bihar megyei Levéltár közleményei* sorozat 13. köteteként a megye iskolán kívüli népművelésének 1867 és 1919 közötti időszakáról. A *Gazdag István* által szerkesztett összeállítás előzménye a levéltár 1979-ben kiadott kötete, *Az iskolán kívüli népművelés a munkások és a parasztok körében a két világháború között Hajdú-Bihar megyében*. A mostani gyűjtemény nemcsak levéltári, hanem sajtódokumentumokat és művelődéstörténeti feldolgozásokat, illetve átfogó történeti munkákból vett szemelvényeket is tartalmaz. Fejezetei: *Az iskolán kívüli népművelés szervezete és általános helyzete; Ismeretterjesztés; Olvasási kultúra; Művészeti nevelés; A két forradalom időszakának művelődési viszonyai*. Az értékes munkát *Gellér Ferenc*nek a dualizmus fél évszázadáról és a Magyar Tanácsköztársaság népműveléséről szóló válogató bibliográfiája egészíti ki. A megyehatárok időközben bekövetkezett változásai következtében a szomszédos megyék (Szabolcs-Szatmár és Békés) helytörténészeinek és helyismereti könyvtári gyűjteményeinek különös figyelmére is érdemes a kötet. (1980. 238 l. — 30 Ft)

Természettudományos nevelés egy megyei gyermekkönyvtárban

Könyvtárunk, a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár gyermekkönyvtára, már ötödik éve folytat természettudományos ismeretterjesztő tevékenységet, melynek során a hangsúlyt a természettudományos alapismeretek elsajátításán felül az ismeretek használni tudására fektetjük. Ezt a célt szolgálják csoportos könyvtári foglalkozásaink. Ismeretes, hogy a természettudományos szemlélet kialakításának útján nemcsak a visszahúzó erőkkal, az ember és a természet kapcsolatát eltorzító áltudományos nézetekkel kell megküzdeni, hanem azzal a körülménnyel is, hogy a korszerű nevelés eleve hátránnyal indul a régi, idealista neveléssel szemben, amely nemcsak az iskolában tanultakra, de az egész társadalmi háttérre, a hétköznapok és az ünnepek életére és hangulatára is támaszkodott. Az iskolában szerzett ismeretek nem elégségesek a korszerű világkép kifermálódásához. Az iskolai oktatáshoz szervesen kapcsolódva a gyermekkönyvtárak olyan „terepet”, lehetőséget teremtenek, amelynek segítségével a természettudományos nevelés élményt adóan történhet. A gyermekkönyvtáros olyan légkört alakíthat ki, mely az érdeklődés irányításához alkalmas háttérrel kínálkozik. Az úgynevezett játékos foglalkozások az életkori sajátosságokhoz igazodó módszerükkel, stílusukkal lehetőséget nyújtanak arra, hogy az e témakörben legfontosabb *csillagászati* programokat a gyermekek adottságaihoz megfelelően alkalmazva is megrendezhessük. Ezekre azért van szükség, mert a természettudományos világkép elterjedését éppen a csillagászatban való tájékozatlanság akadályozza a legjobban. Több éve folyó munkánk során a város minden iskolájával kapcsolatot tartva mind az alsós, mind a felső tagozatos tanulók részére szervezünk programokat. Sőt, egy-egy tanév folyamán jó néhány alkalommal arra is mód nyílik, hogy *vidéki felsőtagozatos osztályok részére is tartunk csillagászati vonatkozású könyvismertetést, foglalkozást*. Az évente megrendezett nyári olvasótáborban távcsöves bemutatóval egybekötött beszélgetéseket, kiselőadásokat, könyvismertetéseket és vetélkedőket tartunk.

Könyvtári munkánk keretét a csoportos foglalkozások alkotják. Fajtái: *könyvtári foglalkozások*, ezek vagy egyszeri programok (aktualitáshoz kötődnek, például *A napisten életrajza* — a hűsvét csillagászati vonatkozásai, illetve aktualitás nélkül, bármikor megtarthatók a tanév során; ilyen *A vízöntő-kor hajnalán*), illetve sorozatok. A diaprojektív-vetítéssel egybekötött ismeretterjesztő *előadások* esetében a vonatkozó szakirodalom ismertetésével főleg az iskolai tananyaghoz kötődő programok forgatókönyvei készülnek (például: *Az ókor világképei*). Az úgynevezett *tematikus vetélkedőkre* megfelelő felkészítés után, több szakaszban, játékos formák felhasználásával kerül sor. (Ilyen formák például a „távirat”, a „hirdetés”, a „tudósítónk jelenti egy idegen bolygóról” stb.)

A felsőtagozatosok részére készülő előadás-, foglalkozás-témák kidolgozása mindig egy „vezérkönyv” anyagának felhasználásával történik. Vannak köztük a tananyaghoz kapcsolódók, például *A csillagtorony népe* az ötödik osztályos történelemmel és az ókori tudomány témakörével foglalkozik, s vezérkönyve *Sur: Elbeszélések a naptárról* című könyve. A feldolgozás módjai közt szerepel a dramatizálás, a könyvajánlás és a filmvetítés is. Most időszerű téma a *Halló, kozmosz!* Esetében mindig az űrkutatásról szóló legújabb szakkönyvet használjuk vezérkönyvként. Tapasztalataink azt mutatják, hogy vannak témák, amelyekről állandóan és visszatérően beszélni kell. Közülük is a legsúlyosabb: az *asztrológia*. Hogy Kopernikusz után több száz évvel ez még téma lehet, eléggé sajnálatos: az úgynevezett művelt emberek természettudományos műveltségének hiányaira figyelmeztet. Megelégedésünkre szolgál, hogy alig akad olyan, földgömb és csillagterkép segítségével megtartott foglalkozásunk, amelynek végén a gyerekek saját, szerzett ismereteik összegezésének alapján ne jutnának el a felismeréshez: a csillagképek csak látszólagosak, emiatt nem is lehet hatásuk.

Az elmondottak felismerése nyomán készült az egyik, a felsőtagozatosoknak szóló foglalkozásunk, a már említett *A vízöntő-kor hajnalán...*, melynek témája az asztrológia a tények tükrében. Ezzel a könyvtári foglalkozással az a nevelési célt tűztük ki magunk elé, hogy a gyerekek eljussanak az asztrológia tudatos elutasításáig. Könyvtárhasználati szempontból pedig a vonatkozó szakirodalom megismertetése volt a cél. Meggyőződésünk, hogy módszertani szempontból legcélrá-

vezetőbb az úgynevezett *rávezetési* módszer, ami jelen esetben szemléltető eszköz használatával érheti el a kívánt hatást.

Az 1980—81-es tanév folyamán 15—20 osztály bevonásával felmérést szándékozunk készíteni annak megállapítására, milyen az iskolába kerülő és az azt elhagyó gyerekek természettudományos világképe. Módosul-e, és ha igen, milyen tényezők hatására a nyolcadik osztály végére? Vizsgálódásunktól a témaválasztásra, a felhasznált szakirodalom jobb kiválasztására és az anyagfeldolgozás leghelyesebb szempontjainak kialakítására vonatkozó adatokat is várunk.

Kalocsay Krisztina,

a Nyíregyházi Megyei Könyvtár gyermekkönyvtárosa

Kérdezz — felelek

Egy könyvtárigazgató kérdezi a pótszabadsággal kapcsolatban:

„A lap 1980. évi 7. számában azt olvastam, hogy pótszabadság csak egyféle címen jár. Ha a dolgozót egyidejűleg többféle címen is megilleti pótszabadság, a kedvezőbb mértékű pótszabadságra jogosult. A napokban viszont azt hallottam, hogy bizonyos esetekben többféle pótszabadságot is ki kell adni a dolgozóknak, ha azokra egyébként jogosultságot szerzett. Kérdezem, hogy ez valóban így van-e, és ha igen, ez a jogosultság milyen jellegű pótszabadságokra vonatkozik?”

Válasz:

A 48/1979. (XII. 1.) MT számú rendelet (Mt. V.) 51. §-ának (1) és (2) bekezdése értelmében pótszabadság csak egyféle címen jár. A fiatalokéknak, az egészségre ártalmas munkakörülmények között dolgozóknak járó pótszabadságot azonban a munkaviszony alapján járó pótszabadsággal együtt, évi 12 munkanap mértékéig egybe kell számítani. Egyéb esetekben a dolgozó, ha egyidejűleg többféle címen illeti meg pótszabadság, a kedvezőbb mértékű pótszabadságra jogosult. A többgyermekes anyák, a vak dolgozók és az öregségi nyugdíjra jogosultságot szerzett továbbdolgozók pótszabadsága viszont a dolgozó az egyéb címen járó pótszabadságon felül, és az évi 12 munkanap határon túl is megilleti. A fentiekből következik, hogy — amint arra a levélíró által említett válaszban is rámutattunk — a munkaviszonyban töltött idő után járó, illetve a munkakör alapján járó pótszabadság nem adható össze. A kettő közül csak az egyik, a kedvezőbb mértékű illeti meg a dolgozót.

*

Egy gazdasági vezető kérdezi a határozott időre alkalmazott helyettesítő gyermekgondozási segélyével kapcsolatban:

„Könyvtárunk egyik adminisztrátora gyermekgondozási szabadságát tölti. 1981. január 1-én fog munkába állni. Helyettesítése céljából az 1979. március 1-től 1980. december 31-ig terjedő időre munkaviszonyt létesítettem egy másik adminisztrátorral. A helyettesítő most közölte velem, hogy gyermeket vár, és december végén lesz öthónapos terhes. Azt kérdezte tőlem, jogosult lesz-e a gyermekgondozási segélyre. Tekintettel arra, hogy kérdésére nem tudok biztos választ adni, kérem, szíveskedjenek tájékoztatni arról, hogy megilleti-e őt a szülés után a gyermekgondozási segély?”

Válasz:

A hatályos rendelkezések értelmében a határozott időre létesített munkaviszony esetén is megilleti az anyát a gyermekgondozási segély, de csak akkor, ha a munkaviszonya a szülési szabadság megkezdéséig nem szűnik meg. Ha tehát a határozott időre szóló munkaviszony keretében foglalkoztatott nő munkaviszonya a szülési szabadság megkezdése előtt szűnik meg, a gyermekgondozási segélyre nem jogosult. A levélíró által közölt esetben pedig ez utóbbi a helyzet. Ha ugyanis a helyettesítő 1980. december 31-én, a munkaviszonya megszűnésekor még csak öthónapos terhes lesz, szülési szabadságát az említett időpontig nem kezdheti meg. Az Mt. V. 54. §-ának (1) bekezdése értelmében a terhes, illetve szülő nőt húsz hét szülési szabadság illeti meg, amelyből négy hetet a szülés várható időpontja előtt kell kiadni. Négy hétnél több viszont nem adható ki számára. Ebből következik, hogy a szóban forgó helyettesítő szülési szabadságát a munkaviszonyának fennállása alatt nem kezdheti meg, emiatt a gyermekgondozási segélyre sem lesz jogosult.

AZ ORSZÁGOS KÖNYVTÁRGYÜGYI TANÁCS október 21-én, a Művelődési Minisztériumban tartott teljes ülésén dr. Jóború Magda elnökletével megvitatta „A magyar könyvtárügy cselekvési és fejlesztési programja” című tervezetet, amelyet a Könyvtártudományi és Módszertani Központ készített és Papp István terjesztett elő. A tanács tagjai az élénk vita során úgy foglaltak állást, hogy az előterjesztés jó alapul szolgálhat annak a dokumentumnak a kidolgozásához, amelyet a jövő évben megtartandó IV. országos könyvtárügyi konferencia résztvevői elé bocsátanak majd megtárgyalásra. Az ülés második napirendi pontja a kötelezpéldány-szolgáltatás felülvizsgálatáról szóló jelentés volt. A Vályi Gábor által előterjesztett beszámolóval kapcsolatban a tanács széles körű vita után úgy döntött, hogy a Művelődési Minisztérium könyvtári osztálya vizsgálja meg az előterjesztésben foglalt javaslatokat, és a szükségessé vált intézkedésekről a legközelebbi ülésen tájékoztassa a tanács tagjait.

PACSAI LÁSZLÓ, a Szekszárdi Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese lett november elsejei hatállyal a Tolna megyei SZMT Központi Könyvtár igazgatója. Előde, Dán Mihályné a Szekszárdi Megyei Könyvtár kötelekébe lépett át a központi járás módszertani csoportvezetőjeként.

A MAGYAR JOGI SZAKIRODALOM KURRENS BIBLIOGRÁFIÁJÁNAK közreadását kezdte meg központi szolgáltatásként az Országgyűlési Könyvtár, az állam- és jogtudomány országos feladatokról szakkönyvtára és információs szakközpontja. Az 1980. január 1. után megjelent hazai állam- és jogtudományi szakirodalmat számba vevő könyvészet

Hírek

első számát mutatvány-számként 500 címre küldte szét a kibocsátó könyvtár, amely 1981-től kezdve évi 100 forint előfizetési díj ellenében terjeszti a bibliográfiát.

A NŐK OLVASÁSI KULTÚRÁJÁRÓL rendezett ankétot székházában a Magyar Nők Országos Tanácsa propaganda és kulturális bizottságának a Könyvtártudományi és Módszertani Központ közreműködésével végzett elemzése alapján. A mintegy negyven résztvevő Jókai Anna író nő vezetőjével tárgyalta meg az ankét előzetesen kibocsátott vitaanyagát, amelynek összefoglalóját *A nők olvasási kultúrája Magyarországon* címmel Kamarás István, a KMK osztályvezetője, *A nők és az olvasás* című, mellékletként kiadott elemzést pedig *Bartos Éva*, a KMK munkatársa készítette. A tanácskozáson a kulturális szervezetek és bizottságok képviselői, valamint a tömegkommunikációs intézmények munkatársai vettek részt.

BARTÓK BÉLA születésének 100. évfordulója tiszteletére a hatvani **Ady Endre Városi Könyvtár, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, a KISZ Hatvani Városi Bizottsága és az Állami Zeneiskola Bartók-szemináriumot hirdetett, amelynek november-től márciusig tartó havi összejövetelein a könyvtár olvasóit kívánják megismertetni a század nagy zeneszerzőjének életével és műveivel. A szemináriumot Ördög Mária karnagy, zeneitanár vezeti, aki már két éve zenei vezetője a könyvtár olvasótáborainak. A szeminárium tagjai beszélgetve, népdalokat tanulva vesznek részt a közös munkában. A résztvevők minden alkalommal egy-egy Bartók Bé-**

la ex librist, a szeminárium végén pedig látogatási bizonyítványt kapnak. A szeminárium befejeztével, március 25-én, Bartók Béla születésnapján felavatják a zeneszerzőnek a könyvtárban elhelyezendő emléktábláját, a könyvtár udvarán megkoszorúzzák a Bartók emlékére állítandó kopjafát, és meghallgatják Havas Juditnak a centenáriumi tiszteletére szerkesztett előadói estjét. A résztvevők végül külön autóbusszal Budapestre utaznak, megkoszorúzzák a Bartók Béla utolsó lakhelyén elhelyezett emléktáblát, és az Erkel Színházban megnézik a szerző egyik színpadi művét.

200 NÉGYZETMÉTER ALAPTERÜLETŰ közös iskolai és községi könyvtár nyílt meg a szeptember elsején felavatott Földesi Általános Művelődési Központban (Hajdú-Bihar megye). *A könyvtár berendezésére az országos közművelődési alap juttatott 200 ezer forintot.*

ESZPERANTÓ A TUDOMÁNYBAN, A TECHNIKÁBAN ÉS A KISPLASZTIKÁBAN címmel kiállítást rendeztek a Szegedi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárában abból az alkalomból, hogy húsz évvel ezelőtt alakult meg a magyarországi eszperantó múzeum és könyvtár a szegedi Somogyi Könyvtár különgyűjteményeként. A kiállítást a gyűjtemény létrehozója és vezetője, *Farkas Ernő* nyug. egyetemi nyelvtanár rendezte *dr. Zallár Andor* orvosegyetemi könyvtárigazgató támogatásával. A különgyűjtemény dokumentumainak, az eszperantóul írt tudományos műveknek és folyóiratoknak szemelvényes bemutatása arra hívta fel a látogatók figyelmét, hogy a közvetítő nyelv segítségével könnyebbé, hatásosabbá válik a nemzetközi információcsere, felgyorsul a tudomány és technika eredmé-

nyeinek közkinccsé tétele. A kiállítás plasztikai részét elsősorban magyar és szovjet művészek munkái alkották, de lengyel, finn, japán és romániai szobrászok művei is voltak a bemutatott alkotások között. A kisplasztikák zöme a béke, a békés együttműködés gondolatát fejezte ki, és az eszperantó megalkotójának, dr. Zamenhof szemorvosnak emlékét örökölte meg. (L. J.)

ÉLETÉNEK 78. ÉVÉBEN ELHUNYT VIZSNYEI FERENC, a Budapesti Elektromos Művek könyvtárának nyugalmazott vezetője. 1928-ban fizikai munkásként kezdte pályafutását az Elektromos Műveknél, 1945-ben ő szervezte meg a vállalat munkáskönyvtárát, amelyet 1963-ig, nyugdíjba vonulásáig vezetett, miközben munkája mellett elvégezte a könyvtárosi főiskolát is. Nyugdíjazása után még kilenc évig bejárta a vállalat szakkönyvtárába dolgozni. Egyetlen helyen végigdolgozott több mint negyven évi munkájáért kétszer nyerte el a kiváló dolgozó címet. A rákoskeresztúri köztemetőben elhelyezett urnájánál búcsúztatót mondott a vállalat műszaki és szakszervezeti könyvtárosaiból 1976-ban alakult Szabó Ervin szocialista brigád vezetője is, mivel Vizsnyei Ferenc kezdetől fogva tagja volt a brigádnak.

MŰVÉSZETI RENDEZVÉNYEKNEK, KIÁLLÍTÁSOKNAK ÉS VETÉLKEDŐKNEK az elmúlt évek során több alkalommal adott helyet a hatvani Ady Endre Városi Könyvtár, amely jó kapcsolatokat alakított ki a Fiatal Művészek Stúdiójával is. A stúdió kisplasztikákból válogatott vándorkiállítási anyagát a közelmúltban mutatták be a könyvtár udvarán és Boldog községben. A csaknem háromszáz, 35 éven aluli képzőművészt tömörítő

szervezet egyik igen fontos feladata, hogy vándorkiállításai révén a legfrissebb művészeti eredményekkel ismertesse meg a nagyközönséget. A vándorkiállítási anyag minden évben 10—15 olyan műalkotással gyarapszik, amely az adott évben a stúdió nagy kiállításán a legjobbnak bizonyult. A Hatvanban és Boldogon bemutatott művek az elmúlt nyolc év során kerültek a stúdió birtokába. (K. F.)

VENDÉGÜNK VOLT címmel az őszi megyei könyvheteken új sorozatot indított a hajdúhadházi Földi János Nagyközségi Könyvtár. A sorozat neves politikusokat, tudósokat, írókat, művészeket mutat be a könyvtár olvasóinak. Október 14-én *Marosán György* volt a könyvtár vendége. A 70 éve született politikus József Attiláról vallott közvetlen, emberi szavakkal. Az élménytadó esten *Váradi Hédi Kossuthdíjas, kiváló művész* működött közre. (N. L.)

A PEST MEGYEI GYERMEKKÖNYVTÁROSOK RÉSZÉRE október 27-én értekezletet tartottak Szentendrén, a megyei könyv-

tár gyermekkönyvtárában. A tanácskozáson Kovács Margit, a megyei úttörőszervezet titkára tartott előadást az úttörőmozgalom és a közművelődési intézmények kapcsolatáról, délután pedig múzeumi bemutató gyermekfoglalkozáson vettek részt a könyvtárosok. (K. M.)

OKTÓBERI ÉRTEKEZLETI NAPTÁR. 1. A Könyvtártudományi és Módszertani Központ, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, valamint a Könyvértékesítő Vállalat tanácskozása könyvtárellátási kérdésekről az FSZEK központi olvasótermében; 2. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökségi ülése Budapesten, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központban; 3. A KMK, a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, valamint a Könyvértékesítő Vállalat regionális tanácskozása könyvtárellátási kérdésekről Szombathelyen, a megyei könyvtárban; 4. A KMK, a Pest megyei Könyvtár, a szolnoki Versegly Ferenc Megyei Könyvtár, valamint a Könyvtárellátó regionális tanácskozása könyvtárellátási kérdésekről Budapesten, a Hazafias Népfront székházában; 5. A II. szentendrei fórum a Magyar Könyvtárosok Egyesülete ifjúsági könyvtárosi szekciójának rendezésében; 6. Az Országos Könyvtárügyi Tanács plenáris ülése a Művelődési Minisztériumban; 7. A Megyei Könyvtárírigazgatók Tanácsának vitája az Országos Széchényi Könyvtár dísztermében a *Szakmai irányelvek a tanácsai könyvtárak távlati fejlesztéséhez* című dokumentumról; 8. A szakszervezeti könyvtári hálózatok tevékenysége és feladatai címmel tanácskozás a SZOT Dózsa György úti székházában. (A felsorolt tanácskozások némelyikéről külön is megemlékezik a Könyvtáros.)

Helyismereti bibliográfiai kiadványok Magyarországon

Hazánkban a felszabadulás óta eltelt 35 év alatt a történeti kutatások tempója felgyorsult, a szülőföld iránti érdeklődés elmélyült. A tudomány igényeinek szolgálatára és az általános érdeklődés kielégítésére minden közgyűjtemény igyekezett a maga területén a lehetőségeihez képest minél több, használható kutatási segédeszközt rendelkezésre bocsátani. Így a különböző típusú könyvtárak is nagy számban adtak ki helyismereti bibliográfiákat. Ezek a múlt tudományos megismerését és az ismeretterjesztést egyaránt segítették. Ebben a cikkben nem részletes bemutatásukra vállalkozunk, inkább azt szeretnénk érzékeltetni, hogy a közel-múlt helyismereti bibliográfiai tevékenységét milyen törekvések jellemezték, s mely műfajokban értünk el bizonyos eredményeket.

A *helyismereti bibliográfiát* olyan *rendszernek tekintjük*, amelyben minden bibliográfiai műfaj megjelenik a helyre vonatkoztatottság fő ismérvével belül. Könnyű belátni, hogy ez a rendszer éppen olyan szerteágazó, mint amilyen zárt szervezet kialakítására képes. Ebben a tekintetben bizonyos hasonlóságot mutat a nemzeti bibliográfiával. Tartós fennmaradását, időnkénti újraeledését és gazdag kivirágzását, maradandó értékű alkotásait magyarázza és segíti az az „érzelmi töltés”, amely körülöleli ezt a tevékenységet a helyismereti kutatók és a bibliográfusok részéről is.

Nem feladatunk most a helyismereti bibliográfia rendszerének leírása, egyes műfajainak részletes bemutatása. Mindössze *Berza László* meghatározását idézzük, amelyet 1961-ben, az országos bibliográfiai értekezleten fogalmazott meg: „A helyismereti bibliográfia feltárja azt az irodalmat, amely egy meghatározott földrajzi egység földrajzával, természeti kincseivel, gazdasági életével, történelmével, művelődésével, néprajzával stb. foglalkozik. Ezzel a feltáró tevékenységével tehát segíti a gazdasági építést, a táj természeti, földrajzi adottságainak, történelmének, forradalmi hagyományainak, néprajzának, műemlékeinek stb. megismerését, segíti továbbá az iskolai oktatást, s a szülőföld szeretetére, a szocialista hazafiságra nevel.” (1)

A múltból alig örököltünk valamit, amire a helyismereti bibliográfia különféle műfajaiban mint hagyományra, módszertani előzményre építhettünk volna. Bátran előrebocsáthatjuk tehát, hogy amiről ma beszámolhatunk, az jórészt az utolsó negyedszázadban született.

Az ötvenes években kezd élnékülni az érdeklődés a helyismereti bibliográfia iránt, elsősorban elméleti téren és nagy tervek formájában. A debreceni egyetemi könyvtárban született meg a *Tiszántúli bibliográfia* terve. Ez a terv elsősorban méreteivel, munkaerő- és költségigényeivel keltett feltűnést. Valójában a legsebezhetőbb pontja az volt, hogy a tájbibliográfiát egyenrangúnak ítélte a nemzeti bibliográfiával, sőt a megvalósítás tekintetében még elé is helyezte.

A Tiszántúli bibliográfia terve ezzel meg is bukkott. Egy ennek deklarálására 1955-ben összehívott országos ankéton elismerték a helyismereti anyag gyűjtésének, *kartotékban* való feldolgozásának fontosságát, s a vele foglalkozó könyvtárakat együttműködésre szólították fel. (2) Visszaemlékezve erre az időszakra, a továbbgyűrűző vitának két tanulságát tapasztaltuk a könyvtárosok körében. Az egyik a mindinkább fokozódó elvi és szakmai igényesség a helyismereti bibliográfiai munkában, a másik a koordináció szükségességének felismerése.

A magyar könyvtárügynek nevezetes eseménye volt 1961 szeptemberében a *gödöllői országos bibliográfiai munkaértekezlet*. Itt *Berza László* tartott referátumot *A helyismereti bibliográfiai tevékenység aktuális problémái* címmel. (3) Megállapította, hogy az elmúlt évtizedben nőtt a könyvtárak szerepe a helyismereti bibliográfiai szerkesztésében, de nem váltak — a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteménye kivételével — a bibliográfiai munka műhelyeivé. A helyismereti irodalom iránt igen nagy az érdeklődés országszerte, és a könyvtárak érzik a helyismereti munkában rájuk háruló felelősséget. A munkaértekezlet javasolta, hogy a helyismereti bibliográfia megalapozása érdekében — a személyi feltételek megteremtése után — minél előbb kezdjék meg a retrospektív bibliográfiai munkála-

tokat. Továbbá, hogy a jövőben a megyei könyvtárak elsőrendű feladatukként kezeljék a helyismereti gyűjtemény létrehozását és feltárását. Teljességre törekvően fel kell dolgozni a megyére vonatkozó, másutt található dokumentumokat is. Az országos időszaki kiadványok bibliográfiai feldolgozását központi terv alapján a könyvtárak közötti munkamegosztással kell megoldani.

A hetvenes évek elejétől a *Könyvtártudományi és Módszertani Központ a Magyar Könyvtárosok Egyesületének bibliográfiai szekciójával* összehangoltan rendszeresen szervezett országos megbeszéléseket a helyismereti bibliográfiai munka fontos elvi és módszertani kérdéseiről. (4) Ezekre külön-külön utalni fogok.

A retrospektív helyismereti bibliográfia

Újabb retrospektív összefoglalás megjelenéséig *Bodor Antal: Magyarország helyismereti könyvészete* (1944) című munkáját kell használnunk. A nagy, országos gyűjtemények könyvkatalógusainak gondos tanulmányozása alapján összegyűjtött, több mint 14 ezer tételes kötet szerkezete a földrajzi fogalmak betűrendjét követi, s a kezdetektől 1940-ig veszi számba a helyismereti vonatkozású könyveket és a különnyomatban is megjelent folyóiratcikkeket. A helységekről összeállított bibliográfiák, adattárak címeirását mindenütt előre helyezi, ha vannak ilyenek. Gazdaságos szerkesztésmódja sok adat közlését teszi lehetővé, s a területi, közigazgatási összefüggéseket is igyekszik érzékeltetni. Jelentős módszertani előnye, hogy a kezdő kutatót a különféle szakterületek forráskiadványaival, szintéziseivel, általános monográfiáival és bibliográfiai segédeszközeivel is megismerteti. Rámutat a retrospektív nemzeti bibliográfia helyismereti szempontból történő kiaknázásának lehetőségeire. Az egyes helyneveknél az ott megjelenő helyismereti folyóiratok, sorozatok címeit is közli, a kötet végén pedig tudományáganként csoportosított folyóiratjegyzéket ad. Az előkészületben levő helyismereti kézikönyv nyilván korszerűbb módon, a történelmi materializmus tudomány szemléletének érvényesítésével mutatja be majd mindezeket a kutatóknak. Addig azonban, amíg ez nem áll rendelkezésünkre, Bodor bibliográfiájának felsorolt részei nem mellőzhetők a tájékozódásban.

Bodor Antal műve után majdnem harminc évig úgy látszott, nem lesz folytatása a helyismereti bibliográfia retrospektív műfajának. Míg végre 1972-ben *Csomor Tibor Magyarország* címmel közreadta könyvését. Több mint 10 ezer tétele majdnem 2 ezer földrajzinév és tárgyszó között oszlik meg a fogalmak betűrendjében. A könyvek mellett analitikusan feldolgozott kb. 250 időszaki kiadványt is. Ez a bibliográfia kétségtelenül hiánypótló munka, használata azonban nehézkes. Egyrészt a kutató gyakran nem tudja eldönteni a földrajzi fogalmak és a tárgyszavak keveredése miatt, hogy ami őt közelebbről érdekli, azt hol is kell keresnie a kötetben. Nagyon hiányzik a tárgyszavak és a földrajzi fogalmak mutatója, amelyek legalább a szerző rendszerezési elveiről tájékoztatnának. A bevezetés csak a tárgyszavakról ad sommás áttekintést. Másrészt a folytonosság sincs meg Bodor Antal és Csomor Tibor bibliográfiája között. 1941-től az 1950-es évek elejéig hézag van a retrospektív ciklusokban, még az önálló kiadványok tekintetében is. Egy további szempontra hívták fel a figyelmet a bibliográfiával kapcsolatban elhangzott, illetve leírt észrevételek: nevezetesen arra, hogy a feltárandó dokumentumok nagy száma miatt számbavételüket egyetlen ember már aligha tudja elvégezni.

Budapest történetének bibliográfiája

Hazánkban eddig a legnagyobb helyismereti bibliográfiai vállalkozás a *Budapest történetének bibliográfiája* volt. Munkálatai a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár keretében 1954-ben kezdődtek. E bibliográfia adatbázisát a Budapest Gyűjtemény állománya mellett az Országos Széchényi Könyvtár és más nagykönyvtárak, illetve kb. 1100 folyóirat és napilap budapesti vonatkozású, feldolgozott anyaga képezte. A gyűjtés időhatárai a régészeti korszakoktól 1950-ig terjednek. Témák szerinti csoportokat felölelő hat kötete 1963 és 1974 között jelent meg, és mintegy százezer tételt tartalmaz. Ilyen nagyszabású városbibliográfiát talán még egyetlen fővárosról sem adtak ki. A hetedik kötetben vannak a mutatók, a többi kötethez csak tartalomjegyzék csatlakozik. A tételek zöme annotált. A szakcsoportok logikái vagy történeti szempontok szerint tagolódnak további egységekre. A kisebb csoportokon belül az elrendezésben a betűrend érvényesül.

Magyarországi megyei és városi helyismereti bibliográfiák, megyei sajtóbibliográfiák

1954-ben Szegeden *Csongrád* városáról megjelent az első vidéki *városbibliográfia* *Katona Imre* összeállításában. Napjainkig számos város és község bibliográ-

fiája készült el önállóan vagy a település monográfiájának részeként. (Baja, 1957; Cegléd, 1960; Debrecen, 1961; Hajdúszoboszló, 1957; Kaposvár, 1973; Körömend, 1976; Makó, 1958; Mohács, 1976; Szolnok, 1974 stb.) A helyismereti ajánló bibliográfia egyik legjobb példája Péter László: *Csongrád megye népe és földje* (1954) című füzete, amelyet a szegedi egyetemi könyvtár adott ki. Ez volt a felszabadulás utáni első igazán igényes, a helyismeret fogalomkörét tudatosan alkalmazó bibliográfusi munka. A megyei helyismereti bibliográfiák közül a *Pest megye történelmi irodalmának ajánló bibliográfiájában* (1974) a nyomtatott dokumentumokon kívül bőségesen található levéltári forrásokra vonatkozó adatok is. Érdemes még megemlíteni a Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár megyére vonatkozó, 1945 után megjelent könyveket, monografikus alkotásokat regisztráló füzeteket is.

1974 márciusában Szegeden tartották azt az országos tanácskozást, amely a *sajtó-bibliográfiák magyarországi helyzetével* foglalkozott. Akkorra az ország tizenkilenc megyéjéből kilencnek készült el a hírlap- és folyóirat-bibliográfiája. Számuk azóta 13-ra emelkedett. Ez a fontos vállalkozás tehát — túlnyomórészt a megyei könyvtárak szervezésében — módszeresen halad a teljes megvalósulás felé. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy ebben a műfajban is jelentkeznek a kurrens regisztrálás feladata. 1957 óta, amikor az első magyar sajtóbibliográfia megjelent, több mint húsz év telt el. Lassan időserűvé válik a két évtized időszaki sajtójának bibliográfiáját pótkötetekben közreadni, a kutatókat tájékoztatni az újonnan kiadott helyi sajtóorgánumokról.

A megyei sajtóbibliográfiák szerkesztési elvei fokozatosan alakultak ki, de szinte valamennyi kötet szerkesztője az 1950 óta érvényes megyehatárokon belül megjelent periodikumokat tekintette a bibliográfia törzsanyagának. Az ország határaival is érintkező megyék bibliográfusai közül többen az 1920 előtti megyéhez tartozott helységek sajtójával egészítették ki anyaggyűjtésüket (Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Komárom, Vas). Nélkülük a mai viszonyok kutatói számára hiányoznának a történelmi előzmények. Gyakran ugyanis az egykori megye társadalmi és gazdasági körülményeit jellemző módon tükröző régi hírlapok adnak történelmileg érvényes magyarázatot olyan kérdésekre, amelyekkel más források nem foglalkoznak, s amelyek a hírlapok tanulmányozása nélkül rejtve maradnának.

A címek betűrendje szerint rendezett leírások az időszaki kiadványok bibliográfiai adatait a szabványos követelményeken túlmenően a lehető teljességgel tárják fel. Általában közlik a lapra vonatkozó irodalmat, és részletes leelőhelyjegyzéket is adnak. Mutatóikban visszakereshető a hírlapok és a folyóiratok szerkesztésében és kiadásában közreműködő valamennyi személy, testület és intézmény neve. A megjelenés helye és időrendje szerint összeállított mutatók pedig a települések sajtótermékeinek áttekintését teszik lehetővé, illetve egy-egy korszak sajtótörténeti keresztmetszetét adják.

Persze nemcsak hazánkban folynak ilyen jellegű munkálatok. A Vajdaságban például több helyen végzik a magyar és más nyelvű hírlapok és folyóiratok bibliográfiai feltárását, sőt a szabadkai és az újvidéki sajtóról monográfia is megjelent. Ezeket számon tartjuk, hiszen eredményeiket akadálytalanul felhasználhatják a magyarországi kutatók is.

Folyóiratrepertóriumok

Kertész Gyula sajtórepertóriumokat leíró és tüzetesen jellemző másodfokú bibliográfiájának (5) 369 tétele közül a helyismereti tételeket kiválogatva arra az örvendetes eredményre jutottunk, hogy 1886 óta — amikor az első helyismereti jellegű repertórium megjelent — 1975 közepéig összesen 74 ilyen munka született. Közülük mindössze 8 jelent meg 1945 előtt, 66 viszont az utolsó húsz évben készült. Különösen megelégnék a repertorizálási kedv az 1960-as, de méginkább az 1970-es években. Mert amíg az 1945 és 1959 közötti időszakból csak hét, a hatvanas évekből 14, addig a hetvenes évek első feléből már 45 elkészült repertóriumról tudunk. Az adatok természetesen módon bizonyítják, hogy az éppen ebben az időszakban egyre erőteljesebbé és kiterjedtebbé váló, sokoldalúan kibontakozó helytörténeti kutatás igényeit a könyvtárosok hamar felismerték, és igyekeztek segítségére lenni az időszaki kiadványok analitikus feltárásával. Ez a törekvés érvényesült a hetvenes évek második felében is.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy e munkák 38 százaléka (25 repertórium) szakdolgozat, s így nagyon nehezen hozzáférhető, közülük legfeljebb 2—3 példányt használhatnak a kutatók. Ha már itt tartunk, hadd tegyük hozzá az eddig elmondottakhoz, hogy a megyei és az egyetemi könyvtárak a repertóriumok kiadásának terheiből is derekasan kivették a részüket. Kereken huszat jelentettek meg nyomdai úton vagy sokszorosításban.

Azzal párhuzamosan, ahogy sokasodott a repertóriumok száma, a szerkesztésükkel, a feltárt anyag közlésmódjával kapcsolatos műhelykérdések is megfogalmazódtak a szakmai fórumokon. *Debrecenben* zajlott le 1974 augusztusában a *folyóiratrepertóriumokkal foglalkozó tanácskozás*, amelynek vitájában a szakrendi és az időrenden alapuló szerkezet hívei vonultatták fel érveiket. Abban mindenki egyetértett, hogy a betűrendes felépítésű repertórium nyújt a legkevesebbet, amely a szerzők, illetve az előforduló címek betűrendjében írja le a folyóirat közleményeit — mutatók nélkül. A feltárás két másik módjára vonatkozóan megoszlottak a vélemények, s végül a tanácskozás úgy foglalt állást, hogy a repertorizálásra kerülő folyóirat tartalmazza, közleményeinek jellege szerint és a használók igényeinek megfelelően kell választani a módszerek közül.

A kompromisszum ellenére megfigyelhető az időrend gyakorlatának térhódítása, s ez összefüggésben lehet azzal is, hogy a debreceni tanácskozáson Péter László előadásában összefoglalta e módszer előnyeit a szakma nyilvánossága előtt. Péter László *Az Igazság története* (1962) c. kis munkájában alkalmazta először az időrendi szerkezetet, amellyel iskolát teremtett Magyarországon. A Nyugat-repertóriumhoz fűzött reflexióiban fogalmazódott meg először ez a módszer (1963), amelyet értékesebb közlésmódnak tart, mint a bonyolult, többnyire önkényes és helytálló szakrendit. A Szegeдрől indult ösztönzést átvették Miskolcon (*A Borsodi Szemle repertórium*a, 1968), mintaszerű repertórium, harmonikusán egységes mű született Pécsen (*A Baranyai Művelődés repertórium*a, 1974), s ebben a szellemben valósult meg a *Tiszántúli időszaki kiadványok repertóriumai* című, a debreceni egyetemi könyvtár által gondozott sorozat néhány kötete, illetve a *Békési Élet* (1977) és a *Vasi Szemle* repertórium (1978) is.

Hírlaprepertóriumok

A hírlapok analitikus feldolgozásának legnagyobb akadály a közlemények nagy száma, amely napilapoknál évfolyamonként elérheti a 15—20 000 cikket is. Már önmagában ez a tény is válogatásra kényszeríti a bibliográfust, mert különben nem tűzhetne maga elé megvalósítható célokat. A helyismereti szempontú hírlapfeltárással kapcsolatosan, a debreceni egyetemi könyvtárban Csúry István irányításával elvégzett kísérletek során arra az eredményre jutottak, hogy a helyismereti szempontból lényeges információt hordozó közlemények mintegy 15 százalékát teszik ki egy-egy helyi hírlap anyagának. Abszolút számokban kifejezve ez 2500—3000 tétel között váltakozhat, a lapok terjedelmétől, szerkesztési jellegzetességeitől függően. Nem csodálkozhatunk tehát azon, hogy mindössze néhány helyen vállalkoztak hírlaprepertórium készítésére. Az *Esztergom és Vidéke*, valamint a *Komáromi Lapok* repertórium (1918—19-es, a *Vásárhely Népe* és a *Hajdú-Bihar megyei Napló* repertórium (1944—45-ös időszakot öleli fel, s a történelmi sorsforduló indokolja azt a törekvésüket, hogy a kül- és belpolitikai események sajtóvisszhangját is igyekeznek tükrözni. A Szolnok megyei Könyvtár az 1949-ben indult megyei lap repertóriumát sorozatszerűen adja ki. Az eddig megjelent négy kötet összeállítója azonban már következetesen eltekintett minden olyan közlemény leírásától, amelynek nincs helyi kapcsolata. A témával foglalkozó 1975-ös *zalaegerszegi tanácskozáson* több szakmai megnyilatkozás utalt arra, hogy a terjedelmesebb hírlaprepertóriumok a jövőben nem lesznek bibliográfiák a szó teljes értelmében, hanem csak tárgyi-személyi-földrajzi indexek, amelyek a tételes bibliográfiai leírást mellőzik. A földrajzi indexek beiktatásával ehhez a formái megoldáshoz közelítenek a *Szolnok megyei Néplap repertóriumának* kötetei.

A repertóriumok mutatói

A szerkesztés íratlan szabálya az, hogy a mutatóknak a repertóriumot kell tükrözniük. Sem kevesebbet, sem többet ne adjanak. Ezt az elvet könnyű igazolni, ha arra gondolunk, hogy a repertórium a kutató kezébe *közvetett információkat* ad és nem a periodikum indexét, mint közvetlenül a lapra utaló segédeszközt. A repertórium szerkesztője akkor jár el következetesen, ha a mutatókat is a repertórium feltárási szintjéhez igazítja, és csak a tételes részben pontosan visszakereshető fogalmakat használ.

Az előbb említett időrendi szerkezetű repertóriumok egységes név- és tárgymutatói az összetett keresési feladatok megoldására, bonyolultabb kérdések megválaszolására is alkalmasak. A lapok programjának megfelelően nagy gondot fordítanak a helyi vonatkozások árnyalt, sokoldalú elemzésére. Az igényesebb szerkesztők a földrajzi fogalmak után elhelyeznek minden hozzájuk tartozó tárgyszót, személy- és intézménynevet. A tárgyszavakat viszont — ahol arra lehetőség van —

helynevekkel kapcsolják egybe. Azok a személyek, akiről írtak a lapban, hármias besorolásban szerepelnek. Megtalálhatók nevük betűrendi helyén, a foglalkozásuk szerint és annál a helységnévnél is, amelyhez személyükkel, munkásságukkal kötődnek.

Kurrens sajtóciikkfigyelés

A Somogyi Könyvtár 1962 óta figyeli az országos lapok szegedi vonatkozású cikkeit. Az összegyűlt anyagot 1962 márciusa óta a *Délmagyarország* számaiban, rendszerint hetenként kézhez kapja a város egész lakossága. 1973-tól kezdve hasonló módszerrel figyelik a megye kurrens irodalmát is. Ugyanilyen jellegű figyelőszolgálat működik a Somogy, a Szolnok, a Vas és a Veszprém megyei könyvtárakban is. A közvetítésben segítséget nyújtanak a megyei lapok és a negyedévenként megjelenő helyi folyóiratok.

Hatalmas energiát igényel az országban jelenleg naponta megjelenő 21 megyei lap figyelése, lényeges elemeinek kiválogatása. Mégis vannak olyan megyei könyvtárak, amelyek nagy gondot fordítanak erre a tevékenységre, s az országos és a helyi sajtó megyéjükkel foglalkozó cikkeinek bibliográfiáját nagyobb ciklusokban vagy évenként közreadják. (Komárom, Somogy, Veszprém megye.)

Az újabb vállalkozások közül kissé bővebb említést érdemel a *Somogy a sajtó tükrében*, amelyet negyedévenként ad ki a kaposvári Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár. Szerkezete szakrendi, füzetenként átmenő, egy éven belül folyamatos tételszámozással. Minden fontos helyi és országos lapot számbavesz, s a belőlük összegyűlt tételek száma füzetenként 5—700 között van. Negyedévenként eseménynaptár, évenként index-füzet egészíti ki e szolgáltatást, amelyről azt is érdemes megjegyezni, hogy eddig viszonylag igen friss információkat nyújtott. Az 1980-as év első negyedévi füzetét például az anyaggyűjtés lezárása után másfél hónappal, április közepére már a megyén kívül élőknek is megküldték.

Tovább — még szervezettebben

Amit írásom elején érvelés nélkül, kissé kategorikusan kijelenttem, annak igaz voltát az elmondottakkal talán sikerült bizonyítanom. A helyismereti bibliográfiai munkában olyan produktumok születtek, amelyekkel a tudományos kutatók széles körének megbecsülését is kiérdemelhették a könyvtárak. Hiszen a számukra oly fontos határterületi információkat és a tudományos eredmények helyi alkalmazásának tapasztalatait kapták kézhez. Jellemző példa erre a megyei sajtóbibliográfiáknak hamarosan az egész országot „betakaró” sorozata. Idetartozónak tekinthetjük a retrospektív bibliográfiát, a megye-, a város- és a községbibliográfiákat, a folyóiratok és hírlapok cikkeit feltáró egyedi és közös repertóriumokat, a megyei sajtóorgániumokban rendszeresen közreadott kurrens repertóriumokat, de néhány olyan műfajt is, amelyekről most nem szóltam; ilyenek például a helytörténeti lexikonok és a helyi életrajzgyűjtemények, a helyismereti gyűjtemények lelőhelyjegyzékei és a megyei eseménynaptárak.

Mégsem azzal fejezném be gondolataimat, hogy haladjunk tovább a megkezdett úton. Természetesen mindenképpen őriznünk kell az egyszer már elért eredményeket, de közben nem szabad elveszítenünk az új lehetőségek, új módszerek felismerése és felhasználása iránti érzékenységünket sem. Országosan sok tartalék van még az együttműködés terén a helyismereti bibliográfiai munkában. Megérett talán az idő már arra is, hogy a könyvtárosok a jelenleginél szorosabb munkakapcsolatba kerüljenek egymással. Nem tévesztve szem elől a megyei feladatainkat, próbáljunk összefogni a retrospektív és a kurrens helyismereti bibliográfia még hiányzó részeinek elkészítésére és az erre épülő szolgáltatások kiépítésére.

Lisztés László

J E G Y Z E T E K

1. Idézi *Sallai István—Sebestyén Géza*: A könyvtáros kézikönyve. 2. átd., bőv. kiad. Bp. 1965. 516. 1.
2. *Kóhalmi Béla*: A tudományos tájékoztatás fejlődése hazánkban 1945—1965. Bp. 1967. 400—402. 1.
3. Az országos bibliográfiai munkaértekezlet. — *Könyvtáros*, 1961. 11. sz.
4. A megbeszélések anyagát a Könyvtártudományi és Módszertani Központ közreadta: *Sajtóbibliográfiák és sajtórepertóriumok szerkesztése, a hírlapok feltárása. Helyismereti tanácskozások.* (Összeáll. és szerk. Vajda Kornél.) Bp. 1976. NPI 115 1.
5. *Kertész Gyula*: A magyar sajtó repertóriumainak annotált bibliográfiája. (Egyedi repertóriumok.) Bp. 1977. NPI. 208 1.

Bemutatjuk

egy városi-járási könyvtár ismeretterjesztő eszköztárát

1978-ban, a Jászberényi Városi-Járási Könyvtár mellett felépülő hűtőgépgyári klubház kialakításakor az intézmény új — a két épületet összekötő — olvasóteremmel bővült. A régi olvasóteremben (raktározási gondjaink megoldásának további elodázásával) alakítottuk ki a nem hagyományos ismeretközlő dokumentumokat tartalmazó eszköztárát. A dokumentumokat — az exlibris- és kisgrafikai gyűjtemény kivételével — az országos, valamint a megyei közművelődési alap által juttatott összegekből vásároltuk, a további gyarapításra helyi, alkalmi támogatások nyújtanak lehetőséget. Azt az elképzelésünket, hogy a helyi oktatási intézmények szükségleteit is ellátó — s természetesen anyagi lehetőségeiket is központosító — egyetlen, városi eszköztárát hozzunk létre, nem sikerült megvalósítanunk, mert az iskolák a megyei szervek közvetítésével központilag kapják meg a munkájukhoz szükséges szemléltető anyagokat, diapozitív-sorozatokat. Sikerült azonban elérnünk, hogy a mi gyűjteményünkbe kerüljenek azok az egyéb szemléltető és módszertani anyagok, amelyek eddig a város különféle intézményeinél és szervezeteinél voltak szétszóródva. Így megkaptuk a TIT városi és járási szervezetének diaszorozatait, valamint a városi pártbizottságon levő propagandaanyagokat. Ezen túl a TIT megyei szervezete közvetlenül nekünk küldi, a városi pártbizottság pedig megvásárolja és átadja részünkre az újabb kiadványokat.

Dokumentumfajták

Az igénybevételt tekintve kétségtelenül diapozitív-sorozataink a legnépszerűbbek. Jelenleg 240 sorozattal (több mint 10 ezer kocka) rendelkezünk. Közülük jó néhány hangosított, elsősorban a TIT természettudományi stúdiója által forgalomba hozott anyag. Megemlítjük, hogy a boltokban vásárolt, úgynevezett Leica méretű diafilmeket szétvágjuk és képenként bekeretezzük. Mindemellett értékes diafilm-állományunk is van, azt tapasztaltuk ugyanis, hogy ezeket sokan még szívesebben kölcsönzik, mert felhasználásuk egyszerűbb. A viszonylag drága írásvetítő (transzparens) sorozatok közül csak a politikai jelle-

güeket — ilyen például a *Világnézetünk alapjai* című — vásároljuk meg. (A zenemű- és hangtárban található, de elsősorban az eszköztárban ajánljuk a TANÉRT által forgalmazott hangszalagokat. Ezek közül az irodalmi, történelmi, politikai vonatkozásúakat szerezzük be.)

Az önálló lapokat tartalmazó reprodukciós mappákat, fénykép-gyűjteményeket, hasonmás kiadványokat, iratmásokat szintén az eszköztárban helyezük el. Az antikváriumokban rendszeresen megvásároljuk az ilyen jellegű régebbi kiadványokat, emellett azonban számos nem hivatásos kiadót is felkeresünk. (Például a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumtól megvásároltuk az általa kiadott, századeleji kereskedelmi plakátok faksimiléit tartalmazó színes mappát.) Nagy gondot fordítunk a politikai vonatkozású szemléltető- és kiállítási anyagokra, valamint a grafikai reprodukciós mappák gyarapítására. (Ilyen például a *Barna Miklós* munkásmozgalmi vonatkozású szénrajzait tartalmazó kiadvány vagy a szege-di városi tanács által az idei ünnepi könyvhétre megjelentetett *Szege-di grafikusok* című mappa.) A reprodukciós kiadványokat egészítik ki a különféle levelezőlap-sorozatok és egyedi lapok, amelyeket a Képcsarnok Vállalat mintaboltjában és a szocialista országok budapesti kulturális kirendeltségein vásárolunk meg.

Az eredeti műalkotások népszerűsítését szolgálja, hogy az eszköztárban mintegy 400, sokszorosító eljárással — fametszet, rézkarc, linóleummetszet stb. — készült képgrafika található. Gyűjteményünk elsősorban a mai magyar grafikusművészetet kívánja bemutatni, így *Csohány Kálmántól Zala Tiborig* szinte minden jelesebb alkotó képeit tartalmazza. Számos művész — megértve a nyilvános grafikai gyűjtemény új lehetőségeit — ajándékozással segítette elő annak kialakítását. A szabadgrafikák mellett számos tematikus, irodalmi, történelmi stb. vonatkozású metszettel is rendelkezünk. Ilyenek elsősorban a Képcsarnok közületi boltja által terjesztett sorozatok, mint például a *Magyarország műemlékei*. A *KMP megalakulása*, a *Magyar tudósok stb.* A régebbi grafikai anyagot az antikváriumokban vásá-

rolt egyedi képek és az eredeti nyomtatokat tartalmazó mappák képviselik. Az elmúlt években számos ritkaságot sikerült megszerezni, így például *Aba-Novák Vilmos*, *Barcsay Jenő*, *Nagy István*, *Szőnyi István*, *Uitz Béla* rézkarcait, *Gara Arnold* illusztrációit, *Barta Ernő* és *Bálint Rezső* litográfiai sorozatait, illetve *Varsányi Pál* 1933-ban készült antifasiszta tárgyú linómetszeteit.

A grafikai gyűjtemény szerves részét alkotja a szintén sokszorosító eljárással készült mintegy 3000 ex libris, kisgrafika. A gyarapítás hazai és nemzetközi csere útján történik: intézményünk mintegy 60 — a legjobb hazai és jó néhány külföldi művész által készített — cserelappal rendelkezik. A kisgrafikai mappák száma körülbelül eléri a 100-at, ezek között éppúgy találunk régebbi kiadványokat — *Révész Kornél*, *Kozma Andor* ex libriseit, *Gy. Szabó Béla* korai fametszet-sorozatait —, mint a Kisgrafikai Barátok Köre vagy egyéb egyesületek, intézmények által kiadott újabb mappákat.

A felsorolt dokumentumfajtákat kiegészíti az eszköztárban elhelyezett kisebb szakirodalmi gyűjtemény: az ismeretterjesztő munkához szükséges módszertani kiadványok, TIT-kiadványok, a Kossuth Kiadó propagandakiadványai, füzetes kiadványok, a pártoktatásban használt segédkönyvek, néhány időszaki kiadvány. A grafikai gyűjteményhez kapcsolódó közművelődési tevékenységet segítő elő a grafikai vonatkozású kiállítási katalógusokból, tájékoztatókból kialakított kollekción, valamint a grafikai vonatkozású lapkivágat-anyag.

Az eszköztár helyiségéből nyíló kutatószobában helyeztük el a népművelési és könyvtári szakirodalmi gyűjteményt és folyóiratállományt, valamint a helyismereti gyűjteményt. Azon felül, hogy az eszköztár munkatársa ezeket az állományrészeket is gondozza, ezzel az volt a célunk, hogy ily módon is növeljük az eszköztár műhely jellegét, azt, hogy az így kiegészült gyűjtemény a pedagógusok, népművelői-ismeretterjesztői munkát végzők kutatóhelyévé, tájékoztató-tájékoztatói bázisává váljék.

Raktározás, nyilvántartások

Az eszköztárt klubszerűen rendeztük be, kényelmes helyet teremtettünk az egyéni kutatómunkához, de a csoportos foglalkozásokhoz is. A diapozitívok egy tolóablakos, üveges szekrényben, eredeti dobozaikban találhatóak. (A szekrény a diapozitívok függőtasakos elhelyezé-

sére is alkalmas, egyelőre azonban nem volt lehetőségünk a fóliatasakok elkészíttetésére.) Ugyanitt láthatók a kisgrafikai kiadványok, majd az ex librisek erre a célra tervezett dobozaikban, rajtuk a művész nevével. Mivel a kisgrafikák nincsenek feltárva, az egyes alkotók különféle lapjai az ex libris-tulajdonosok neve szerinti sorrendben következnek egymás után, így állapíthatjuk meg legkönnyebben egy-egy metszet jelenlétét a gyűjteményben. A körülbelül 1000 képeslapot szintén dobozokban helyeztük el, a sorozatokat külön, a többi országonként, azokon belül az ábrázolt települések betűrendjében.

A képgrafikákból mintegy 50 darab a másik falfelületre szerelt forgatható állványokon tekinthető meg, míg az állványok alatti tárlókban láthatók a reprodukciós mappák, kiállítási segédanyagok. A többi grafika és nagy alakú mappa az erre a célra készült üveges szekrényben kapott helyet. Az önálló lapokhoz 50×70 cm-es paszpartúrát készítettünk: ilyen méretűek a már kész, kölcsönözhető kiállítási dokumentumaink, sorozataink is. A falakon mindenütt kisebb méretűre bekeretezett — szintén kölcsönözhető — képgrafikák teszik hangulatosabbá a helyiséget, amelyben arra törekedtünk, hogy a használó önállóan tájékozódhasson az itt elhelyezett dokumentumok között.

Az állománybavételhez három címléptárkönyvet rendszeresítettünk: az egyikbe a diapozitívok és a diafilmek, a másikba a képgrafikák és az eredeti metszeteket tartalmazó mappák, a harmadikba a reprodukciós kiadványok, kiállítási katalógusok, levelezőlapok stb. kerülnek. Nem vesszük leltárba a kisgrafikákat, a TIT, a Kossuth Kiadó kisebb — ajándékba kapott — füzetes kiadványait, brosrúrait. Katalógus egyelőre csak a diapozitív-sorozatokról készült, a kölcsönzés népszerűsítése érdekében ezt füzetes formában is megjelentettük. A grafikák, reprodukciós kiadványok stb. feldolgozása most folyik. Ennek során a különféle dokumentumoknak közös feltáráására törekszünk, azaz a használó például már egy helyen fogja megtalálni a Tanácsköztársasággal összefüggő grafikákat, levelezőlapokat, fotódokumentumokat. (A későbbiekben a különkatalógusok megőrzése mellett — bővítve az ismeretterjesztéshez kapcsolódó hangfelvételekkel — az eszköztár teljes anyagát egyetlen katalógusban szeretnénk feltárni. E katalógusban különböző színű cédulák utalnak majd a dokumentumfajtákra. Természetesen arra is szükség volna, hogy a szabadpolcos térben levő olvasói katalógusok is kiegészüljenek ezekkel a cédulákkal.)

Használat, szolgáltatások

Az eszköztár minden dokumentumát és a hozzájuk kapcsolódó felszereléseket egyaránt kölcsönözzük. Így rendelkezünk kölcsönözhető diavetítőkkel, tekerceses diafilmvetítőkkel, asztali dianézókkal, magnetofonnal, írásvetítővel, episzköppal, keskenyfilm-vetítővel. (A filmet a különféle filmtárakból rendeljük meg a kölcsönző kívánsága szerint.) Természetesen a látogató a gyűjteményt helyben is használhatja. Ilyenkor munkatársunk nemcsak a tájékozódásban, hanem a technikai eszközök célszerű használatában is segítséget nyújt neki. A kölcsönzést kiterjesztettük az egész város területére: a diapozitív-sorozatokról készült katalógust megküldtük minden művelődési intézménynek, a TIT-járásai tagjainak, s részükre postai kölcsönzést is vállalunk. Az elmúlt évben 369 sorozatot kölcsönöztünk, közöttük jó néhány olyan, téma szerinti összeállítást, amelyet a látogató vagy a könyvtáros szerkesztett a készen vásárolt sorozatok képeiből. Megállapíthatjuk, hogy az előadások illusztrálása mellett a közművelődés munkatársai szívesen alkalmazzák a diapozitívokat a különféle vetélkedők lebonyolítása, a művelődési házak előtér-programjainak kialakítása, az ifjúsági és a gyermekrendezvények során is. Viszonylag kevesebb az egyéni érdeklődő. (Például egy-egy gimnáziumi tanuló levétfíti magának a tanulmányaihoz kapcsolódó sorozatokat vagy a hozzártartozóival Lengyelországba utazó családfő kölcsönzi, és otthon — mintegy előzetesként — bemutatja családjának a lengyel tájakat, műemlékeket ábrázoló sorozatokat.)

Az a szándékunk, hogy a bekeretezett grafikákat a fiatal (vagy idősebb) lakástulajdonosoknak kölcsönözzük, nem vált be olyan hatásosan, mint ahogy elképzeltük. Az elmúlt évben 51 egyedi képet kölcsönöztünk, ebből azonban huszonegynéhány került valóban lakásokba, a többi különféle rendezvényeken mutatták be. Szívesen készítünk viszont a meglévő grafikákból kisebb kiállításokat, alkalmi bemutatókat. Például a mezőgazdasági könyvhónap megyei megnyitójára, amelynek az előadásai a szőlőtermeléssel foglalkoztak, nagy kiállítást készítettünk a szőlő és bor témájú kisgrafikákból. Ezt követően a kiállítást bemutattuk a Hűtőgépgyár ifjúsági házában, majd a régebbi kiállítások anyagával együtt kölcsönözzük. Az elmúlt évben 12 teljes grafikai tárlatot kölcsönöztünk, de egyéb módon is népszerűsítjük képeinket. A városi intézmények előtereiben, kirakatokban — egyszerre hat helyen — mutatjuk be folyamatosan

a metszeteket „A hónap grafikája” címmel. A képek mellett szöveges műelemzéseket helyezünk el, olyanokat, amelyek segítik azok megértését, befogadását. Az így feldolgozott grafikákat szintén kölcsönözzük a művelődési intézményeknek.

A grafikai összeállításoknál nagyobb számban készítettünk kiállítási anyagokat a reprodukciós kiadványokból. A különféle dokumentumok felhasználásával például hazánk felszabadulásának, *Lenin, József Attila* születésének évfordulójára készítettünk vándorkiállításokat. Gyakran társadalmi szervek és üzemek is felkértek könyvtárunkat kiállítások rendezésére. A közös szovjet—magyar ürrépülést követően például a városi pártbizottság előterében rendeztünk kiállítást az erre az alkalomra kiadott MTI-fotókból és egyéb dokumentumokból.

A gyűjtemény hatása tehát messze túlnő az egyéni használók körén. Ezek száma egyébként 1979-ben 749 volt, akik a diapozitívok, grafikák, kiállítások kölcsönzése mellett 155 egyéb dokumentumot, összesen 567 egységet (annak tekintve a sorozatokat is) kölcsönöztek. Mindemellett az eszköztár látogatottsága s az azt közvetve használók, a gyűjteménnyel valamilyen módon ismerkedők száma jóval nagyobb.

Rendezvények, propagandisták klubja

A könyvtárat felkereső csoportok programjai általában az eszköztár helyiségében lebonyolított kisebb ismeretterjesztő rendezvényekkel végződnek. Ebben az évben például a középiskolai osztályok látogatásait a József Attila-évforduló jegyében szerveztük meg. A könyvtár bemutatása után a tanulók megtekintették *Würtz Ádám* illusztrációinak kiállítását, a költő életét bemutató diaprogramot, majd ismert előadóművészek hangfelvételeiről költeményeket hallgattak meg. A „műsort” a hallgatóságot is bevonó kérdéssel, egy-egy jó válasz azonnali jutalmazásával kapcsoltuk össze. Az ilyen és hasonló művelődési programjainkat a városi műsorfüzetben ajánljuk a különféle közösségek, szocialista brigádok számára.

Lényegesen növeli rendezvényeink számát az a körülmény, hogy az eszköztár helyisége ad otthont a városi propagandisták klubjának. A helyi pártbizottság hathatós támogatását élvező klub tagjai — különféle politikai tanfolyamok vezetői, előadói, TIT-tagok stb. — részére ismert, jó hírű előadók közreműködésével havonta általában egy-két alkalommal rendezünk tovább-

képző jellegű előadást, vitát időszerű társadalmi, politikai, módszertani kérdésekről. A klub tagjai természetesen nemcsak az itt hallottakat hasznosítják munkájukban, hanem megismerik az ilyen alkalmakkor bemutatott új dokumentumokat, azok felhasználási lehetőségeit. Sok esetben nem kölcsönzik a számukra szükséges eszközt, hanem az általuk vezetett csoport hallgatóit hozzák el egy-egy kiemelt foglalkozásra. Az eszköztár és klub helyet ad különféle rendszeres oktatási formáknak is. A Szakszervezetek Megyei Tanácsa például itt rendezte meg a helyi szakszervezeti vezető propagandisták módszertani tanfolyamát, a megyei KISZ-iskola pedig propagandistákat képző tanfolyamát. A klubban tartja foglalkozásait a marxista-leninista esti középiskola két osztálya, a Magyar Közgazdasági Társaság helyi csoportja, a TIT városi és járási testületei, sőt a TIT járási titkára is itt tartja fogadóóráit. (Az eszköztár és klub egyébként a hét három délutánján, va-

lamint a dolgozók szabad szombatján 2–7 óráig tart nyitva, a rendezvényekre pedig a többi napokon kerül sor.)

Bár nem kis gondot okoz e nagyszámú program egyeztetése, a szervezésükben való közreműködés, talán mégsem kell külön hangsúlyoznunk, hogy mindez megtérül a gyűjtemény és az egész könyvtár használata során. Az eszköztár köré szervezett propagandista klub révén bővült szolgáltatásaink köre, emelkedett színvonala. Ráadásul pedig e sajátos szolgáltatások és azok fejlesztése fontos társadalmi ügyvé, a közvélemény újabb rétegeit is érintő közösségi feladattá váltak. Nőtt a könyvtár presztízse, bővültek kapcsolatai: többet — kiállítás, oktatási segédanyagot, rendezvények szervezését vagy csupán helyiséget — lehet kérni tőle, de sajátos feladatainak megújítására, végrehajtására az intézmény is többet kérhet használoltól, a társadalomtól.

Arató Antal

Dani az olvasásról

A vezető irodalmi, kulturális lapjainkat több-kevesebb rendszerességgel forgatók közül bizonyára sokan akadnak, akiknek nem kell bemutatni Danit, Csalog Zsolt új dokumentum-próza regényének főszerzőjét. Bevezetésként mégis hadd szójak néhány szót arról, kicsoda ő, és miért érdemes az említésre. Dani: mai szakmunkás, városlakó kortársunk. Egy-egy téma köré szőtt ízes, a világ folyásáról önálló véleményt formáló megnyilatkozásait — az író új könyvének egy-egy részletét — többek között a Kritika, a Valóság, az Élet és Irodalom és az Alföld hasábjain lehetett a közelmúltban olvasni. Egy írói publicisztika ezekre a közleményekre alapozva annak a véleménynek adott nemrégiben hangot, hogy Daniban — talán — egy új „boldog ember”-t ismerünk meg, Móricz hőséneke mai, munkás változatát...

Az Élet és Irodalom 1980. augusztus 8-i számában közölt részletben Dani a kultúráról mondja el véleményét. Az élet, a munka, a társadalom, a közelmúlt történelmének dolgaiban éles ítélőképességgel állást foglaló szakmunkás itt először a moziról, a tévéről, a színházról beszél. Ezután tér a könyv, az olvasás témájára. A vonatkozó rész teljes terjedelmében így szól:

„Szóval a színház nekem lassú és vonatott. Ott valahogy nem filmszerűen perog az esemény. Azért szeretem a filmet! Mer az perog, filmszerűen! A filmet imádom!

Meg a könyvet is, a jó könyvet. Mer

ha könyvbe elolvasok bármit, én azt magam előtt látom, filmszerűen. Ott ki tudom élni magam, mer LÁTOM, ott vagyok benne. Ha olvasok, nem engedem, hogy szóljanak hozzám, és akkor teljesen beleélem magam: ha vágat a manus a lovon, én is lihegek, kifulladás, ha lopakodik, meg se merek rezdülni, nehogy zajt csináljak. Vagy ha útleírást olvasok, együtt éhezek, szomjazok avval a tengerésszel — a könyvet nagyon szeretem!

Ugye, hogy anyám úri háznál volt szakácsnő, mindig könnyen hozzá tudtam jutni könyvekhez, és hamar megszerettem a betűt. Úgyhogy nekem a magyar irodalom nem a mostaniakkal kezdődik, hanem Arany Jánossal, Balassival, Jókai-val, Pósaival! Csak AZUTÁN jön Ady, meg József Attila! Szóval, énszerintem a magyar irodalomban nem Ady a klasszikus, hanem Arany: Hát ki tud még egy esti családi kört úgy leírni? Hát az CSODÁLATOS! Hogy MINDEN van abba! És nem értem, hogy tizedannyira se méltasák, mint József Attila! Jó, jó, hát elolvasom én azt is, rendbe van, még nevetek is a dőgon, mer eszembe jut, hogy ha megérte vóna, Rákosi őt is ugyanúgy hazavágta vóna, mint Rajkot, akárkivel lefogadom — na, mindegy, nem érdekes, szóval elolvasom én azt is, tudomásul veszem, meg minden — de hát HOL VAN Aranytól! De nem mondom azért, hogy a mostaniakat nem szeretem. Mer például Passuthtól ha elolvasom az Édenkertet vagy azt, hogy Megszólal a sírvilág, abba tisztára bele tudom élni magam.

Ahogy leírja a Hortobágyot, a ménest — azt LÁTOM magam előtt! És HALLOM az ostopattogást meg az ütemet, ahogy a lovak lába dobog — nagyon szeretem!

A könyvet szeretem, elég sokat olvasok. Vagy ha nem olvasok, akkor meg gondolkozok. Mindenfeléről! Vagy etetem a feleségemet a hülyeségeimmel. Például avval, hogy hogyan lett az emberi kultúra. Mert ezen sokat gondolkoztam..."

Nem szeretném, ha Danit egy olvasás-szociológiai kutatás kéretlen szereplőjének tekintenék, és azt sem gondolom — nem átlagos emberről, munkásról lévén szó! —, hogy megnyilatkozását „típusos”-ként kellene elkönyvelni. De azt, amit mond és ahogy — egyértelműen — mondja, arra — meggyőződésem — érdemes figyelni.

Könyvtáros szemmel különösen.

„Értelmi”, értelmiségi szempontjaink, értékeink és viselkedésmintáink, melyeket többnyire azért mégiscsak áthat a fennsőbbiség tudata, meghalványodnak és elbizonytalanodnak egy ilyen eleven, igazi olvasói vallomással szemben. És ez nagyon is rendjén való. Erdemes elgondolkozni azon is, kell-e ezeket az értékeket,

általunk fontosnak tartott műveket, fogékonyságot Danira oktrojálni, és ha igen, akkor hogyan közelítsünk hozzá. Akitől nem idegenek a versek, a prózák, az „újabbak” sem, de aki mély és igaz szeretettel van a régebbi múlt magyar irodalma iránt, ezért egyfajta tiszteletre, megbecsülésre méltó konzervatizmus is jellemzi.

Tán ennyi kérdést, súlyos problémát nem is szabadna egy szépirodalmi mű részlete kapcsán felvetni... Mintha már ez is merő szakmai fontoskodásnak hatna...

Ennek az idézet köré szőtt kis jegyzetnek ugyanis „csak” az a célzata, hogy minél több könyvtáros olvasóval ismeresse meg Dani szavait és szaporodjon a ráébredők száma: bonyolult és szuverén személyek állnak a kölcsönzönpult túlsó oldalán. Nagy érzékenységgel, tapintattal kell velük foglalkozni, hisz többségük szerény és hallgatag, ritka a „Dani”, aki — mint Csalog könyvének hőse — bátran meri „mondani a magáét”. A könyvről, az olvasás örömről is.

Fogarassy Miklós

A könyvtárak és a KISZ összefogása az „Olvasó ifjúságért” pályázat sikeréért

Úgy tűnik, az országos kiíró szervek — talán a korábbi évek tapasztalatain is okulva — a megyék (a könyvtárak és a KISZ-szervezetek) illetékességi körébe utalták át az *Olvasó ifjúságért* pályázat vezetését, szervezését. Így nekünk, gyakorló könyvtárosoknak és a KISZ-vezetőknek jutott a feladat, hogy „kitaláljuk” a pályázat vezetési-szervezeti kereteit.

Ez a híradás a baranyai kísérletről szól.

A tennivalók pontos meghatározásában segítségünkre voltak azok az elképzelések és tapasztalatok, amelyeket korábban a *Könyv és ifjúság* vetélkedősorozat kapcsán szereztünk. Közöttük a legfontosabb az volt, hogy tovább kell fejlesztenünk a vetélkedők során sok helyen létrejött KISZ-es—könyvtáros kapcsolatot. Meg kell teremtenünk a megyében az ifjúsági mozgalom és a könyvtárhálózatok szoros, gyakorlati és széles körű együttműködését az alapegységektől kezdve a hálózati alközpontok, központok, bizottságok „szintjéig”. Mert egyre nyilvánvalóbbá vált a megyei KISZ bizottság és a könyvtár számára, hogy mind a könyvtárak, mind az ifjúsági mozgalom saját, sokasodó feladatait csak a másik cselekvő részvételével képes teljesíteni. Ezeknek az elképzeléseknek a próbaköve az *Olvasó ifjúságért* pályázat.

A szervezés modellje

Kezdetől fogva úgy vélekedtünk, hogy az *Olvasó ifjúságért* valóban *mozgalom*, mert jóval több lehetőség rejlik benne, mint egy pályázatban — és *pályázat*, mert az egyéni kezdeményező-készséget, szakmai tudást, alkalmasságot, mozgalmi lendületet legjobban a személyiség ambíciójára számítva, s ezt jutalmazva lehet a siker érdekében latba vetni és tartóssá tenni. A szervezeti keretek megyei rendszere a személyi felelősségre és a testületi munkára épül.

Létrehoztuk a *megyei szervező bizottságot*, melynek tagjai: a megyei könyvtár, az SZMT könyvtár, a KISZ megyei bizottságának képviselője, a pécsi városi KISZ bizottság közművelődési bizottságának könyvtári munkatársa, a megyei és a városi tanács művelődésügyi osztályának, a Hazafias Néprfront megyei és pécsi városi bizottságának, a Művelt Nép Könyvterjesztő Vállalat megyei boltcsoportjának képviselői, valamint a területi szervező bizottságok elnökei. Kissé késvé ugyan, de kiadtunk egy hétoldalas *Felhívás és útmutatást* valamennyi önálló tanácsi és szakszervezeti könyvtár számára, mindhárom középfokú tanintézeti típus összes könyvtárának és valamennyi

KISZ bizottságnak (ők továbbítják a többszáz alapszervezetnek), a városi tanácsoknak, járási hivataloknak, minden önálló községi tanácsnak. Ebben az útmutatóban, amelyhez mellékelünk az országos felhívást, részletesen felvázoltuk mind az *Olvasó ifjúságért* pályázat, mind az ennek részét képező *Könyv és ifjúság* vetélkedősorozat szervezeti kereteit, terjedelmét, határidőit, fokozatait, felelősi rendszerét. Egyebek között szövegtünk arról is, hogy minden városi, járási és nagyüzemi (szénbányászati, ércbányászati) területen szeptember közepéig meg kell alakítani a *területi szervező bizottságot*, melynek létrehozásáért, működtetéséért egyenlő mértékben felelős a városi-járási könyvtár igazgatója és a területileg illetékes KISZ bizottság titkára; tagjai pedig — rajtuk kívül — a járási művelődési ház igazgatója, a városi tanács, illetve a járási hivatal művelődésügyi osztályának felügyelője, a HNF helyi, függetlenített munkatársa. A területi szervező bizottság legfontosabb feladatai: a hozzá tartozó alapszervezetek, bizottságok, valamint könyvtárak olvasómozgalmi és pályázati munkájának összefogása, irányítása, segítése és ellenőrzése, az egyéb olvasómozgalmi, könyv- és könyvtárpropaganda akciók bekapcsolásának elősegítése a kétoldalú közös munkába; területi pénzalapok megteremtése a sokrétű mozgalmi, pályázati munkához és a jutalmazáshoz; az adminisztratív irányítás területükön a pályázat három éve alatt; rendszeres beszámolási kötelezettség a megyei szervező bizottságnak. Ezen felül, ezzel egy-

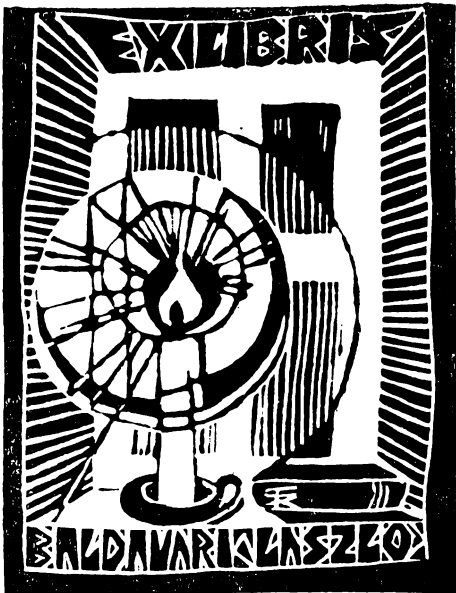
időben a megyei kiíró szervek képviselői felosztották maguk között a területi szervező bizottságokat s ezek hálózatait.

Az *Olvasó ifjúságért* pályázatra külön jelentkezési íven nevezhettek be a könyvtárak és alapszervezetek, illetve KISZ bizottságok — s külön lapon a *Könyv és ifjúság* vetélkedőkre az ifjúsági mozgalom egységei (mindkét rendszerben természetesen egyéb ifjúsági közösségek is részt vehetnek, sőt!).

Egymás munkáját igazolják!

Sokat várunk a *tényleges, a becsületes, a tartós közös munka* történő ösztönzés terén attól a követelményunktől, hogy a pályázati évszakaszok végén a pályázni kívánó könyvtárak, alapszervezetek, bizottságok, közösségek kötelezően előírt írásos pályázati összefoglalóit csak akkor fogadjuk el értékelhetőnek, ha a hivatkozott munka *tényszerű leírását valamelyik másik egységénél is megtaláljuk*, azaz az eredményes együttműködésért kölcsönösen felelőssé tesszük mind a könyvtári, mind az ifjúsági mozgalmi hálózat bármely egységét. Magyarán: nem fogadjuk el annak a könyvtárnak (bármilyen típusú legyen is az!) a végzett munkáról tudósító szép és gazdag összefoglalóját, ha az abban közölt eredmények a hozzá területileg tartozó valamelyik alapszervezet, bizottság, ifjúsági közösség pályázati összefoglalójában is nem olvashatók! De mindez fordítva is érvényes! Csak ezután látunk neki — és látnak hozzá a területi szakszervezeti bizottságok is — a beérkezett pályázati összefoglalók tartalmi értékeléséhez. És csak az említett szempontok szerint is kiemelkedő munkát tükröző összefoglalókat küldjük tovább országos jutalmazásra. Ez megnehezíti ugyan munkánkat és a területi szervező bizottságokét, de így elkerülhetőnek véljük az ilyenféle pályázati rendszerben előforduló, az egyéni eredményességgel értékén felül hivalkodó önpropagandát, az általánosságok elburjánzását, az „elterelő mozdulatokat”. Itt valóban csak a konkrét formákban megnyilvánuló együttműködés megteremtése lehet az egyedül járható út minden pályázó számára. Ezzel a szigorúsággal — és sok egyéb, ugyanakkor ösztönző, segítő eszközzel is — szeretnénk megteremteni a jövő évek „természetes állapotát” (ami ma még csak egy-két helyen létezik), hogy a könyvtár és az ifjúsági mozgalom gyakorlati munkája egymást feltételezze, s így váljék gyümölcsözővé. Bizunk benne, hogy sikerül, mert sok más — pályázaton kívüli, de az olvasómozgalmat, az olvasást érintő — erőfeszítésünk ezt a célt is magában foglalja.

Fegő Lajos

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

Könyvek, könyvtárak, források

Az első város, ahol a könyvvel, könyvtárral találkoztam, csodaváros volt, mindmáig álmaim varázslata, *Janus Pannonius* városa, *Pázmány Péter* szülőhelye, *Ady Endre* zszurnalisztikájának színhelye, Várad, Nagyvárad. Emberöltöm a huszadik századra esvén, ekkor már jócskán eltávolodtunk *Szalárdi János*-nak, a *Síralmas magyar krónika* szerzőjének korától, az ő XVII. századi nevezetes váradai könyvtárától. Engem a könyvvel, a szomjat oltó forrással, a világ befogadásának boltozatos templomával a váradai *Hegedűs* hírlapiroda ismeretett meg. Korosodó kortársaim még emlékezhetnek arra, mi is volt egykoron a Brémer térhez közeli, Fő utcai *Hegedűs* hírlapiroda, a *Hegedűs* kölcsönkönyvtár. Tulajdonosa a két világháború között *Hegedűs Nándor* Magyar Párt-i romániai szenátor és nagyváradai főszerkesztő felesége, akinek üzlete vasútjegyet éppen úgy árult, mint könyvet, pesti hírlapokat, külföldi folyóiratokat — az üzlet háttérében hatalmas szünke könyvvállványok álltak a mennyezetig fölhajolva. Itt minden pesti vagy erdélyi magyar könyv egy-két nappal a megjelenés után már kapható és kikölcsönözhető volt, fillérékért, pontosabban néhány lejes kölcsönkönyvtári bérletért. A kiszolgáló személyzet mindenkiről tudta, kinek mi kell, ki mire vár, kinek-kinek mit is kell ajánlaniok?

A kölcsönkönyvtár pénzért kölcsönzött, s mindent azonnal, nyomdanyomattól frissen, már-már festékszagúan.

Én akkor tizenhat-tizenhét-tizennyolc éves lehettem, s ma hatvanhat esztendőös koromban, a történelmi korszakváltás után már nem pénzért, hanem ingyenesen járok be és olvasok az esztendő minden hónapjában szinte, abban a könyvtárban, amelyet nem hasonlíthatok sem Sárospatakhoz, sem Pannonhalmához, sem a Széchenyihez vagy a gazdag parlamenti könyvtárhoz, lévén minden könyvtárnak sajátos arculata, hangulata, íze és izzása. Minden könyvtár fészek, a tudás fészekmelegét árasztva szét. En ezt a fészekmelegséget leginkább az Akadémiai Könyvtár földszinti olvasótermében (nem terem, inkább nagyobb helyiség), meg a vele szomszédos folyóiratolvasóban érzem. A csend, a rend, a halkság, a sutogóra fogott szó, a puha szőnyeg, amely még a léptek hangját is visszafogja, az egymás iránti figyelem, a dohányzás elkerülése, az észrevétlen lapozgatás valamennyi közkönyvtárunkban természetes.

RUFFY
PÉTER
újságíró

Mi emeli mégis ezek fölé az Akadémiai Könyvtárat?

Hagyományai? A levegője? Egy-egy vonzó tudósarc föltűnése? A könyvtári katalógus fiókjainak betűrendje, világossága, a gyors forgathatóság?

Mikor a magyar nyelvnek a fiatalok számára elbeszelt élettörténetét, a *Bujdosó nyelvemlékeink* című munkámat írtam és adataimat gyűjtöttem, itt mindenről minden közlést, említést — szinte érintést — rövid időn belül megtaláltam vagy könyvek oldalain vagy lapalji jegyzetekben vagy akadémiai beszédekben. Azt, hogyan kerültek *Mikes Kelemen* képzeletbeli levelei előbb Bécsbe, végül is haza, az Egri Érseki Könyvtárba, ahol napjainkban is őrzik, vagy pedig azt, hogyan, mikor, milyen körülmények között fedezték fel *Balassi Bálint* évszázadok óta elveszettek hitt szerelmes verseit a zólyomradványi kastély poros könyvtárában.

Ha már érintettem anyanyelvünk ősi emlékeit, ide kívánkozik a nagy közgyűteményeket dicséző kérdés: ugyan mi más mentette meg régi nyelvemlékeinket, mint a levéltár, a könyvtár? S ezen belül a hívség, a hűség, a háborúkkal, fölprédálásokkal dacoló konok menekítés, rejtegetés s a könyvtárnak mint legfőbb jónak az oltalmazó szeretete. Így mentette meg Pannonhalma a 925 évvel ezelőtt birkabőr hártýára írt Tihanyi Alapítólevelet, a pozsonyi káptalan egykori könyvtára a tatárjárás elől Deákiból Pozsonyba menekített és később első közlőjéről Pray-kódexnek elnevezett egyházi szertartásgyűjteményt, amelynek la-

tin szövege mellett a Halotti Beszéd és Könyörgés magyar sorai rejtekeztek, így őrizték meg az olasz földön írt Ómagyar Mária-síralmat, az első magyar versnek egy latin nyelvű kódex lapjain olvasható szövegét, amely hosszú bujdosás után a belgiumi Louvain-Leuven város egyetemi könyvtárába került.

Személyes hangon kezdtem, így fejezem is be. A magyar műveltséget dicsérendő? Vagy azért, hogy fölmutassam: szerencsés pillanatokban nagyobb népek műveltségét is fölérjük vagy egyenesen túlszárnyaljuk? Például azok irodalmának tüzetesebb ismeretével?

A példa egyedi. De nem minden tanulság nélkül való.

Mikor a Bielefeld-i (NSZK) Univers Verlag fölkérésére a *Varázslatos Magyarország* című négy nyelvű könyv, fotóalbum rövid — nyelvünket, történelmünket, sorsunkat, mai szocialista életünket bemutató — tanulmányát írtam, természetesen magyar nyelven, ezt a négy soros goethei töredéket is idéztem benne magyarul: „*Bármilyen nehéz a gondod, / A*

remény nincs kiirtva, / Ha már az ég beomlott, / Fölszáll még egy pacsirta.”

Magyarra átültetett Goethe- verset nem lehet magyarból németre visszafordítani, hanem meg kell keresni az eredeti német szöveget, ezért a kiadó, majd a bécsi fordító bűjni kezdte a könyvtárakat, hogy a töredék eredetijét megtalálja. Sikertele-nül, mert közölték, nem lelik, következésképpen ilyen Goethe-vers a valóságban nem létezik. Kedves fiatal kollégám (német szakos pesti bölcsész) segítségével tudományegyetemünk német tanszékéhez fordultam. A Goethe-vers eredetijét azonban megadták. A pesti német tanszék könyvtára jobb nyomravezetőnek bizonyult, mint az egész német nyelvterület.

Nemzeti, ha úgy tetszik, nemzetközi büszkeséggel juttattam el a kimásolt eredeti német Goethe-szöveget. Azért használom a nemzetközi jelzőt is, mert egyetlen villanásnyi időre olybá tűnt, mintha a mi könyvtárainkban alaposabban ismernék egy-egy nagy nyelvterület nemzeti költőjét, mint tulajdon honában.

HELYTELENUL – HELYESEN

„Közművelés”, „önművelődés”

Rögtön meg is mondom: a címbeli két idézőjel-pár arra figyelmeztet, hogy hibásan képzett szavakkal van dolgunk, melyek jelentésével nincs minden rendben. Nézzük, miért!

Aki „közművelés”-t ír vagy mond, az nyilván a *népművelést* fölváltó fogalomra, a *közművelődésre* gondol. Tudjuk, mi a különbség a kettő között: a *nép* a

művelésnek *tárgya* volt: a népen kívül, fölül állók — polgárosuló köznemesek, nem nemes polgárok, értelmiségiek — művelték a dolgozó osztályokat; a *köz*, a *társadalom*, a kibékíthetetlen osztályellentéteket megszüntető s most már az értelmiséget és minden más társadalmi réteget magába olvasztó nép a szocializmusban *művelődik*, vagyis *magát műveli*. A *művelődik* visszaható ige, nincsen külső tárgya. Aki azonban „közművelést” mond — a *Magyar Nemzetben* gyakran olvashatjuk így, különösen *Bor Ambrus* cikkeiben —, tudva, nem tudva azt véli, hogy a *köz*t, az egész társadalmat is a társadalmon kívül állók művelik, hogy a társadalom *nem alanya*, hanem csak tárgya a közművelődésnek. Aki „közművelés”-t mond, az visszaszükíti ezt a körülbelül 1965 óta mind általánosabban használt fogalmat a *népművelésre*.

Persze nem állítom, hogy aki „közművelés”-t említ, az egyúttal meghaladott polgári nézeteket ápol, ellenzi a közművelődésnek az aktivításra és önművelésre épülő demokratizmusát. Inkább *hibás párhuzam* ez: a *népművelés* meg a *köznevelés* összetételekben *tárgyas ige* (*művel valakit, valamit; nevel valakit, valamit*) az alaptag, minek hát nyúj-

tani a közművelődést, legyen egyszerűen, röviden közművelés, ugyanazt jelentí — ez lehet a szó kialakulásának logikája. Nem ugyanazt jelentí — talán sikerült bizonyítanom —, és nincs is rá szükség. Még nem elterjedt szó, nem ismeri az értelmező szótár, az értelmező kéziszótár, a nyelvtörténeti szótár sem. Zsargonszó a „közművelés” a népművelők és kulturális kérdésekkel foglalkozó más értelmiségek pongyola szóhasználatában. Főképp szóban, és ígét, igenevet vonva el az összetett szóból: „Azelőtt népműveltünk, most már közművelünk.” Egy szakember értekezleten igényelte, hogy „a népművelőt hívják most már közművelőnek, mert közművelődőnek mégsem lehet nevezni.” De írásunkba is beszüremkedett a kifejezés: az Elnöki Tanács 1976. évi 15. sz. törvényerejű rendelete például „a könyvtári dolgozók közművelő-nevelő tevékenységéről” is szól: pontosabb lett volna a *közművelődési-nevelési* feladatai fogalmazás; „A legszélesebb körű közművelésre hivatott könyvtárak” (Borsod, 77.2:1) talán így javítható: a legszélesebben értelmezett művelődés segítésére, a *legszélesebb körű kulturális nevelés támogatására* hivatott könyvtárak; „Hallatta szavát hat könyvtáros és közművelési szakember” (Könyv és Nevelés, 77.6:135) — talán inkább *közművelődési* szakember; „Szorgalmazott minden olyan kezdeményezést, mely segítette a *közművelést*” (Tolna, 78.2:25) — a fejem tetsem rá, hogy Tolnában is a *közművelődésről* volt szó. Végül egy fordulat a *Könyvtáros* 1980. évi 6. számának 322. lapjáról: a Balaton-parti lakosságnak alig van ideje „*közművelődni*”. Mivel ilyen ige — *közművelődik* — végképp nincsen (*én közművelődöm, te közművelődsz, ő közművelődik...?*); a köz, a társadalom *művelődik, mi művelődünk, ti művelődötök* stb.), a cikk szerzője a kifejezést ironikus értelemben használta, ezért jogosan tette idézőjelbe a közmű-

velődési intézmények igénybevételeének gyenge esélyeire utalva.

Miért torz szó az „önművelődés”? Mert kétszer mondjuk vele ugyanazt, a *szaporítás* hibájába esvén. Egy pillanatra tegyük föl, hogy van „*önművelődik*” ige. Az *ön-* szórészt elhagyva, az *-őd* visszaható képzős művelődik azt jelentí: *önmagát műveli*. Igen ám, de az *ön-* előtag az *önmagát* megrövidülése, így a nem létező „önművelődik” igében *kétszeresen* — *visszaható névmással és visszaható igeképzővel* — is ki van fejezve az igealanyra való visszautalás. Mintha nem volna elég világos a *mosakodik, fésülködik, öltözködik* visszaható értelme, s valaki kitalálná az „önmosakodik”, „önfésülködik”, „önöltözködik” szörnyszülötteket. Pár példa a könyvtári sajtóból: „Az új könyvtárakat egyre inkább az *önművelődés*, a tanulás műhelyének tekintik a látogatók” (Borsod, 77.2:2); bizonyára a *művelődés*, az *önművelés* eszközének tekintik; ugyancsak Borsodban igyekeznek felkelteni az „önművelődési igényt” (77.2:18); a KPVDSZ *Könyvtári Élet* című orgánuma „a dolgozók *önművelődésének* szervezéséről szól” (76.3—4:49, 52); tanácsosabb lenne a dolgozók *önművelését, művelődését* segíteni; „Katalizálni kell az *önművelődést*” — ad programot Tolna (78.2:11); „Miben segíti a könyvtár a tanulat, az *önművelődést*”? — kérdezi a Vas megyei Könyvtár idei évkönyve. Hasznosabb lenne az *önművelést* segíteni.

Honnan pattant elő ez a szó? Első három szótága szinte rimel a *közművelődésre: közműve-, önműve-*. Valamilyen ismeretlen népművelési szógyáros gombot varrt hát a villámzár mellé: a visszaható névmást megtetétzte visszaható igeképzővel. Kár volt.

A *közművelődés* meg az *önművelés* szakmánk alapszavai: szellemi szegénységi bizonyítvány rosszul használni őket.

Szabó Ernő

Lapozgató

● A MAGYAR FOTÓMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE több fontos adattartat jelentetett meg a közelmúltban, s ezeknek a többnyire kevésbé ismert, belső kiadványként publikált összeállításoknak ott a helyük minden, igényesebb tájékoztatásra törekvő könyvtári gyűjteményben. Az óriási szakanyagot feltáró — a nehezen kihámozható keretmegjelölésük miatt esetleg címléírasi gondokat is okozó — nagy kötetek *Szilágyi Gábor* gyűjtő és feltáró munkájának eredményei: A MAGYAR NYELVŰ FÉNYKÉPÉSZETI SZAKSAJTÓ KÉP-ANYAGÁNAK (SZAK)REPERTÓRIUMA két kötetben és négy részben írja le az 1882—1945-ös és 1946—1978-as időszak nyolc fényképeszeti szakfolyóiratában megjelent fotókat, szerzők és címek szerint különválasztva a magyarokat és a külföldieket (200, illetve 192 l. — soksz.); A FOTÓMŰVÉSZETI KIALLÍTÁSOK SZAKREPERTÓRIUMÁT pedig szintén két hatalmas kötetben, az

1890—1945 és 1945—1977-es évkörökre bontva tette közzé 1978-ban és 1979-ben. (419, 260 l. — soksz.) Ezeknél korábban is megjelentek azonban értékes fotóművészeti és fényképezéstörténeti bibliográfiái, illetve sajtótörténeti adatokat, például kronológiát tartalmazó tanulmányai: *A Fotóművészet. Elméleti és történeti tanulmányok 1977* címlapú kötetben olvasható például összefoglalása, „A magyar fényképezési szakajtó története” és „A magyar nyelvű fényképezési szakirodalom tematikus repertórium 1892—1974” című, érdekes szerkesztű, csaknem ötven, nagy alakú oldalt betöltő, tárgyszavak és személynevek szerint rendezett szakbibliográfiája.

● **IRJUNK EGYÜTT ÚJSÁGOT!** címmel rovatot indított a Szabad Föld, hogy olvasóit még jobban bevonja munkájába, és a szerkesztés gondjaiba való beavatással közelebb hozza őket a laphoz. Bajor Nagy Ernő rovatvezető felhívására az olvasók településük könyvtáráról, annak kisebb nagyobb örömeiről és gondjairól irtak az augusztus 24-i számban, csaknem két teljes oldalon. A megjelent kilenc levél közérdekű, akkor is, ha küldője például a saját olvasói fejlődéséről ír, mert a végén jelzi sok-sok falusi könyvtár közös gondját, az „egy-perdülős” helyiség szűkösségét, az új könyvek lassú érkezését, a gyarapítás nehézségét vagy kihagyásait. Az egyik olvasó falujának, Füzesgyarmatnak könyvtártörténetét, a másik a könyvtár személyi gondjait (Kocsér) írta meg, a harmadik a perbáli könyvtár dicséretét zengi, és József Attila-emlékhelyként hívja fel rá a figyelmet, a negyedikben egy munkásasszonnyal folytatott beszélgetés olvasható, az ötödikben író-olvasó találkozósról tudósít egy 15 éves iskoláslány. A királdi könyvtár gondjait nyugdíjas bányász teszi szóvá, egy nyolcvanéves ózdi néni pedig azt kéri, hogy a telep apró fiókkönyvtári helyiségét cseréljék el a mellette levő, nagyobb, kihasználatlan klubhelyiséggel...

● **AZ ÜZEMTÖRTÉNETÍRÁSRÓL** jelentetett meg elméleti és módszertani tanulmányokat Magyar Történelmi Társulat. A 3000 példányban kiadott gyűjtőkötet sorra veszi mindazokat a kérdéseket, amelyeket az üzemtörténetírásnak, mint történettudományi szakágazatnak és egyúttal társadalmi mozgalommá vált „amatőr” üzemtörténeti mozgalomnak az utóbbi évtizedben történt fejlődése hozott felszínre. A tanulmányokat a Magyar Történelmi Társulat üzemtörténeti szakosztályába tömörült legjobb szakemberek készítették. Húsz fontos tanulmány és a függelékben Tóth Róbert: *A magyar üzemtörténeti irodalom válogatott bibliográfiája* című összeállítása teszi nélkülözhetelenné a kötetet az üzemek történetét kutató szakemberek és az érdeklődők számára. Ezért a mű fontos kézikönyve a városi és a megyei könyvtáraknak, valamint a nagyobb szakszervezeti könyvtáraknak (Py) (1979 [1980] 323 l.)

● **A MAGYAR IRODALMI FOLYÓIRATOK** bibliográfiai számbavételére a Petőfi Irodalmi Múzeum által csaknem egy évtizede indított kiadói vállalkozás nyolcadik kötete jelent meg. Ebben a betűrendben a Magyar Színház című folyóirattól a Napkeletig terjedő periodikum-sor több mint háromszáz folyóiratát mutatja be az összeállító, Lakatos Éva. A munkát az első kötet megjelenésekor, a Könyvtáros 1972. évi decemberi számában Fogarassy Miklós ismertette. (1979 [1980] A Petőfi Irodalmi Múzeum bibliográfiai füzetei. A. sorozat 14—16.)

● **A SZAKSZERVEZETEK ELMÉLETI KUTATÓINTÉZETÉNEK TÁJÉKOZTATÓ** című kiadványa 1980. évi 3. számában, a szakszervezeti mozgalom történetével és különféle mai problémáköreivel foglalkozó kutatói jelentések sorában a könyvtárosokat közelebről érintő két beszámoló is közölt: *Fukász György* a csepeli munkások életmódjáról 1969 és 1979 között folytatott vizsgálódás eredményeit és ezek között az olvasáshoz fűződő kapcsolataik mérhető adatait is publikálja; *Tiba Imre* pedig a Dunai Vasműben dolgozó szocialista brigádok tagjainak életmódjával foglalkozik: ez utóbbi jelentésből kiderül, hogy például a szabadidős tevékenységek rangsorában az olvasást a legjobban a főiskolai végzettségűek és a KISZ-tagok minősítették, 15—15 százalékkal. A másik véglet a rangsorolásban a bejárók és a 30 éven aluliak értékítélete a 6,5 illetve az 5,4 százalékkal. Valamennyi brigádtagnak van saját könyve; a tagok átlagosan 47,7 százaléka könyvtári tag, de 60 százaléknál is magasabb az arányuk a közép- és főiskolai végzettségűek, a KISZ-tagok és az alkalmazottak körében.

A Párizsi Magyar Egylet könyvtára

A külföldön létesült magyar könyvtárak közül az egyik legrégebbi és legjelentősebb a párizsi magyaroké. Létrehozásában és fejlesztésében olyan híres személyiségek működtek közre, mint *Tánacsics Mihály*, *Irányi Dániel*, *Zichy Mihály* és *Munkácsy Mihály*.

Párizsban már a 18. században is éltek magyarok, de egyesület és könyvtár létesítésére csak a 19. század negyvenes éveiben gondoltak. Kivándorolt iparosok és mesterlegények alakították meg 1843-ban a Párizsi Magyar Egyletet. Összejöveteleiket rendszeresen a Dánemark kávéházban tartották. Már az első években is járattak hazulról hírlapokat és folyóiratokat. Először a *Honderű* 1844. évi 6. száma említi, hogy meghozatni kívánták még a *Pesti Hírlapot* és egy „bellestrikai” folyóiratot. A cikk írója — *Egressy Gábor* — jelzi, hogy a szerkesztőség a jövőben a *Honderűt* díjtalanul küldi majd az egyletnek. Ugyanitt arról is olvashatunk, hogy egy *Kunvald* nevű párizsi magyar „különben is szándékozik egy olvasótársulatban valamennyi párizsi magyart egyesíteni... — egyébként *Kunvald*nak — csinos magyar könyvtára van.” Az említett olvasókör tényleges megalakulásáról nincs tudomásunk.

Az 1846-ban kinyomtatott „A Párizsi Magyar Jótékony Egylet alap szabályai”-ban is bejelentik, hogy szándékukban áll egy könyvtár alapítása: De tellyesen meg győződvn arról is, hogy a magyar kézműveseknek nem tsak anyagi, hanem egyszersmind lelki szükségéik kielégítésére kell törekedniök, el határozták azt is, hogy könyvtárt szervezve, mindenkinek ki a szellemi táplálékot többre becsüli a dobzódásnál, alkalom adassék szünórát oktatólag eltölthetni...”

Ugyanebből az időből származik az Országos Iparegyesületnek a párizsi *Vállas Antal*hoz írott levele, amelyből megtudhatjuk, hogy az Iparegyesület *Kossuth Lajos* ajándékként megküldte a könyvtárnak az egyesület zsebszótárát. A levélben még ez áll: „mihelyt egyesületünk iparköri lapját megindíthatja: ezekből azonnal küldendünk egy egy példányt, — s hogy végül a tudós társaságot felszólítottuk az iránt, hogy minden nyomtatványaiából kedveskednék Párisi földiinknek példányokkal.”

Hazai eredetű segítőkészségben tehát nem volt hiány, mégis úgy gondoljuk,

hogy ebben az időben az egylet még igen szerény állományú könyvtárral rendelkezett. Sajnos, semmiféle jegyzék nem maradt fenn ebből a korszakból. Az egyesületi élet rendszeres voltát azonban már az a körülmény is bizonyítja, hogy saját egyesületi bélyegzője volt, amely „két egymásban nyugvó kezét ábrázol, rajta e körülirat »Magyar Jótékony Egylet Párisba«”.

Az egyletről maga *Tánacsics Mihály* is megemlékezik *Életpályám* című önéletírásában: „Párisban várakozásomon felül sok mesterlegényt találtam... Gyűlőhelyük a Dánemark kávéház volt, odajáratták magyar hírlapjaikat. Indítványom s buzdításom folytán szabályszerű magyar egyletté alakultak. A résztvevő tagok sora emlékül az én nevemmel kezdetett meg 1846-ban...”

Az egylet 1847—1848-as rendezvényeiről *Garay Antal* (*Garay János* költő testvére) kéziratos párizsi hírlapja, a *Tárogató* számol be. Ebben egyebek között a *Hugó Károly* és *Dobsa Károly* vezette magyar küldöttség tisztelegő látogatását is leírja *Lamartine*-nél, a párizsi városházán. *Garay* emlékirataiban arról is beszámol, hogy 1848-ban rendszeresen járt az egyletbe tájékozódás végett, hogy a hazai eseményekről elolvassa a pesti hírlapokat.

A forradalom után az egylet még 1851-ig működhetett, de már igen nehéz körülmények között, ekkoriban ugyanis a bonapartista hatóságok erősen szemmel tartották a külföldiek csoportosulásait, majd üldözni kezdték őket. Ekkor az egylet könyvtárát és iratait egy tagtársnál dugták el, aki egy házkutatás előtt elégette az egylet könyveit és az iratok jelentékeny hányadát. Ezután hosszú időre gyakorlatilag megszűnt az egyesület, noha éppen ebben az időben igen sok emigráns került Magyarországról Párizsba.

Az egyesületi tagok mozgolódására csupán a hatvanas évek elején kerülhetett ismét sor. Az újraalakulás végül is 1864-ben történt meg. Az ideiglenes elnök *Bertha Sándor* volt, az összejöveteleket akkoriban a Boulevard Beaumarchais 60. szám alatti Café de Terrases-ban tartották. A visszaemlékezések szerint az egyesületi célokra szolgáló különterem falát *Kossuth* és *Petőfi* arcképe díszítette. A

tulajdonképpen könyvtárról csak ettől az időtől kezdve beszélhetünk. Fennmaradt a könyvtáros neve is — Szabados Géza volt az illető —, az új elnök pedig dr. Vásárhelyi Zsigmond orvos lett. A könyvtár állapotáról az első részletesebb jelentés a Vasárnapi Újság 1865. évfolyamában jelent meg:

„Szerényen bevalljuk, hogy könyvtárunk mindössze 20 kötet nagyságú, ily csekély lapjaink száma is, csak a Vasárnapi Újság, a Magyar Sajtó, a Pester Lloyd, a Sürgöny és a Koszorú, melyet most a Fővárosi Lapokkal pótolunk.

Azonban mindez a kisszerű kezdet arányban áll jövedelmi forrásainkkal: a rendes fizető tagok számával (50).

...választmányi tagok: Láng Károly... Szabados Géza urak. Szabados Géza úr egyszersmind Könyvtárnok a napos kötelezettségeivel.”

A könyvek száma csak igen lassan gyarapodott, elsősorban ajándékozás és kisebb mértékben vásárlás útján. Eleinte a hangsúly a hazai hírlapok és folyóiratok járatásán volt, hiszen a párizsi magyarok elsősorban a hazai állapotokról

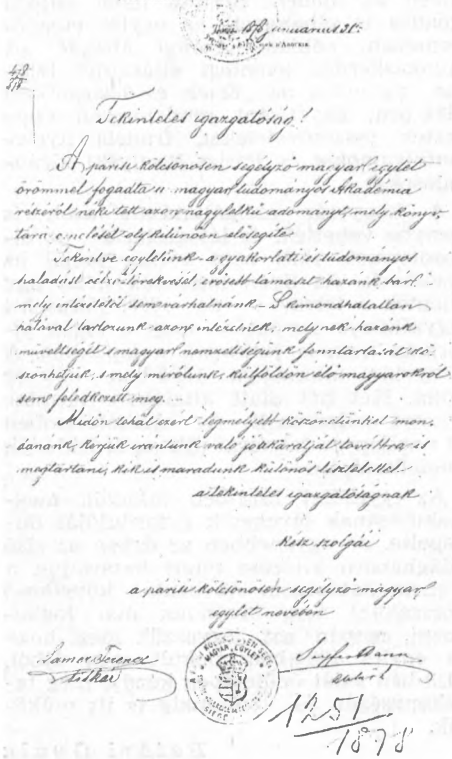
kívántak tájékozódni, csak később mutatkozott fokozottabb igény a könyvek iránt is. Jelentésekből, cikkekből szinte évről évre követni tudjuk, hogy mely hírlapokat és folyóiratokat hozatták meg. 1868-ra számottevően megemelkedett a könyvek száma, a könyvtár már 454 kötettel rendelkezett. A könyvajándékozók között ott találjuk többek között a nagy pesti könyvkiadókat is: Emich Gusztávot, Heckenast Gusztávot, Aldor Imrét, Csáthy Károlyt. Az egyesület elnöke ekkor már Irányi Dániel, könyvtárosa Medgyesi Gábor. Később újabb lapok gyarapították az állományt (Újság, Budapesti Közlöny, Ungarische Lloyd, Hon, Magyar Újság, Magyarország és a Nagyvilág, Képes Világ, Üstökös, Ludas Matyi, Munkások Újsága). Érdemes felfigyelni az 1870. évi könyvajándékozók névsorára is: Orbán Balázs, Szily Kálmán, Keleti Károly, Kátai Gábor, Greguss Ágost, Lövei Klára, Mátrai Gábor, Liptay Pál. A kapott ajándékokból tizenhárom kötetet ők küldtek el a Londoni Magyar Egyesület Könyvtárának.

Ezután a porosz-francia háború miatt rövidebb időre ismét szünetelt az egyesület tevékenysége. Majd érezhető fel lendülést hozott Zichy Mihály bekapcsolódása az egyesület munkájába. Zichy az egyesületbe Gyürki Antal mérnök és Gruby Dávid orvos hatására került be. A nagy magyar festőművész, akit már 1875-ben megválasztottak az egyesület elnökének, tisztségében elsősorban a párizsi magyarok csoportosulásának anyagi megerősítésére törekedett, és számos sokszorosított képeknek jövedelmét ajánlotta fel a szervezetnek. Az anyagi bázis növekedése egyben a könyvtár erősödésével is járt. Zichy személyes ismeretségét és befolyását is felhasználta a könyvtár állományának gyarapítása érdekében, s számos magyar hírlap, folyóirat ingyenes megküldését intézte el. Kapcsolatba lépett a Nemzeti Múzeum Könyvtárával (a mai Országos Széchényi Könyvtárral), hogy az másodpéldányaiból küldjön az egyesületnek. Elsősorban ipari vonatkozású szakkönyveket kért, hogy azokból anyanyelvükön tanulhassanak a párizsi magyar munkások, iparossegédek és kisiparosok. Kérő levelét Pulszky Ferenc múzeumigazgató Polixénia nevű leányához írta. Érdekesnek látszik idézni néhány sort a levélből:

„Tudom — írja Zichy —, hogy a nemzeti Múzeumban sok a duplikátok száma a könyvtárban. Ha nagyon tisztelt Atyja ezekből a párizsi Magyar Egyesületünk számára haszonvehető könyveket kiválasztana és ezekkel a mi alig 800 kötetekből álló könyvtárunkat gazdagítaná... Az iparra vonatkozó föld és nép ismei könyvek leginkább kívánhatók. A

PÁRISI KOLCSONOSAN SEGÉLYZŐ MAGYAR EGYLET

(SOCIÉTÉ ANONYME DE SECOURS MUTUELS)

Magyar irodalom legújabb teremtményei is hiányoznak.”

Zichynek elnöksége alatt végig igen nagy gondja volt a könyvtáraknak. Egyebek között azt is szeretne elérni, hogy az egyesületnek saját épülete legyen, ahol a könyvtár is jobban működhessen: „A második nehézség... azon körülmény, hogy a magyar egyesület gyenge anyagi erejéhez képest bérhelyiségben kénytelen tengődni, oly helyiségben, mely alig képes az egyesület könyvtárát s egyéb ingóságait befogadni, mely elégséges az egyesületi gyűlések, társalgási estélyek, tanórák stb. megtartására, s mely a mellett, hogy egy kávéháznak kiegészítő részét képezi, valóban nem olyan természetű, hogy egyesület céljaival összhangzásban állana.” Itt említjük meg, hogy Zichy még távozása után is gondolt a könyvtárra, és rendszeresen ajándékokkal gyarapította.

Később a könyvtár állományáról jegyzék is készült. A katalógust *Dick Manó* miskolci könyvkereskedő állította össze és nyomatta ki, ebből azonban, sajnos, nem került elő még egyetlen példány sem. Ha majd valahonnan felbukkan belőle egy füzet, teljes képünk lehet az ekkor már 1600 kötetből álló könyvtárról. Erre most csak a jelentésekben szereplő ajándékkönyvek címéből következtethetünk, noha jobban jellemzi egy könyvtár anyagát a vétel útján megszerzett állomány ismerete, amely nem szerepel a jegyzékekben. A hírlapokról és a folyóiratokról több jegyzék is rendelkezésünkre áll. Párizsba általában eljutottak a legfontosabb pesti napilapok, és a fontosabb folyóiratok sem hiányoztak. 1892-ben például járt az egyesületben a *Bányászati és Kohászati Lapok*, a *Békés*, a *Budapesti Hírlap*, az *Egyetértés*, az *Építési Ipar*, a *Magyar Ipar*, a *Magyar Mérnök Közlöny*, az *Országos Középiskolai Tanár Egyesület Közlönye*, a *Pester Lloyd*, a *Vasárnapi Újság*. Igen figyelemreméltó körülmény a szaklapok járata.

Zichy Mihály távozása után ismét fényes név került az egyesület élére, ugyanígy elnöknek Munkácsy Mihályt választották meg. Noha ő is lelkiismereti kérdések tekintetében, hogy jól képviselje a párizsi magyarokat, nem állt módjában olyan aprólékos kérdésekkel foglalkozni, mint Zichynek, aki távozása után is kapcsolatban állt kedves párizsi magyarjaival, jó tanácsaival — és ajándékokkal, anyagi támogatással — pedig élete végéig ellátta őket.

Elsősorban Zichy ösztönzésére a Magyar Tudományos Akadémia is rendszeresen küldött ajándékkönyveket az egyesületnek. Erről levél is maradt fenn, amelyben az alelnök megköszön egy kül-

deményt: „Tekintve egyesületünk gyakorlati és tudományos haladását célzó törekvését, erősebb támaszt hazánk bármely intézetétől sem várhatnánk. S kimondhatatlan hálával tartozunk azon intézetnek, melynek hazánk műveltségét s magyar nemzetiségünk fenntartását köszönhetjük, s mely mirőlünk, külföldön élő magyarokról sem feledkezett meg.” (E levél másolatát az előző oldalon közöltük.) 1879-ben *Jókai Mór* küldte meg az egyesületnek „Összes művei” száz kötetét.

A nyolcvanas, kilencvenes években az egyesület és könyvtára egyenletesen fejlődött. Szerepe volt ebben a magyar kormánytól és más hazai szervektől kapott anyagi támogatásnak is. Jól jellemzi az egyesület akkori helyzetét a *Szomorú Dezső* Párizs regényében közölt leírás: „... a falon feltűnt, pirosba dermedve, Karlovsky festménye a királyról, tábornoki dísz egyenruhában... valahogy odalépett azzal a tragikus vizavival, ami a Kossuth Lajos arcképe volt a szemközti falon. ... én itt most felolvasni fogok!”

A király arcképének kifüggesztése nem akadályozta meg a vezetőséget abban, hogy beszerezze Kossuth Lajos „Iratim az emigrációban” és *Klapka György* „Emlékeim” című művét is a könyvtár részére. Bizonyos munkásmozgalmi és szocialista hatások is érték az egyesületet ebben az időben. Számos ilyen jellegű előadás is elhangzott az egyesület előadótermében, például *Arányi Miksdé* „A munkáskérdés jelenlegi állásáról” 1883-ban, valamint az „Érték és haszon”-ról 1884-ben. Egyébként rendszeresen szerveztek összejöveteleket, francia nyelvtanfolyamokat és Párizs környéki kirándulásokat.

A könyvtár szolgáltatásait azok is igénybe vehették, és látogathatták az olvasótermet, akik nem voltak tagjai az egyesületnek. Az ilyen látogatók néha úgy ellepték a termet — az 1885. július 5-i jegyzékönyv szerint —, hogy a tagok jóformán nem is juthattak a lapokhoz. A könyvtár állománya 1886-ban kétezer kötet. Két hét alatt általában harminc kötetet kölcsönöztek. Az olvasóteremben 22 napilap és folyóirat állt az érdeklődők rendelkezésére.

Az egyesület 1914-ben második megalakulásának ötvenedik évfordulóját ünnepelte, de ugyanebben az évben az első világháború kitörése miatt bezáratták a francia hatóságok. Az ezután következő korszakkal nem kívánunk már foglalkozni, csupán azt jegyezzük meg, hogy az egyesület 1924-ben alakult meg újból, 1929-ben saját épületében kezdte meg tevékenységét és napjainkig is itt működik.

Batári Gyula

Tóth Rózsa

Szeged a két világháború között *Buday György* és *Bordás Ferenc* révén jelentős szerepet játszott a magyar exlibris-művészetben. A mai Szeged kisgrafikai életét a nők uralják; Kopasz Márta és László Anna mellett Tóth Rózsának (Szeged, Tarján széle 6. 6723) is sokat köszönhet.

Hódmezővásárhelyen született 1942. június 31-én. Nehéz körülmények között nőtt fel. Iskoláit szülővárosában kezdte, de a középiskolát már Szegeden fejezte be, s ma már tősgyökeres szegedinek számít. A rajz gyermekkora óta foglalkoztatta, középiskolájának is volt képző- és iparművészeti tagozata, mégis a pedagógus pályát választotta. A szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán magyar és orosz szakot végzett; művészeti vonalon *Major Jenőtől*, *Fischer Ernőtől* és *Vinkler Lászlótól* tanult sokat. A főiskola elvégzése után a József Attila Tudományegyetemen orosz nyelvből és irodalomból középiskolai tanári oklevelet is szerzett. Azóta Szegeden tanít, iskolájában képzőművészeti szakkört is vezet, s a művészi alkotótevékenység csak szabad idejét köti le. A grafika mellett szöveggel és egyéb textilmunkákkal is foglalkozik; első kiállításán, 1972-ben, a Szegedi Művelődési Központban még csak szőnyegeit állította ki.

Kiállításainak jegyzéke oldalakat töltene meg, éppen ezért itt csak a legszükségesebbekre szorítkozhatunk. 1972 óta nemcsak itthon szerepel állandóan, de külföldön is, elsősorban a Szovjetunióban. 1973-ban a szegedi Móra Ferenc Múzeum Pusztaszer-pályázatának első díját nyerte el. 1974-ben az Amatőr Képzőművészek Tárlatán nyert díjat; „Könyvhét 1974” című grafikája könyvtári kiadásban ezekhez jutott el Csongrád megyében. 1975-ben már szerepelt az országos jelentőségű Téli Tárlaton, de sokszor állított ki gyárakban, üzemekben, és Tyereskova-lapját 1975-ben Moszkvában, a Csillagvárosban is kiállították. 1976-ban a Dél-alföldi Tárlat Bartók-sorozatát mutatta be, 1979-ben idehaza a szegedi Gagarin-iskolában, külföldön pedig a Szovjetunióban volt egyéni tárlata. 1980-as leningrádi kiállításáról a Leningradzkaja Pravda is megemlékezett.

Ex librisrel és egyéb kisgrafikával 1972 óta foglalkozik; kisgrafikáinak száma körülbelül 250. Az ex libris és az alkalmi grafika mellett az embléma és a szignet is foglalkoztatja, melynek jó hírét itthon

még *Kozma Lajos* alapozta meg. Ifjúsági szervezetek és rendezvények részére készített emblémái, jelvényei osztatlan sikert arattak. Sok hazai és külföldi exlibris-kiállításon szerepelt (hazai exlibris-találkozók Ceglédig, Szegedig és külföldi exlibris-kongresszusok Bledtől Luganóig). Kisgrafikáit szívesen közölték a különféle lapok és folyóiratok, itthon és külföldön egyaránt.

A grafikus Tóth Rózsa mondanivalójának megfogalmazására majdnem kizárólag linómetszetet használ. Ismeri anyagának természetét és lehetőségeit; tudja, hogy a bársonyos foltok, a hajlékony, lágy vonalak líraivá oldják a valóságot, bár lehetőséget adnak a drámai felhangok érzékeltetésére is. Anyaga a realizmusra predesztinál ugyan, de a modernebb törekvéseknek sem áll útjában — ezekkel azonban Tóth Rózsa nagyon csínjában bánik, tudván, hogy nyomukban könnyen elillan a megszemélyesítő varázs. Egyfajta szecessziós hajlam is végigvonul egész kisgrafikai művészetén, s ez nemcsak a burjánzó növényi ornamentika gyakori alkalmazásában jelenkezik — magyar motívumokra utaló beütéssel —, hanem az alakbrázolás árnyképszerű kivitelezésében is. A szecessziós zsúfoltságba is igyekszik azonban mindig rendet vinni, a nosztalgiahullámot pedig valóságos keretek közé szorítani, s hangot adni egyéni gondolat- és érzelmvilágának is. A szegedi kisgrafikusok kötelező penzuma, a Juhász Gyula-portré szelíd mélabút áraszt, akár a szomorú költő és gordonkahangú költészet. Jelképrendszere nem nevezhető ugyan forradalminak, a hagyományos név- és foglalkozási szimbolikából nehezen tud kitörni, de megkísérli őket új tartalommal megtölteni. Nem szívesen pepecsel a részletek aprólékos kidolgozásával, de a sommázást sem viszi túlzásba; fekete-fehér képi világában ennek a fekete domináns szerepe sem mond ellent. Lírikus alkat, de a pátoszt kerüli; grafikáinak dikciója könnyen érthető, mégsem nevezhető vulgárisnak. A „növény-ember-ál-
lat” világán ritkán lép túl, pedig a modern, technokrácián alapuló világ sem idegen tőle (Ex libris Szabó G. László). Van humora is, de csak ritkán él vele (Ex libris enyém, Ex libris Fügedi stb.); pedig olyan szűkében vagyunk a mosoly-nak! Az „Ex libris Turi-Tóth Tibor 1975” — az „Ex libris Fodorné Magyar Mária” mellett egyik legjobb lapja — azt az utat is jelzi, amelyen Tóth Rózsának a jövőben haladnia kellene: az egyéni képépítkezés, a szellemes ötletek, a kép és a szöveg szerves egységbe foglalásának útján.

Galambos Ferenc

A Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár évkönyve 1980

Hármas évfordulót ünnepel jubileumi évkönyvével a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár: a felszabadulás 35. évfordulóján kívül a könyvtár életének két nagy állomását is. Nevezetesen azt, hogy száz éve, 1880-ban nyitotta meg kapuit a megyei könyvtár előintézménye, Szombathely város közkönyvtára, és tíz éve működik új épületében a nagyra nőtt utód.

A visszatekintés igénye és az ünnepélyesség az oka, hogy ez az évkönyv kisérté a két előzőtől. Kevesebb benne a szokásos beszámoló, jelentés és statisztika. Nagy helyet foglal el viszont a *Tilcsik György* által szerkesztett dokumentum-gyűjtemény, amely főleg a Vas megyei Levéltárban őrzött források közreadásával tekintti át a száz év könyvtártörténetét. 1877. március 8-án javasolta *Kuncz Adolf* képviselő Szombathely város képviselőtestületének ülésén egy városi közkönyvtár felállítását. Az elhatározást tettek követték, és az 1880-as évek elején *Horváth János* tanító „már” heti négy órában állt az olvasók rendelkezésére a néhány ezer kötetes könyvtárban. Több szervezeti változás után 1924-ben *dr. Pável Ágoston* gimnáziumi tanár, költő, irodalomtörténész, néprajztudós, nyelvész és tudományszervező került az intézmény élére, aki hozzáértő, szívós munkával magas színvonalú gyűjteményre fejlesztette a könyvtárt. Az 1945 után ismét Szombathely város kezelésébe került könyvtár 1952-ben egyesült a nem sokkal előbb szervezett körzeti könyvtárral, s lett Vas megye könyvtárainak vezető intézménye. Az egykori, néhány ezer kötetes könyvtár ma korszerű épületben működő, 365 000 kötetes tudományos és közművelődési intézmény, amely rangját magas színvonalú állományával, különgyűjteményeivel, technikai felszereltségével és a művelődés szolgálatában álló jó munkatársi gárdájával vívta ki. Több új módszer, eljárás bevezetésén és kipróbálásán kívül a könyvtár vállalta a nemzetiségi báziskönyvtár feladatkörét, jól szervezett megyei hálózatot épített ki és gondoz ma is, legutóbb pedig a kötelepéldány-elosztás regionális rendszerébe való bekapcsolódással vállalt újabb szerepet. Az elmúlt évszázad jegyzőkönyveit, jelentéseit, a fenn tartók határozatait, az avatóbeszédek és más dokumentumokat jórészt eredeti formában közlő fejezet utolsó darabja egy 1979 januárjából való jelentés, amely-

ben a kötetet szerkesztő *Takács Miklós* könyvtárigazgató összegezi az intézmény jelenlegi helyzetét. Nem ebből, hanem a szerkesztői bevezetőből idézzük a sok mindenre választ adó sorokat: „A város közönsége büszke lehet közkönyvtára történetére. Múltjának értékeit a jelen fejlődése sem homályosíthatja el. És ha e múlt utolsó egyharmadának összehasonlíthatatlanul kedvezőbb fordulatain eltűnődünk, mélységesen tudatában vagyunk annak, hogy a mai sikerek mögött egész társadalmunk áll, a város munkásainak, tanulóinak, értelmiségieinek, dolgozóinak széles körű érdeklődése és tudásszomja, amelynek kielégítésére nem lehet eleget tenni; ott van a szocialista művelődéspolitikai helyi képviselete és nem utolsósorban ott áll a támogatásra és segítségre mindig kész gondos fenntartó és politikai vezetés.”

E műltra tekintő és további kutatásra serkentő dokumentumok sorát az elmúlt évtized munkáját elemző tanulmányok követik. *Pethő Gyula* a helyismereti gyűjtemény létrehozását, kialakulását (ez is Pável Ágoston munkája nyomán vált szervezett gyűjteménnyé), gyűjtőkörét, sokoldalú feltáró rendszerét és főként nagymérvű hasznosítását írta le a feladatokat is tartalmazó tanulmányában. *Németh Ottóné* és *Pallósiné Toldi Márta* az 1970 és 1979 közötti évek könyvtárközi kölcsönzési adatainak mennyiségét és tartalmi elemzését végezte el, s megállapítja, hogy erőteljesen emelkedik a megyei könyvtár által adott dokumentumok (másolatok) száma. Új tennivaló lesz a jövőben a régió kötelepéldányainak lelőhelyeiről adandó felvilágosítás a kiépülő nyilvántartó karterek alapján. Szoros, érdemi munkakapcsolat alakult ki a gyermekkönyvtár és az iskolák között, de a *Járai Andrásné* és *Sulyok Emília* által írt beszámoló fölveti a könyvtári ismeretek megtanításának pedagógiai megalapozatlanságát is, amely különösen a felső tagozatban okoz gondot. *Tilcsikné Pásztor Ágnes* az 1973-tól országos vállalkozással bővült irodalomkutatások gyűjtésének, regisztrálásának, szétsugárzásának és felhasználásának tanulságait tárta föl a szolgáltatásban részesülő könyvtáraknak küldött kérdőívre kapott válaszok alapján. Néhány megfontolásra érdemes javaslatot is ismertet, amely a szolgáltatás továbbfejlesztését szolgálhatná. *Krutzler Ferenc* írása a

megyei könyvtár tízéves zeneműtárának gyűjtőköréről, technikai felszereltségéről, anyagának feltártságáról és a zenei könyvtár közönségkapcsolatairól szól.

Az új könyvtárápületről készült két fényképet *Devecsery László* „csemegéket” is tartalmazó válogatása követi, amelyet a könyvtár vendégkönyvéből szerkesztett. *Weöres Sándor, Nagy László, Féja Géza, Kádár János* és mások sorait, aláírását láthatjuk, bizonyágaként az intézmény erős társadalmi töltésének, tekintélyének, nyitottságának és a szellemi életben elfoglalt rangos helyének. *Dénes Pálné* és *Szalay Mária* alapos, széles körű, az országos és a helyi kiadványokból, könyvekből, kéziratokból, illetve periodikákból egyaránt válogató bibliográfiája folytatja az előző kötetekben Vas megye könyvtárügyéről megjelent irodalomjegyzéket. A 866 tételt tartalmazó, pontos címléírással és raktári jelzettel készült, időrendbe sorolt

jegyzékhez alapos összesített név- és tárgymutató, valamint földrajzi mutató készült. (Kár, hogy ez nem terjed ki az egész kötetre!) 55 önálló és 12 periodikus kiadványt sorolt föl a Vas megye könyvtárainak 1970—1979 közötti termését számba vevő, utolsó fejezet.

Valamennyi tanulmány végén német nyelvű összefoglalás és bibliográfia könnyíti meg a további tájékozódást. Az ésszerű, gazdaságos időszakossággal megjelenő évkönyv tetszetős, szép nyomdai kivitelben, 600 példányban készült. Az esztétikus megjelenés és a gyorsaság (az előszó dátuma 1980 március, és már augusztusban készen volt a kötet!) a Sylvester János Nyomdat és a két „testvér”, a nyomda és a könyvtár jó kapcsolatát dicséri. (*A Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár III. évkönyve. Szerk. Takács Miklós. Szombathely, 1980. 172 l.*)

T u b a L á s z l ó

Lőrincz Judit: Gondolatok a munkásművelődésről

A minisztérium tudományos koordinációs bizottságának kiadványa — *Lőrincz Judit* és *Rácz Ágnes* munkája — összefoglaló, regisztráló és (kisebb mértékben) értékelő tanulmány-, illetve bibliográfiakötet. Az elmúlt 15 év munkásművelődésével kapcsolatos publikációk — kulcsszavakra épülő, annotált — leírásainak válogatott gyűjteményét (lezárva: 1978 decemberében) megbízható, korrekt összefoglaló tanulmány előzi meg, a kötet végén pedig könnyen használható név- és tárgymutató található.

Lőrincz Judit nagy fába vágta fejszéjét, amikor arra vállalkozott, hogy az elmúlt másfél évtized (munkás)életmóddal (munkás)művelődéssel kapcsolatos kutatásainak és egyéb publikációinak dzsungelében rendet terem — 30 oldalon! Ráadásul úgy, hogy ez az értékelő összefoglalás lehetőleg áttekinthető, befogadható és megemészthető legyen *az átlagos teherbíró képességű érdeklődő számára is*. Nos, a képtelennek látszó feladat megoldása példásan sikerült. Az összefoglaló szigorúan a tényekre (a kötetben regisztrált publikációkra) épül, részletei kiterjednek a perifériális (vagy oda szorított) kérdésekre is, a munka mégis igen tömör, magvas és körültekintően pontos. (A 28. oldalon taglalt, a Berkesi-típusú lektúr kedvelőinek arányát feltüntető szám — 4 százalék (!) — sajtóhiba mivoltáról nyilván nem ő tehet.) Lőrincz Judit hangvétele mindvégig józanul tárgyilagos, tényközlően hiteles.

Egyebek között rámutat arra, hogy míg a szakmunkásképzőkben a fizikai dolgozók gyerekeinek aránya 81,3 százalék, a gimnáziumban már csak 46,5 százalék; továbbá arra is, hogy a munkásfiatalok 54 százalékának „élettervéhez nem tapad a tanulás igénye”, és ismét figyelmeztet minden érintettet, hogy az olvasási kultúra szintjének emelése nemcsak a könyvszakma és a könyvtárak ügye, hanem jelentős szerepet kell kapniuk benne a továbbfejlesztett oktatási módszereknek is. Helyes, hogy újfent leíródik, miszerint a könyvtári rendszer fejlesztése elmarad a kívánt mértéktől, problémái a rangsorban hátra kerülnek, orvoslásuk nem jelentőségüknek megfelelően történik. Örömmel olvastuk annak a ténynek a tudatosítását is, hogy a munkásművelődésről nem szerencsés átfogóan beszélni. A munkásság rétegezett, például a szakmunkások egy részének ízlése közelebb áll az értelmiség ízléséhez, mint a betanított munkásokéhoz. Helyesebb és célszerűbb tehát — fejtegeti Lőrincz Judit —, ha úgynevezett *kulturális blokkok*ban folynak a vizsgálatok, ahol az egyazon kategóriába sorolás kritériumait nem elsősorban az osztály-, illetőleg a rétegspecifikumok határozzák meg, hanem a „több szinten működő bonyolult faktorok együttese”.

Egyetértésel szemléztük a kutatásra javasolt témák sorát is. Különösen a *hétköznapi kultúra* szférájába tartozó *kapcsolati kultúra* kutatásának fontosságát

emeljük ki. (Vö. Hankiss Elemér idevágó vizsgálatainak megállapításaival!) Fontosnak látszik továbbá a környezet-kultúra, az ipari formatervezés vagy a reklám és a plakát hatásmechanizmusának kutatása, illetőleg elemzése is.

A *Gondolatok a munkásművelődésről* java részét a témával kapcsolatos publikációk rendszerezett egységei teszik ki. (Rácz Ágnes gondos munkája.) A szerkesztők által összegyűjtött anyag eredetileg 601 tétel volt, ebből válogatták ki a kötetbe felvett 171 címet. A legfontosabb írásokat e túl szigorú rosta ellenére is regisztrálták, de ha arra gondolunk, hogy

belátható időn belül nemigen kerül sor hasonló vállalkozásra (nem is szólva arról, hogy a címe *hiányzó, csaknem háromnegyed részét is összegyűjtötték a szerkesztők*), sajnálhatjuk, hogy nem teljes (vagy legalábbis lényegileg nem teljes) a bibliográfia.

S befejezésül még egy kritikai megjegyzés: a színvonalas kötet igénytelen kiállítása és szétmálló papírborítója méltatlan a gazdag tartalomhoz. (*Kulturális Minisztérium Tudományos Koordinációs Bizottság, 1980. 147 l.*)

Monostori Imre

SAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK

A TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJEKOZTATÁS idei 9., szeptemberi számában igen érdekes interjú olvasható, amelyben az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ nemrég nyugdíjba vonult főigazgatójával, a TMT volt főszerkesztőjével, *dr. Lázár Péterrel* készített *Végh Ferenc*. A szinte teljes pályaképet feltáró beszélgetésnek különösen fontosak a magyarországi dokumentációs tevékenység korai szakaszára vonatkozó részletei, az Országos Dokumentációs Központ és az öt szakmai dokumentációs központ 1949–1950-es történetének adalékai, mivel Lázár Péter a negyvenes évek végétől cselekvő részese volt a felszabadulás után újjászületett, illetve megszületett magyar könyvtárügynek és szakirodalmi tájékoztatásügynek. Érdemes megemlíteni, hogy az interjú során hitet tett a könyvtári alapra épülő szakirodalmi információ (dokumentációs) szervezet és tevékenység mellett, amely „félkarú óriás” a könyvtári bázis nélkül. Véleménye szerint ugyanis nem elegendő, ha az információ szakembere csupán felhívja az olvasó figyelmét a dokumentumra — azt magát is szolgáltatnia kell, ami viszont legkönnyebben a dokumentációs intézménnyel szimbiózisban élő könyvtár állományából történhet. Annak, hogy Magyarországon a szükségesnél kisebb az információ iránti igény, Lázár Péter három okát nevezi meg: a használók képzésének hiányosságait, az információk befogadására való felkészítésük gyengéit, a szolgáltatások elégtelen népszerűsítését, végül pedig a szolgáltatási forma helytelen megválasztását, amire még esetleg a számítógéppel készített bibliográfia is példa lehet. Figyelemre méltó, amit a hazai számítástechnika alkalmazásáról és jövőjéről mond: szerinte a magnesszalagos információszolgáltatás további kiépítése mellett a következő lépés az

ügynevezett terminál-program lehetne. Szerkesztői munkájával kapcsolatban az utóbbi időszak kedvezőtlen jelenségeire hívta fel a figyelmet: „Öt esztendő Unesco-megbízatásom lejártával döbbenten láttam a változást: az információ és könyvtári szakemberek érdeklődése megcsappant, már nem törekednek arra, hogy értékes gondolataikat közreadják. Hajlamos lettem volna ennek okát elsősorban a magyar honorárium-rendszer túlhaldottságában keresni. Lehet — s ez örvendetes lenne —, hogy magyar könyvtári szakembereink már nincsenek anyagilag rászorulva a cikkírára? Sajnos... tapasztalataim nemcsak az íráskedv csapnásában negatívak, hanem az olvasási kedvben is. S hogy ez nemcsak a fiatalokban fedezhető fel... az azt mutatja, hogy a könyvtárosok alig foglalkoznak saját szakmájuk kérdéseivel. Lehet, hogy nem élethivatásnak tekintik pályájukat, hanem csupán tisztos kenyérkeresetnek? ... a felnövő új szakkönyvtárosi generáció íráskészségével is baj van. A

közlésre benyújtott cikkek nyelvi színvonalára érezhetően süllyedt... Valahol az általános oktatásban gyökerezhetnek a bajok.” — A TMT egyéb cikkei közül érdekes témával, a folyóiratcikkek átfutási idejével foglalkozik az Akadémiai Könyvtár két munkatársa, *Nagy József* és *Braun Tibor*: az MTA négy idegennyelvű természettudományos folyóiratát (Acta) értékeli ilyen szempontból, összehasonlítva őket a tőkés, illetve a szocialista országokbeli társaikkal. Megállapításuk szerint a magyar Acták helyzete az Acta Physica kivételével tartósan kedvezőtlen. — A folyóirat új vitarovatában, az „Altera pars”-ban *Billédi Ferencné* egy korábbi cikkhez fűz megjegyzéseket, feltárván az AGRIS, a nemzetközi mezőgazdasági tudományos műszaki információs rendszer újabb fejlődésének tényeit.

A KÖNYV ÉS NEVELÉS 1980. évi 4—5., összevont száma közli az iskolai könyvtárak 1979/80-as főbb statisztikai adatait. Ezek szerint az *általános iskolákban* egy tanulóra átlagban 8,65 kötet jut; a legmagasabb Somogy megye átlaga (11,76), a legalacsonyabb Pest megyéé (5,69 kötet). Az egy tanulóra jutó évi gyarapítási összeg 19,62 Ft. (39,17 Ft-os gyarapításával vezet Somogy, az utolsó — 13,88 Ft-tal — Fejér megye.) E könyvtárakban az olvasók országos aránya 58 százalék; az élen Somogy és Vas áll 67—67, a sor végén pedig Fejér megye 46 százalékkal. A *szakmunkásképző intézetek* állománya egy tanulóra számítva 10,8 kötet. (Az első — 13,4 kötetrel — Pest, az utolsó — 8 kötetrel — Szabolcs-Szatmár.) Beszerzésre a szakmunkásképzők 34,4 Ft-ot fordíthatnak; az egy tanulóra jutó legmagasabb összeget Csongrád mutathatja fel (54,1 Ft), a legalacsonyabbat Baranya (16,7 Ft). A szakmunkástanulók 54 százaléka olvas az iskola könyvtárában; Vasban a legnagyobb arányú, 93 százalékos a könyvtárhasználat, a legalacsonyabb, 42 százalékos pedig Veszprém megyében. Minden

mutató tekintetében a *középkisiskolák* vezetnek. Náluk egy tanulóra 26,9 kötet jut (a szélső értékek: Csongrád 33,7, Heves 16,8 kötet). A gyarapításban is Heves megye az utolsó tanulónkénti 30,1 forintjával, az első pedig Vas, amely 94,5 forintot juttatott az állomány növelésére az országos 55,7 Ft-tal szemben. A középkisiskolások 77 százaléka iratkozott be tanintézetének könyvtárába; a legnagyobb arányban Pest (95), a legkisebb arányban, 58 százalékban Vas megyében. — Szintén számokat vonultat fel írásában *Palotás Adám* Békés megyei iskolai könyvtári szakfelügyelő, ezek a számok azonban a „mögöttes tartományok” elemzésével egy megye iskolai könyvtárügyének súlyos kérdéseire is rávilágítanak, noha az elemzés csupán az állomány nagyságával és a gyarapodás mértékével kívánt foglalkozni. A fő problémák: az egy-egy megyén belül is mutatkozó óriási ellátási különbségek, a nagyobb iskolák könyvellátásának túrhetetlenül kedvezőtlen helyzete, a vásárlások rendszeretelensége, személytől való túlzott függése, egyes iskolák teljes ellátatlansága, a szaktantermek könyvek nélkül hagyása, a könyvtárösszevonások, közös funkciójú könyvtárak kialakításának vadhajtsái. Megnyugtatóbb e megyében is a középkisiskolák és a szakmunkásképzők — különösen a mezőgazdaságiak — helyzete, és öröndetes, hogy a nemzetiségi iskolák ellátottsága minden kategóriában az elsők között van. — A Könyv és Nevelés figyelemreméltó ismertetést közölt a pécsi Janus Pannonius Gimnázium és Szakközépiskola keretében folyó, kísérleti jellegű könyvtárkezelői oktatás első tapasztalatairól. Itt az 1979/80-as tanévben 14 harmadik osztályos tanuló — 5 jó, 9 közepes rendű — jelentkezett e fakultatív oktatási formára. *Bakonyiné Perger Katalin* írásához *Suba Imre* fűzött megjegyzéseket, amelyek a gimnáziumi fakultatív oktatás országos helyzetéről tájékoztatnak. Ezek szerint Pécsen kívül az országban még három helyen folyik a könyvtárkezelői ismeretek kísérleti tanítása: Cegléden, Kecskeméten és a budapesti Szerb Antal Gimnáziumban. A tanulócsoportok létszáma összesen 28. (1982-ben 26 iskola kíván könyvtárkezelői ismereteket oktatni.) A négy iskolában már folyó képzésre jelentkezett tanulók anélkül vállalták a tantárgy felvételét, hogy tudták volna, mire is szánták el magukat. Legtöbben szakköri jellegű foglalkozásokra, könyvböngészésre gondoltak. Többségük választása az érettségi utáni gyors elhelyezkedés reményéből fakadt, mivel szerényebb képességeik miatt nemigen gondolhatnak az egyetemi továbbtanulásra. Emiatt a tantárgyat csak a második félévben kezdték jellegének megfelelően értékelni és megkedvelni, ez a fejlődés,

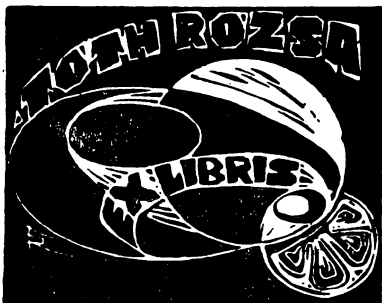

változás azonban minden csoportban bekövetkezett.

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS idei 3. száma beszámolóit közöl az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ elmúlt évi munkájáról. A minden részletre kiterjedő jelentés egyebek között arról ad hírt, hogy az intézmény megállapodott a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárával: az OOKDK bekapcsolódik az Akadémiai Könyvtár 1980-as indulására tervezett számítógépes szolgáltatásának felhasználásába. A Science Citation Index számítógépes szolgálat ASCA nevű programját választották, amely tárgyszó és téma szerinti bibliográfiai adatszolgáltatást nyújt, a szakirodalmi hivatkozások („idézettség”) számszerű kimutatását, valamint folyóiratok tartalomjegyzékének figyelését végzi. A jelentés beszámol arról is, hogy az év folyamán nem sikerült felépíteni a hálózati központ 500 négyzetméter alapterületű, könnyűszerkezetes kiegészítő épületét, szól a hálózat eredményeiről (például a helyiséggyarapodásokról Nagykanizsán, Szegeden és Budapesten; az új szervezeti szabályzatok elkészültéről) és gondjairól (például az alközponti könyvtári tanácsok tevékenységének hanyatlásáról, az orvostanácsadói funkció esetenkénti névlegessé válásáról, az állománygondozás és a feltárás színvonalának helyenkénti visszaeséséről, a külföldi folyóiratelfizetések egy részének drasztikus, egyeztetés nélküli lemondásáról, a képzéssel összefüggő általános nehézségekről stb.). Az 1979-ben vásárolt periodikák számában és választékában az előző évhez képest még nem volt lényeges csökkenés. (1600-féle folyóirat járt 9600 példányban.) Az éves beszámolóból megtudtuk azt is, hogy a hálózati központban „Medinform” névvel új osztály alakult a magyar orvostudományi szakirodalom számítógépes feldolgozásának megszervezésére, illetve a mágnesszalagoknak a KGST szófiai bázisszervezésébe való eljuttatására. — A folyóirat cikkei változatos témákról szólnak: egy debreceni orvosegyetemi könyvtáros franciaországi

könyvtárakban tett látogatásával, a nyíregyházi megyei kórház orvosi szakkönyvtárának fejlesztési terveivel, egy szűkebb szakterület, a sejtmembrán-kutatás tudományos információinak elévülési idejével, ennek vizsgálatával, a könyvtárak importált könyvekkel történő ellátásával foglalkoznak, és egy külföldi (Losonc, Csehszlovákia) tudományos konferencia három előadásának tömörített szövegét is közli *Az Orvosi Könyvtáros*. A folyóirat orvostörténelmi rovatában *Batári Gyula* a két világháború közötti Erdély magyar nyelvű orvosi lapjaival foglalkozik.

A SZABOLCS-SZATMÁR MEGYEI KÖNYVTÁRI HÍRADÓ 1980. évi első száma a felszabadulási évforduló alkalmából egykori sajtóközlemények hasonmásainak felhasználásával érdekes összeállítást közöl a megye 1945 és 1953 közötti könyvtár- és művelődésügyének történetéről. A dokumentumokhoz az összeállító, az időszak könyvtárügyének tevékeny résztvevője, *Somogyi Jolán* a mai olvasó érdeklődő figyelmére számítva csupán rövid bevezetőt írt. A folyóirat szám gerincét egyébként a falusi könyvtárügyről szóló írások képezik. Az Ibrányi Nagyközségi Körzeti Könyvtárról például két írás is szól: az egyikben *Bakosi Éva* főiskolai hallgató az 1889-es kezdektől napjainkig próbálja áttekinteni a falu könyvtárának történetét, a másikban a könyvtár vezetője, *Gosztonyi Tibor* mutatja be az idén 700 éves település könyvtárának mai tevékenységét, amelyre a nyitottság és a sokoldalúságra való törekvés a jellemző (helytörténeti, zenei gyűjtemény, képzőművészeti tárlatok, színes irodalomnépszerűsítő munka, a területi-körzeti irányítói szerepök vállalása). A csengeri nagyközségi könyvtár tevékenységét rövid interjúból ismerheti meg az olvasó. — A híradó foglalkozik a megyei orvosi szakkönyvtárnak a betegkönyvtárakat támogató munkájával is, amelynek keretében a szakkönyvtár a kórház főigazgatójának segítségével rövid szakmai továbbképzést szervezett a betegkönyvtárak kezelői számára. A *Honismeret-helytörténet* című rovatban *Simonyi öbesterről*, a „legvitézebb huszárról” olvasható egy, még nem egészen kiértelt műhelymunka, a többi írás pedig *Kodály Zoltán* két, nyíregyházi látogatásáról, az ukrán írókülödttség áprilisi mátszalkai író-olvasó találkozásjáról és a fiatalon elhunyt Sipkay Barna egyik tervezett művéről szól. Fontos kiegészítője még a folyóiratszámnak a megye könyvtáraival foglalkozó 1979. évi sajtóközlemények jegyzéke, a megye 1975 és 1979 között kitüntetett könyvtárosainak felsorolása és a Szabolcs-Szatmár megyei Könyvtári Híradó 1974—1979-es számainak összevont mutatója.

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

OLVASÓ IFJÚSÁGÉRT 1980—1981 címmel módszertani útmutatót és ajánló bibliográfiai gyűjteményt adott ki a Könyvtártudományi és Módszertani Központ a KISZ „Művelt Ifjúságért, korszerű műveltségért” jelszóval meghirdetett akcióprogramjának keretében folyó olvasómozgalom támogatására. Az eredetileg négy területre kiterjedő akció 1980 81-ben új pályázattal bővült — az ifjúság olvasásáért legtöbbet tevő könyvtárosok három évig tartó versengésével —, s az útmutató szerkesztője, Pelejtej Tibor arra törekedett, hogy e kiadvánnyal is segítse a pályázatban résztvevő könyvtárosok, könyvtári közösségek eredményes tevékenységét. Ennek megfelelően az útmutató első része — Heit Gábor összeállítása — a kiscsoportos foglalkozások során felhasználható, az olvasótáborokban már bevált és másutt is kipróbált módszereket, forgatókönyveket ismerteti csaknem negyven oldalon, a füzet második felében pedig ajánló bibliográfiák találhatóak: az olvasómozgalom alapját szolgáló 34 mű annotált bibliográfiája, valamint „A művészet és ifjúság” című részprogramot segítő, külön a filmművészettel (30 tétel) és külön a többi művészeti ágakkal foglalkozó, annotációk nélküli jegyzékek (összesen 53 tétel), végül a baráti országokat, illetve a hazai tájakat megismertető olvasási programok 33—34 tételes jegyzékei zárják az összeállítást. (1980. 100 l.)

A SZOLNOKI SZIGLIGETI SZÍNHÁZ MŰHELYE 1980—81 című sorozat 2. kötete AZ EMBER TRAGÉDIÁJA szövegkönyvét, a 3. kötet pedig Murray Schisgal SZERELLEM, Ó! című vígjátékának ren-

dezői példányát teszi közzé a Versegly Ferenc Megyei Könyvtár sokszorosításában, 300—300 példányban. A Tragédiát tartalmazó kiadvány függelékében a jegyzeteken kívül a *Karinty Frigyes* által írt *Az emberke tragédiája* és két tanulmány is olvasható (*Magyar Bálint*: Az ember tragédiája színpadi felfogása napjainkig; *Németh G. Béla*: Madách Imre), valamint *Kósa Károly* bibliográfiája Madáchról és egy időrendi táblázat a Tragédia legfontosabb bemutatóiról, a kötetet pedig *Jean Effel* néhány Adám-karikatúrája zárja. A Schisgaldarabhoz készült kiadvány függeléke *Ráth-Végh István* *Mi a szerelem?* című írását tartalmazza.

SZAKSZERVEZETI KÖNYVTÁRAK FEJÉR MEGYÉBEN 1980 címmel tájékoztatót adott ki hálózatáról a Székesfehérvári SZMT Központi Könyvtár. A nyomtatásban készült, izléses füzet, amelyet *F. Tordai Emese és Fülöp László* állított össze, a könyvállományra, a könyvtárosokra, az olvasókra és a kötetforgalomra vonatkozó összefoglaló adatok után a különféle könyvtárakat — közülük néhányat külön bemutat, de legfontosabb adataikat összefoglalóan is közli —, továbbá megemlékezik a hálózat országos hírű kiadványairól és rendezvényeiről is. Az „exportképes” tájékoztató nagy értéke egységes, átlagon felüli fényképanyaga.

NÉPZENEI LEMEZFELVÉTELEIT feltáró sorozatában újabb három füzetet adott ki a Veszprémi Megyei Könyvtár zenei részlege. A SZERB-HORVÁT, a

LENGYEL és a CSÁNGÓ népzenével foglalkozó, 350—350, illetve 400 példányban sokszorosított kiadványok összeállítója, Újhelyi Tiborné azonban sokkal többet nyújt a füzetek olvasóinak, forgatóinak, mint amit a címek jeleznek: ugyanis az olvasók mindháromban olyan érdekes és hasznos egyéb tudnivalókat is találnak, mint például híres gyűjtők, népi együttesek adatai, hangszerek rajzai, néprajzi, népművészeti és népköltészeti ismeretek, szemelvények, térképek, mindehhez pedig az elmélyülést segítő, gazdag anyagú bibliográfiai összeállítások is járulnak. (1980. 40 l., 46 l., 116 l.)

BARANGOLÁSOK BETŰORSZÁGBAN címmel gyermekkönyvtári foglalkozások forgatókönyveit jelentette meg a szegedi Somogyi Könyvtár 350 példányban, sokszorosításban. A forgatókönyvek a nemzetközi gyermekév idején meghirdetett Csongrád megyei könyvtári ötletpályázat kapcsán születtek: erre 20 pályázó 24 munkát küldött be. A szerkesztők, *Hajdú Géza és Sáráné Lukácsy Sarolta* közülük választott ki hetet, mégpedig elsősorban az alsótagozatosok számára rendezhető foglalkozások köréből. A foglalkozások tárgya a tavasz, a környezet (hazai országjárás), a zene és a mese (Csajkovszkij: Diótörő), továbbá egy nagycsoportos óvodásoknak rendezendő sorozat, valamint három, *Móra Ferenc*ről szóló foglalkozás, illetve vetélkedő forgatókönyve is szerepel az összeállításban, mivel erre az időre esett az író születésének századik évfordulója. A közölt pályamunkák szerzői között a gyermekkönyvtárosokon kívül két tanár is van. (50 l.)

A HAJDÚ-BIHARI GYERMEKKÖNYVNA-POKRA (1980. okt. 20.—nov. 14.) több bibliográfiai röplapot adott ki a Debreceni Megyei Könyvtár. A sokszorosításban megjelentetett, címoldalukat portré-metszettel díszítő ajánló jegyzékek Andersenről (1805—1875), Madarász Viktorról (1830—1917), József Attiláról (1905—1937) szólnak, a Keplerről (1571—1630) kiadott bibliográfiát pedig felnőttek és érdeklődő gyermekek egyaránt forgathatják. A megyei könyvtár BARÁTUNK A KÖNYV címmel olvasónaplót is kibocsátott az 1981. április végéig tartó olvasópályázatban részt vevő úttörő őrök számára.

A SZERSZÁMGÉPEKRől adott ki 30 tételes, részben annotált ajánló jegyzéket a Nyíregyházi Megyei Könyvtár a 19. műszaki könyvnapok alkalmából, amelyek keretében a Műszaki Könyvkiadónak az 1976 és 1980 közötti műszaki könyvnapokra megjelent kiadványait kiállításon láthatták az érdeklődők. A megnyitóbeszédet okt. 21-én Futala Tibor, az Országos Műszaki Könyvtár igazgatója mondta, Szepesváry Tamás osztályvezető pedig az OMKDK tájékoztató tevékenységéről tartott előadást az MTESZ megyei szervezetével közös rendezvényen. A megyei könyvtár üzemtörténeti kiállítás-sorozatában ezúttal a Hajtóművek és Festőberendezések Gyáranak nyíregyházi üzeme mutatkozott be.

FEJEZETEK A SZAKSZERVEZETI MOZGALOM HEVES MEGYEI TÖRTÉNETÉBŐL (1945—1948) címmel tanulmányt adott ki 600 példányban az Egri SZMT Központi Könyvtár. Szecskó Károly munkája elsősorban a Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének (FÉKOSZ), valamint az Újgaz-

dák és Földhözjuttatottak Országos Szövetségének (UFOSZ) tevékenységével foglalkozik, s megjelentetésével az volt a kibocsátó könyvtár célja, hogy egy-egy korszak rész kutatásának közzététele révén végül is elkészülhessen a megye szakszervezeti mozgalmának történeti szintézise. Az elmúlt években ugyanis már megjelentek az 1918/1919-es eseményeket tárgyaló, továbbá a közalkalmazottak, valamint a pedagógusok szakszervezeti mozgalmának bizonyos időszakaival foglalkozó tanulmányok, s a következő évekre tervezik az 1890-től napjainkig terjedő évtizedekről szóló munkák közreadását. (36 l. — soksz.)

INFORMÁCIÓS IGÉNY-ÉS SZÜKSÉGLETVIZSGÁLATOK A TÁRSADALOMTUDOMÁNYOKBAN címmel a Társadalomtudomá-

nyi Információs Munkabizottság, valamint a Könyvtártudományi és Módszertani Központ módszertani útmutatót jelentetett meg. A sokszorosításban, 1100 példányban kibocsátott füzet szerzője, Sz. Nagy Lajos a társadalomtudományi információs igények és szükségletek sajátosságainak elemzése után a vizsgálatok általános szempontjaival foglalkozik (miért, mikor, milyen rétegek körében cél-

szzerű végezni), majd a vizsgálgatás formáit, előkészületeit, a lebonyolítás módját és a kapott adatok feldolgozását tárgyalja, végül az igénykutatással foglalkozó hazai szakirodalom 24 tételes válogató jegyzékét közli. (1980. 32 l. — 6 Ft)

KÉT, GYERMEKKÖNYVTÁRI KIADVÁNYT bocsátott ki a szept. 9—11-i hódmezővásárhelyi gyermekkönyvtáros továbbképzési napok alkalmából a Németh László Városi Könyvtár. A 110—110 példányban sokszorosított kiadványok szerzői, Arnóczky Mária és dr. Mónus Ferencné vásárhelyi gyermekkönyvtárosok egyik összeállításukban VIZUÁLIS KÖNYVTÁRI JÁTÉKOK címmel intézményük úgynevezett nyári játszóköréről írt feljegyzéseiket, rajzos foglalkozásvázlatokat tettek közzé: e nyári összejöveteleken 9—14 éves gyermekek hatféle „szakkörben” foglalkoztak játékosan az agyagformálással, apró ajándéktárgyak készítésével, bábózással, batikolással, indián eszközök készítésével, szövés-fonással. A másik összeállítás, a GYERMEKKÖNYVTÁRI CSOPORTOS FOGYALKOZÁSOK viszont különböző osztályokba járó általános iskolai tanulóknak — köztük kiegészítő iskolásoknak is — tartható kilenc könyvtári foglalkozás forgatókönyveit tartalmazza. E munka nagy erénye a minden foglalkozáshoz ajánlott olvasnivaló gazdag kínálata.

BARANYÓ SÁNDOR szolnoki festőművészről bocsátott ki bibliográfiát a művész 60. születésnapja és a vele kapcsolatban rendezett gyűjtőmennyés kiállítás alkalmából a Verseygy Ferenc Megyei Könyvtár. A könyvtár képzőművészeti bibliográfiai sorozatának második köteteként megjelent színvonalas összeállítás bevezetőjében Szurmay Ernő könyvtárigazgató raj-

zolja meg a művész pályafutását és festői karakterét, majd a megyei napilap megtaláló cikke után a bibliográfia szerzője, *Bálintné Hegyesi Júlia* négy csoportban, 273 tételben közli a művészről megjelent publikációk adatait, illetve Baranyó Sándor írásainak és nyilatkozatainak címleírásait. A jó annotációkat is tartalmazó, színvonalas bibliográfia kezelését névmutató és földrajzi mutató könnyíti meg. Kár, hogy a művészt két munkáját bemutató reprodukciókból a füzet rossz papírja miatt semmit sem lehet látni. (1980. 56 l. 10 Ft)

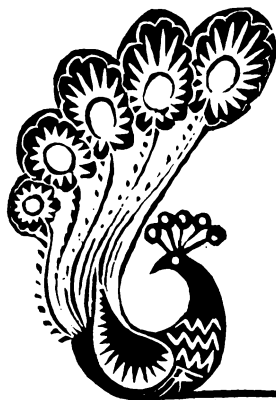
A „TUSKEVÁR” ÁLLATVILÁGA címmel a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kiadta Szász Ilona olvasmányfeltáró bibliográfiáját, amely a Fekete István regényében előforduló 42 állat alaposabb, módszeres megismerésére kívánja ösztönözni a gyermekolvasókat. Az összeállítás elsősorban az általános iskola negyedikeseinek — és így közvetve tanítóiknak is — készült: a szerző a berek világára jellemző, a cselekményben fontos szerepet játszó, illetve a vadon élő állatok közül kiválasztott „regényalakokat” úgy mutatja be, hogy a három csoportba (madarak, emlősök, halak) sorolt állatokról először mindig megmondja, hol szerepelnek a regényben, majd rájuk vonatkozó szakirodalmi művekre — esetenként 10—15-re is — hivatkozik, mégpedig az oldalszámok pontos közlésével. Az 500 példányban sokszorosított, színvonalas, hasznos összeállítás függeléke a Kisbalaton néhány tételes bibliográfiája, a füzet forrásjegyzéke pedig önálló bibliográfiaként is használható. A keresést többfajta mutató könnyíti meg. (1980. 71 l.)

HÍRLAPOK ÉS FOLYÓIRATOK JEGYZÉKÉt jelentette meg a Salgótarjá-

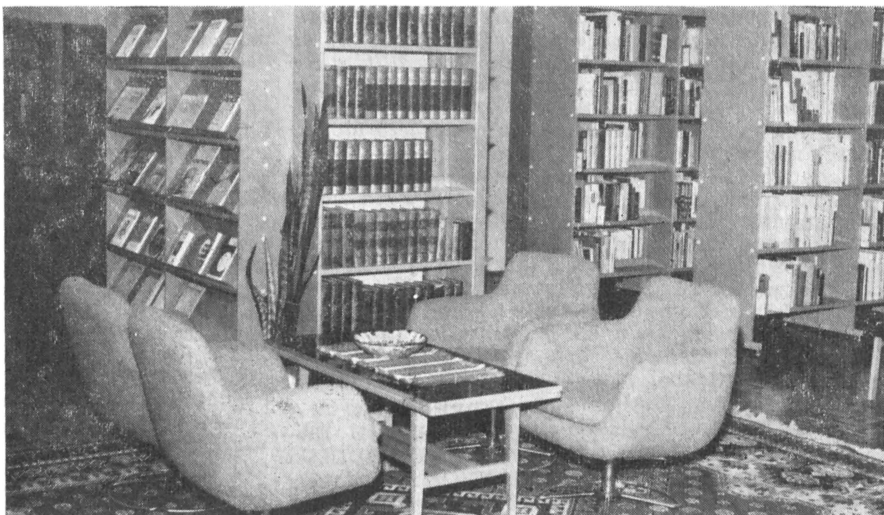
ni Megyei Könyvtár sokszorosításban, 400 példányban. *Ferencz Rudolf és Virág Andrásné összeállítása a könyvtárnak 1980-ban járó mintegy 600 periodika, periodikának tekinthető időszak kiadvány, műsorfüzet és helyi vonatkozású tájékoztató cimadatait közli betűrendes, illetve ETO szerinti csoportosításban. Az összeállítás a különféle könyvtári periodikus kiadványokat, könyvtári híradókat is felsorolja.* (1980. 151 l.)

NOVEMBER 1-IG A SZERKESZTŐSÉGEBE ÉRKEZETT PERIODIKUS KIADVÁNYOK: *Gazdaságpolitikai Tájékoztató* 51. [1980] szeptember (Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján); *Hungarian Library and Information Science Abstracts (HLISA)* 1980/1. H865—H924 (OSZK KMK); *Hungarika Irodalmi Szemle. Külföldön, idegen nyelven megjelent magyar vonatkozású könyvek és folyóiratcikkek válogatott bibliográfiája.* 1980/3. (július—szeptember) (Országos Széchényi Könyvtár); *Irodalomkutatások. Az általános és nyilvános könyvtárakban elvégzett irodalomkutatások jegyzéke.* 1980. október (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Kerületi Figyelő* 6. 1979 július 1.—december 31. között megjelent, [az] I—XXII. kerületre vonatkozó cikkek, tanulmányok bibliográfiája (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár); *Könyvtári Tájékoztató* 1980/10. sz. (október) (Nagyközségi-Járási Könyvtár, Edelény); *Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványok. Külföldön, magyar nyelven megjelent könyvek és folyóiratcikkek válogatott bibliográfiája* 1980/4. (október—december) (OSZK); *A Magyar Állam- és Jogtudományi Irodalom Bibliográfiája* 1980/1. (Országgyűlési Könyvtár); *A Magyar Könyvtári Szakirodalmi Bibliográfiája. Index*

1979 (OSZK KMK); *Magyar Pedagógiai Információ* 1980/3—4. (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum); *A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem oktatóinak szakirodalmi munkássága* 1977—1978. *Bibliográfia* ([A] Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára 1979 [1980]); *Mikrofilmek címjegyzéke. Időszaki kiadványok* 3. (OSZK 1979 [1980]); *Somogy a sajtó tükrében. A megyei könyvtár sajtófigyelője.* 1980. harmadik negyedév [Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár, Kaposvár]; *Szabolcs-Szatmár Megyei Irodalma. A megyei könyvtár helyismereti tájékoztatója.* 1980/7., 1980/8. (Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár, Nyíregyháza); *Tájékoztató a külföldi közgazdaságtudományi irodalomról. „A” sorozat. Referátumok.* 1980/10. sz., „B” sorozat. *Bibliográfia.* 1980/10. sz. (Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtár); *Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból.* 1980 szeptember (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Világirodalmi Híradó* 16. 1979. április—június (Állami Gorkij Könyvtár); *Új könyvbeszerzések.* 1980/4. (Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ).

EXLIBRIS VEDRESKATÓ

**A Mezőgépipari Szövetkezeti Közös Vállalat
legújabb terméke a
TÉKA
könyvtári bútorcsalád**

Tartóoszlop: bútorlap; laminált tölgy

**Polc: lemezpolc; rilzánózott vagy festett felületkezeléssel,
a kívánt színben**

**I. és II. jelű változatban, a megrendelő által meghatározott
polcosztással készül**

Polcállítási lehetőség: 5 cm-enként

Magasság az I. jelűnél: 150 cm, 180 cm, 210 cm, 270 cm,

a II. jelűnél: 150 cm, 180 cm, 210 cm

Díjtalan tanácsadás

Gyártja és forgalmazza:

Mezőgépipari Szövetkezeti

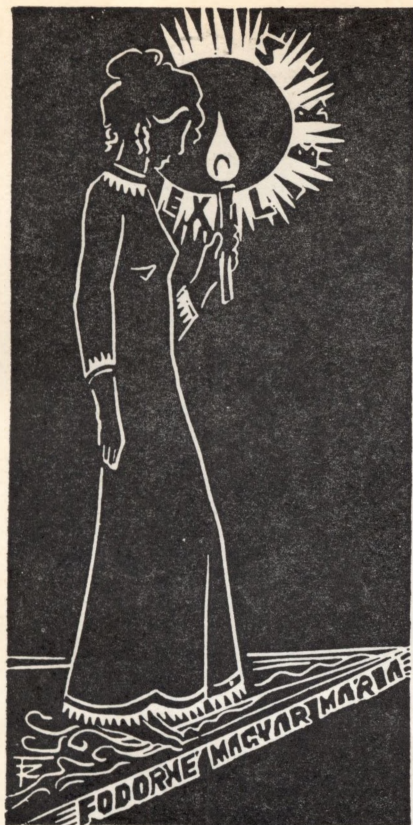
Közös Vállalat, Szany

Ügyintéző: Németh László

Postacím: TÖVÁLL

Szany, Ady E. u. 9317

TÓTH RÓZSA ex libriseiből
és egyéb grafikáiból (Cikkünket lásd a 751. oldalon)

Ára: 8,- Ft

HU ISSN 0450-7886